

LUFTLED

LUFTMAKTSTIDSSKRIFT // NR. 3 DESEMBER 2019

TEMA:

AVSKREKKING OG BEROLIGELSE

- Norsk tilstedeværelse
- Eskalering kan være smart
- Konsekvenser av langtrekkende våpen

03

LEDER

Espen Gukild

06

**DETERRENCE AND DEFENCE
IN THE 21ST CENTURY**

Diego Ruiz Palmer, Joerg See and
Fernando Alvarez Gomez-Lechon

10

**DETERRENCE AND REASSURANCE
IN THE HIGH NORTH**

Svein Efstestad

14

VIKTIG MED NORSK TILSTEDEVÆRELSE

Sverre Nordahl Engeness, Jonny Didriksen,
Eystein Kvarving og Hanne Bragstad

18

A PRIMER ON EXTENDED DETERRENCE

Stephanie Pezard

22

**ESKALATION KAN VARA SMART
- ÄVEN FÖR EN SVAGARE PART**

Jan Ångstrom och Magnus Petersson

26

**UTVIKLINGEN AV LANGTREKKENDE
KONVENSJONELLE PRESISJONSVÅPEN
- KONSEKVENSER FOR NORGE**

Ørjan Askvik

30

**F-35 - OM AVSKREKKELSE, KRISESTABILITET
OG OPERASJONSKONSEPT**

Ole M Tørrisplass

34

SVENSK PERSPEKTIVER

Tom Henry Knutsen

38

ET BILATERALT SCENARIO I NORDOMRÅDENE

Kristian Kvalheim, Martin Grunne og
Christian Robbins

42

**NORWAY: THE DEFENDER OF NATO'S
NORTHERN FLANK**

Michael Koscheski

48

**LUFTFORSVARET 75 ÅR
- FOR ET JUBILEUMSÅR!**

Hedvig Antoinette Halgunset

04 AVSKREKKING OG BEROLIGELSE

Vårt NATO medlemskap har siden starten vært Norges avskrekking mot Sovjetunionen og nå mot Russland. Alliansetilknytningen har hele tiden blitt balansert med beroligelse ved våre nasjonale selvpåførte restriksjoner. Hvordan er balansen i dag? Bildet viser F-86 Sabre i formasjon en gang på 1960-tallet.

Foto: Luftforsvarsmuseet

50

PIONERENE

Laila Kvammen Lie

54

GLIMT FRA JUBILEUMSÅRET

Kjell R. Bugge

56

BOKOMTALE: ET FARLIGERE NORGE?

58

NEWSLETTER

59

LMS FORENINGSNYTT

LUFTLED

**UTGIS AV LUFTMILITÆRT
SAMFUND (LMS)**

Bygning 31,
Postboks 1550 Sentrum,
N-0015 Oslo

E-POST: luftmils@online.no
TLF: 992 08 711
WEBSITE: www.luftmils.no

Forfatteren er ansvarlig for innholdet. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegget.

REDAKTØR: Svein Holtan
svein.holtan@gmail.com

FORSIDE: Duncan Bevan, USAF. Norsk F-16 flyr sammen med USAF B-52H over Barentshavet 6. november 2019.

**DESIGN, TRYKK OG
DISTRIBUSJON:** xide.no

NESTE UTGAVE:

Mars 2020.

Deadline materiell:
15. februar 2020

© All gjengivelse fra magasinet skal krediteres LUFTLED.

«MIN BÅT ER SÅ LITEN OG HAVET SÅ STORT»

Dersom Norge er båten og havet våre utenriks- og sikkerhetspolitiske omgivelser, så er teksten i søndags-skolesangen ganske treffende. Styringen av båten ivaretas imidlertid av våre politiske myndigheter og ikke av subjektet i sangen.

Norge er en småstat med store og sterke krefter rundt oss, de største er USA og Russland. Selv har vi en liten befolkning, men en lang kystlinje og forholdsvis store interesseområder på land, sjøen og i lufta. I tillegg ligger våre interesseområder strategisk til, spesielt for vår nabo i øst med tilgangen til Atlanterhavet.

En erfaring fra 2. verdenskrig var at vi måtte skaffe oss en mer eksplisitt, pålitelig og avskrekkende sikkerhetsgaranti for fremtiden. Royal Navy sin fordums storhet hadde vist seg irrelevant. Sammenholdt med utviklingen etter fredsslutningen ble vi medlem av Nato og fikk USA som realpolitisk avskrekker og sikkerhetsgarantist. Vårt alliansemedlemskap ble imidlertid balansert med tiltak og selvpålagte restriksjoner for beroligelse overfor det tidligere Sovjetunionen. En annen beskrivelse for analysen er balanseringen mellom integrasjon og avskjerming med våre allierte, slik Rolf Tamnes har beskrevet det. Balanseringen mellom avskrekking og beroligelse overfor naboen i

øst, og integrasjon og avskjerming med USA, har vært tema i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk siden da. Summen av avskrekkende og beroligende tiltak trenger ikke være konstant, ei heller vektingen i balansen. Våre politikere har navigert på vårt sikkerhetspolitiske hav og balansert våre sikkerhetsinteresser under ulike forhold. Forsvaret som organisasjon med personell, materiell og doktriner er selv et lodd i denne balanseringen. Ordsiftet om hva som er riktig kurs har variert over tid og i intensitet. Nå står Norge overfor en mer alvorlig situasjon enn på lenge. Derfor har Luftled satt «avskrekking og beroligelse» som tema for denne utgaven.

Inneværende langtidsplan representerer for mange et skille fra en periode med crisis response operations og innsats utenlands som hovedsatsingsområde, til en virkelighet hvor «collective defense» og forsvar av eget territorium er det som gjelder. Etter år med satsing på individuelle kapasiteter og avdelinger for bidrag ute er det imidlertid ikke smertefritt å stille Forsvaret klart som system hjemme. Dette er anskueliggjort i Forsvarssjefens foreliggende fagmilitære råd.

Vi ønsker alle medlemmer og lesere en riktig god jul og et godt nytt år.

«Summen av avskrekkende og beroligende tiltak trenger ikke være konstant, ei heller vektingen i balansen»

OBERSTLØYTNANT ESPEN GUKILD
Leder LMS

Leder Espen Gukild
Torgny Segerstedtsvei 13, 1517 Moss
Tlf: 951 73 389
E-post: gukild@hotmail.com

Nestleder Hans Magnus Lie
Goenveien 4, 1580 Rygge
Tlf: 976 97 880
E-post: hmagnuli@online.no

Sekretær Kjell R. Bugge
Risøyveien 29, 3290 Stavern
Tlf: 992 08 711
E-post: buggekjell@online.no

Kasserer Andreas Lygre
Lstn Sørreisa, 9310 Sørreisa
Tlf: 941 05 866
E-post: andreas.lygre@gmail.com

Styremedlem Knut Fredrik Fossum
Nedre Gleinåsen 16, 3440 Røyken
Tlf: 31 28 58 83/976 08 028
E-post: kffossum@hotmail.no

Styremedlem Ida Bjørklund Heggheim
Munkerudveien 79 G, 1165 Oslo
Tlf: 980 52 738
E-post: idbjørklund@gmail.com

Styremedlem
Christine H. Torjussen
Tlf: 906 66 479
E-post: chuseby@fhs.mil.no

Varamedlem Reidar Ødegaard
Bjørnåsveien 119, 1596 Moss
Tlf: 907 78 438
E-post: roedegaa@online.no

Varamedlem Øyvind Kirsebom Strandman
Kløfteneveien 19, 1642 Saltnes
Tlf: 992 087 66
E-post: okstrandman@gmail.com

Varamedlem Olav Aamoth
Hvalskroken 29, 1394 Nesbru
Tlf: 66 84 85 43/938 62 325
E-post: oaamoth@online.no

ET STØRRE ALVOR

Forsvarsjefen og politikerne er samstemte i sin analyse; Norge står overfor et større alvor. Det er mer russisk aktivitet og den er lenger vest og sør enn hva vi har vært vant til. I tillegg er operasjonsmønsteret mer aggressivt enn tidligere. Samtidig har Russland utviklet nye våpen med lang rekkevidde og god presisjon som kan true hele Norge.

Som NATO-medlem kan Norge vise muskler sammen med våre allierte og avskrekke Russland. Et eksempel på dette var da fem norske F-16 fra Luftforsvaret eskorterte tre B-52H Stratofortress fra US Air Force over Barentshavet den 6 november i år, da bildet ble tatt. Som nabo til Russland har Norge ført en politikk med å balansere avskrekkingen med beroligelse, blant annet ved at Norge har en rekke selvpålagte restriksjoner. Hvilke vurderinger legges til grunn når det nå er et større alvor i nord?

Foto: Trevor T. McBride, U.S. Air Force

NATO'S POSTURE: DETERRENCE AND DEFENCE IN THE 21ST CENTURY

NATO's principal task is to ensure the protection of its citizens and to promote security and stability in the North Atlantic area¹. To that end, NATO's overall posture is intended to deter and defend against the full range of threats to the Alliance, protecting Allied territory and populations.

TEXT: SPECIAL ADVISOR DIEGO RUIZ PALMER, DEFENCE POLICY AND PLANNING (DPP) DIVISION OF THE INTERNATIONAL STAFF AT NATO HQ

MR JOERG SEE, DEPUTY ASSISTANT SECRETARY GENERAL FOR DEFENCE POLICY AND PLANNING

MR. FERNANDO ALVAREZ GOMEZ-LECHON, NATO INTERNATIONAL STAFF'S DEFENCE POLICY AND CAPABILITIES DIRECTORATE

NATO's posture has evolved significantly over time. During the Cold War, NATO sought to deter the Soviet Union while defending against it if necessary. In the post-Cold war era, the focus shifted from collective defence towards cooperative security and crisis management as NATO engaged in missions outside of Allied territory. However, in the wake of the illegal annexation of Crimea and the conflict in eastern Ukraine, the allies sought to refocus efforts on deterrence and defence, while also retaining the ability to conduct out of area operations, contributing to the broader fight against terrorism and building partner capacity².

«A key element of the strengthened deterrence and defence posture is NATO's forward presence»

STRENGTHENED DETERRENCE AND DEFENCE POSTURE

At the 2016 Warsaw Summit Allies took critical decisions to strengthen NATO's deterrence and defence posture, building upon the work undertaken since the Wales Summit of 2014. These decisions aimed at increasing responsiveness, heightening readiness, and improving reinforcement, the three areas of strategic importance that underpin NATO's deterrence and defence posture³.

- Increasing *responsiveness* entails being prepared to decide and act quickly. This requires having the capabilities to respond (right forces, in the right place at the right time) and timely and effective decision making.

- Heightening *readiness* means ensuring that forces are prepared to deploy and respond effectively in any scenario, including those that require large combat formations moving at short notice.

«As a means to prevent conflict and war, credible deterrence and defence is essential and will continue to be based on an appropriate mix of nuclear, conventional, and missile defence capabilities»

1 NATO, *Deterrence and defence*, [website], 2019, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_133127.htm,
 2 K. Palauskas, "The Alliance's evolving posture: towards a theory of everything", *NATO Review*, 6 July 2018, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2018/07/06/the-alliances-evolving-posture-towards-a-theory-of-everything/index.html>.
 3 P. Turner, "NATO at 70: what defence policy and planning priorities", *NATO Defense College Policy Brief* no. 23, 2019, <http://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1374>.
 4 NATO, *Boosting NATO's presence in the east and southeast*, [Website] 2019, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm, (Accessed 7 November 2019).

▲ Norwegian soldiers from the "Panserbataljon" which is a part of NATO's Enhanced Forward Presence in Lithuania. Photo: Frederik Ringnes/Forsvaret

«Exercises are particularly important to test NATO's ability to defend in any given scenario but also to communicate that ability beyond the Alliance, thereby contributing to deterrence»

- Improving *reinforcement* requires being able to move enough forces sufficiently promptly to support any ally under attack, with a particular focus on transatlantic reinforcement.

A key element of the strengthened deterrence and defence posture is NATO's forward presence. Allies have deployed multinational battlegroups in Estonia, Latvia, Lithuania and Poland. Allies have also increased NATO's presence in the Black Sea region contributing to situational awareness, interoperability and responsiveness⁴. NATO's forward presence is underpinned by a robust rapid-reinforcement strategy to ensure that, in a collective defence scenario, it would be backed by the NATO Response Force, which is now 40.000 strong with a brigade-sized Very High Readiness Joint Task Force⁵.

RESPONDING TO TODAY'S THREATS AND CHALLENGES

Today NATO faces an increasingly complex security environment, with enduring challenges and threats from all strategic directions. State and non-state actors are actively undermining the rules-based international order, profiting from and contributing to widespread instability. Their combination of military and non-military instruments in a hybrid approach is blurring the lines between peace, crisis and conflict. This makes attribution and anticipation more difficult.

To continue to serve its purpose, NATO must be able to deter and if necessary defend against a conventional attack, but also against non-conventional aggressive actions, such as cyber-attacks, and across 360 degrees. As a means to prevent conflict and war, credible deterrence and defence is essential and will continue to be based on an appropriate mix of nuclear, conventional, and missile defence capabilities. Following changes in the security environment, NATO has taken steps to ensure its nuclear deterrent capabilities remain safe, secure, and effective⁶.

Allies are also implementing the NATO Readiness Initiative to ensure that more high-quality, combat-capable national forces at high readiness can be made available to NATO⁷. This is reinvigorating a culture of readiness across the Alliance, in support of the strengthened deterrence and defence posture. Allies are improving advance plans, as part of prepared response measures, and ensuring that NATO has the proper indications and warnings to detect a crisis in its early stages. NATO is also ensuring that its decision-making procedures guarantee timely responses.

In the same vein, Allies are increasing NATO's exercise program. Exercises are particularly important to test NATO's ability to defend in any given scenario but also to communicate that ability beyond the Alliance, thereby contributing to deterrence. Allies are also responding to threats and challenges emanating from North Africa and the Middle East, in line with the need to deter and defend across 360 degrees. Allies are improving regional understanding, preparedness to conduct crisis response operations, and NATO's ability to project stability through regional partnerships and capacity building.

Another key line of effort is military mobility. Allies are working to improve NATO's ability to move forces to and within Europe. Allies recently enhanced air lines of communication through rapid air mobility, which allows NATO to move planes across Europe with priority handling. This is one of the main areas of cooperation with the EU.

In addition, Allies are building resilience against cyber-attacks and hybrid threats in general. NATO has declared cyber as an operational domain and has agreed to activate article 5 in the event of a hybrid attack rising to the level of armed attack. NATO is also working to identify and mitigate threats to civilian telecommunications, including 5G, and examining the consequences of foreign investment in critical infrastructure⁸. Furthermore, NATO is implementing a new space policy given the implications that outer space already has on our security.

CONCLUSIONS

All these efforts enhance NATO's ability to respond to any threats from wherever they arise and to protect Alliance territory, populations, airspace and sea lines of communication⁹. Supporting these efforts are the increases in defence spending made by Allies in line with the Wales Investment Pledge. Overall defence spending has increased for five consecutive years across European Allies and Canada, reaching an added cumulative total of more than one hundred billion dollars by the end of 2020. Although there is still work to be done, NATO is moving closer to the 2% guideline with more Allies presenting plans to reach the target by 2024.

In sum, Allies have reviewed and adjusted NATO's posture to a changing security environment and will continue to do so in order to deter and defend in the 21st century. The result is a robust Alliance, ready to serve its purpose, which remains as relevant as ever. ■

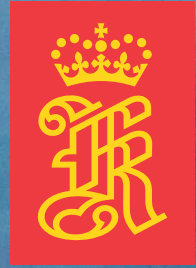
5 NATO, *The Secretary General's Annual Report*, 2018 http://www.mod.gov.al/eng/images/module/20190315_sgar2018-en.pdf

6 Brussels Summit Communiqué, 2018, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm

7 Idem.

8 NATO, Defence Ministers set the stage for meeting of NATO leaders in London, [Website] 2019, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_169961.htm?selected-Locale=en, (Accessed 7 November 2019).

9 NATO, Deterrence and defence, [website], 2019, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_133127.htm, (Accessed 6 November 2019).

KONGSBERG

EXTREME
PERFORMANCE
FOR EXTREME
CONDITIONS

NASAMS
Air Defence System

DETERRENCE AND REASSURANCE IN THE HIGH NORTH

Norway is located in a strategically important and sensitive area. Our ability to contribute to stability and security in our own surroundings may have enormous implications in Europe and globally.

TEXT: SVEIN EFJESTAD,
POLICY DIRECTOR,
NORWEGIAN MINISTRY OF
DEFENCE

We must pursue a policy based on credible defence based on membership in NATO and at the same time reassurance and dialogue with Russia. This will be increasingly difficult because of (1) the changes taking place in the High North and (2) the rapid technological changes. We have not invested in survivability and resilience for a long time. Thus, there is a concern that we may enter a situation where there might be an incentive for a first strike. Norway has vulnerabilities both in the military system and in the civil society that can be exploited by an adversary. Crisis management will also be a huge challenge, also because of the proliferation of social media and fake news.

The distinction between peace and war becomes more blurred. Our open society is more vulnerable to cyber warfare and hybrid techniques. We must take

necessary measures to protect our ability to act timely both militarily and in the civilian sector in situations where we are exposed to hybrid and cyber warfare. We should also raise the awareness in our population about the nature and effects that could confront us all in a crisis. Even though the situation today is very different from the situation in the Cold War, the need for understanding, engagement and awareness in the public is the same.

DETERRENCE AND REASSURANCE

During the first two decades after the end of the Cold War, our focus was almost exclusively on deployed operations and crisis management. A return to a focus on high-intensity warfare and deterrence requires a very different mindset particularly in the officer corps. We know that such a war in Europe would be disastrous, and our focus must be on deterrence and to prevent

▲ Norway has a tradition for balancing deterrence with reassurance towards our Russian neighbours. Here, Russian Foreign Minister Sergey Lavrov, HRH King Harald V and Norwegian PM Erna Solberg present at the liberation monument in Kirkenes in October 2019.

Photo: Jonas Karlsbakk, the Barents Secretariat

«Our posture and policy must contribute to stability and predictability, or reassurance, which has been the more traditional label on our policies in the High North. Therefore, deterrence and reassurance will still be guiding principles for Norwegian security policy»

war. Deterrence by prevention or by punishment is a common way of describing alternative approaches to security. In reality, we have to plan for a combination of the two. Our posture and policy must contribute to stability and predictability, or reassurance, which has been the more traditional label on our policies in the High North. Therefore, deterrence and reassurance will still be guiding principles for Norwegian security policy. In a new security situation with increasing military build-up in northwest Russia and rapid technological changes, we have to consider carefully how we can maintain a favourable security situation in our area. The proliferation of unmanned autonomous vehicles for use under the surface as well as air drones and the use of artificial intelligence represent a challenge to the maintenance of political control in crises. We need to study how we can cope with these challenges both nationally and in an Allied context.

From the Norwegian side, we started early to argue for the need to revitalise collective defence in NATO. Already in 2008, we launched an initiative for raising NATO's profile in the member states. At an informal defence ministerial in London, June 2008, the then Norwegian Minister of Defence, Anne Grete Strøm-Erichsen, presented a paper on raising NATO's profile in the member states. The main agenda was to better balance 'out-of-area' operations with 'in-area' activities, acknowledging that there was an urgent need to revitalise the key concept of deterrence and collective defence. She argued that NATO needed an improved situational awareness and better linkage to the national military commands, and that NATO's military organisation should be more involved in training and exercises. The paper highlighted a sense that NATO was drifting in a direction where its relevance to the defence of the member states was becoming questionable. At that time, political and military developments in Russia clearly did not signal a move towards greater cooperation with the West. This was followed by the war in Georgia in 2008, and the intervention into Ukraine six years thereafter.

The 2008 war in Georgia represented a major setback for Moscow's relations with NATO and demonstrated the many deficiencies in the Russian armed forces. As a result, the Russian government launched a massive effort to modernise the Russian armed forces, placing emphasis on new equipment, readiness, and command and control. From 2008, Russia started to take a more forward-leaning stand both politically and militarily. President Vladimir Putin was adamant about re-establishing Russia as a great power. With the State Armaments Program 2020, Russia set very ambitious targets for its armed forces: in particular, a goal of replacing 70 per cent of its weapons systems with new ones. A sharp increase in defence spending resulted in new weapons systems,

«Crisis management will be a huge challenge, also because of the proliferation of social media and fake news»

higher readiness and a new extensive training and exercise pattern. Although the decline in oil prices from 2014 and other factors have since forced it to moderate its ambitions, Russia still gives very high priority to its armed forces and their modernisation.

CREDIBLE COLLECTIVE DEFENSE

A decade ago, the command arrangements in NATO and member nations were mainly focused on deployed operations, the operational planning for the defence of the member countries was almost non-existent and the indication and warning systems were inactive. Today, the situation has improved a lot. The Russian aggression against Crimea and the Ukraine set off strong reactions in NATO and Allied capitals. These efforts have been most useful also for Norway; we are dependent on Allied reinforcements. Our Norwegian forces and Allied reinforcements will together constitute deterrence and, if necessary, defence.

There is now more realistic and comprehensive contingency planning based on a theatre-wide perspective. NATO has agreed to establish a new joint forces command in Norfolk to focus on the sea lines of communications and the North Atlantic. The United States has decided to re-establish the Second Fleet. These steps are vital for the credibility of the collective defence in Europe and particularly in our area and for transatlantic cohesion in crises and war. With contingency planning, a number of important elements follow in a credible collective defence effort:

- Adjustment of command arrangements for crisis management and operations. The situation has improved a lot, but there is still need for improvements. We must make better use of national command and control resources like the joint headquarters in Bodø. And we must facilitate coordination with civil emergency authorities in a better way.
- The readiness level of NATO and Norwegian forces is not good enough. The situation is better now than before, but not enough to match the requirement. The 4-30 initiative is a timely and necessary step to improve our collective capability for deterrence and defence. Forward deployment to Finnmark and more Allied military presence including permanent rotational training of USMC units improve the situation.
- Trident Juncture 2018 was an Article 5 exercise arranged by NATO, and such exercises make it possible for NATO's military leadership to gain experience and incorporate lessons learned into operational planning. The fact that Allied Command Operations takes on a more prominent role in such exercises will add credibility and competence to deal with crisis management and collective defence. Coalitions or single countries have arranged many of the larger exercises in Europe, although in the public domain they have been labelled NATO exercises. This has been unfortunate and has

weakened the possibility for NATO's operational leadership to gain experience and get more insight into the status of the forces allocated to them. With the current reforms, this will be much better.

GREY AREAS AND NEW TECHNOLOGY

In the current security situation, we must expect extensive use of hybrid techniques and cyber warfare in a tense situation, which may lead to the use of military forces. Well-educated citizens who trust the authorities and legislation which gives the relevant authorities possibilities to act timely are the best assurances. In this regard, we are in a relatively good position to handle unforeseen situations. However, we need to train and develop procedures and awareness. Finland has established a centre of excellence where Norway also participates. This is a good initiative. Furthermore, we must reinforce the link and cooperation between the Ministry of Defence and civil emergency. In Norway, we are about to revitalise the total defence concept, which will be useful in all grey-zone scenarios.

Transition from peace to crises or war will be very difficult in a modern society. I believe we have in place a good legal basis for precautionary measures. Warning time could be short, and we must prepare to act fast. New weapons systems have a long range and high precision. Allied reinforcements should preferably be in place before the commencements of hostilities. In addition, we must establish unity of command in order to do effective crisis management operations in an Allied context. This means that we must transfer command to Allied military authorities. Therefore, we have insisted that NATO must have an adequate command and control organisation capable of conducting complicated operations based on political guidance.

Readiness is more important than before. It includes a willingness and an ability to take decision at all levels, including at the political level. Russia has shown its capability in this regard both in Crimea and Georgia, and the snap exercises demonstrate high readiness in their armed forces. We have to be prepared to cope with this readiness.

ROBUST AND RELIABLE ALLIANCE

Throughout NATO's history, critics have questioned whether NATO would be able to act collectively on short notice in an emergency threatening the integrity of member states' territory. Of course, I hope we will never face such situations. I think it would be a grave mistake for potential aggressors to underestimate the solidarity in the Alliance. There are no obstacles for individual Allies to take unilateral actions to act in smaller coalitions in such circumstances. This makes the Allied framework very robust and reliable. After the aggression against Crimea, individual Allies implemented several visible and effective measures in order to strengthen deterrence in Europe, The U.S. imple-

mented substantial efforts to strengthen the defence of Europe after 2014. These measures include many investments and activities in Norway and surrounding areas. The United States is strongly committed to the collective defence but insists on better burden sharing. This insistence has broad support across the political spectrum in the United States.

NATO's heads of states and governments have stated that NATO will remain a nuclear Alliance as long as nuclear weapons exist. From the height of the Cold War, the number of nuclear weapons in Europe have diminished by more than 90 percent. The Allied posture today is very limited and stable in the sense that we will not face the old dilemma of "use them or lose them." It is still very unlikely that NATO will ever encounter a situation where we must consider deliberate escalation by first use of these weapons. There is not much hope to restore an effective arms control arrangement for short- and intermediate-range nuclear forces. I do, however, believe it should be possible to maintain an agreement for strategic forces. Extended deterrence continues to be a basic element in transatlantic security.

THE NORDICS

Nordic defence cooperation is growing, and this adds to deterrence and defence in our area. Despite the fact that Sweden and Finland are not members of NATO, while the other three Nordic countries are, no country can challenge our security without risking a broad and concerted response from the Western world. The cooperation is most visible in exercises such as *Trident Juncture and Arctic Challenge Exercise* (ACE). This year ACE was more comprehensive – and achieved so-called flag-level exercise for the first time. In November last year, the ministers of defence signed a vision document for 2025, which says, "We will improve our defence capability and cooperation in peace, crises and conflict". We have established secure communication between our Ministries of Defence, and we work closely together on the military and ministerial levels. We will also try to expand the Nordic cooperation in supplies and support. We depend on imports, much of which come via Gothenburg in Sweden. We have long and vulnerable lines of communications in our country, and Nordic cooperation in this regard offers a great advantage. This is perhaps even more important for support to the civilian population in crisis or war.

CHALLENGES TO STABILITY AND PEACE

The security situation in our area as well as in the wider European and global context is complex and unpredictable. There is no direct threat in the military sense, but many factors could challenge the unprecedented stability and peace we have gotten used to in the Western world.

The most basic of these is the adherence to basic values. More authoritarian regimes seem to

▲ Prime Minister Erna Solberg and the US Ambassador Kenneth Braithwaite visited Colonel Hudson and his US Marine rotation force at Værnes Tuesday 11th September 2018.
Photo: Kristian Kapelrud/
Forsvaret

«Readiness is more important than before. It includes a willingness and an ability to take decision at all levels, including at the political level»

progress over more traditional democratic rule. Our societies are under pressure from large-scale migration and globalisation. Populist and nationalist parties gain support, most probably as a reaction to this development. The international institutions, which have contributed to prosperity and peace, could be undermined. It seems that Russia is doing its utmost to reinforce this development. Western cohesion and solidarity is critical for the maintenance of peace, security and prosperity. China's rapid military and economic growth represents a number of new challenges for everybody in the West. The U.S. security strategy identifies China and Russia as the two peer rivals. If they act together, it will make it even more difficult for us in the West to defend our position in the global competition. This could also have significant implications for the situation in the Arctic and thereby direct consequences for Norwegian security.

«The Western approach to security in the Atlantic should not cause more tension or misunderstanding. However, NATO's policies must be predictable and firm. The objective is security and defence, not confrontation»

In conclusion, the defence and security posture in Norway is essential for NATO's ability to operate in the north western part of the Atlantic and to establish a sufficient degree of sea control to allow reinforcements and supplies to be shipped from North America to Europe in crises or war. Norway will do its part, but better overall coordination and command is required in order to get the full benefits of collective defence. All countries in this area profit from cooperation in the Arctic. The Western approach to security in the Atlantic should not cause more tension or misunderstanding. However, NATO's policies must be predictable and firm. The objective is security and defence, not confrontation. With the rapid climate change, many see a change in the security priorities, particularly in the younger generations. We have to be open-minded and accept that security is not limited to military issues. Our concept of security must thus be wider and incorporate non-traditional threats and challenges. ■

VIKTIG MED NORSK TILSTEDEVÆRELSE

Avskrekking og beroligelse er et begrepspar som har kjennetegnet norsk sikkerhetspolitikk i over femti år siden de ble lansert av Johan Jørgen Holst i 1966. Begrepsparet har holdt seg godt, samtidig som det for enkelte har et litt annet innhold enn tidligere. Hva betyr dette i praksis for militære operasjoner og tilstedeværelse i nordområdene?

TEKST: FORSVARETS
OPERATIVE HOVEDKVARTER

KONTREADMIRAL SVERRE
NORDAHL ENGENESS,
SJEF OPERASJONER

SIKKERHETSPOLITISK
RÅDGIVER, JONNY DIDRIKSEN

OBERST EYSTEIN KVARVING,
KOMMUNIKASJONSSJEF

OBERSTLØYTNANT
HANNE BRAGSTAD,
SJEF OPERASJONSSTØTTE

La oss begynne med å hevde at avskrekking og beroligelse er et begrepspar som har tålt tidens tann godt. Fortsatt har begrepene forklaringskraft for norsk forsvars- og sikkerhetspolitisk innretning. Dog er det verdt å merke seg at NATO har anvendt et lignende begrepspar siden 2014; «Assurance and deterrence». Her ligger en kime til misforståelse og forvirring ettersom det er en forskjell i hva NATO legger i «assurance» – beroligelse i forhold til den norske bruken av begrepet. For NATO er hovedpoenget med «assurance» å berolige innad overfor egne medlemsland, ikke utad mot Russland slik Norge tradisjonelt har tenkt.

PROFESJONELL OG AVBALANSERT MILITÆR OPPTREDEN

Kjernen i NATOs beroligende tiltak ovenfor egne medlemsland består av en relativt omfattende tilstedeværelse med både hær- sjø- og luftstyrker, samt øvelser som gjennomføres hovedsakelig i medlemsland i det sentrale og østlige Europa. Sett fra Brussel inngår norsk overvåking i nordområdene i denne innsatsen. Det kan også bemerkes at NATOs beroligende tiltak ikke er rettet mot våre største allierte, Storbritannia og USA. Som de største NATO-medlemmene står de for den største militære tilstedeværelsen i Europa, og således til NATOs avskrekking og beroligelse.

Økende fokus på klartider og tilgjengelige styrker på kort varsel er blant ytterligere tiltak som er iverksatt i etterkant av Russlands annektering av Krim i 2014. Verdt å merke seg er at NATOs militære tiltak som skal virke beroligende på NATO-statene, samtidig skal bidra til avskrekkende effekt mot Russland. Dette illustrerer hvor viktig det er at Norge faktisk evner å være "NATO i nord". Vi har lang erfaring med å håndheve jurisdiksjon og hevde suverenitet på en fast og forutsigbar måte. Vi opplever at der Nordflåten og norske styrker møter hverandre i luften eller til havs, så er det preget av profesjonell og avbalansert militær opptreden. Samtidig opplever vi det vi kaller politisk signalering fra tid til annen, gjennom simulerte angrep på radaren i Vardø og flystasjonen i Bodø, annonsering av fareområder eller GPS-jamming. I lys av dette blir balanseringen av avskrekking og beroligelse enda mer aktuelt og kanskje også vanskeligere.

ØKENDE STORMAKTSRIVALISERING

Norges geografiske og strategiske beliggenhet er en sentral faktor i betraktninger om avskrekking og beroligelse. Norge ligger langt mot nord. Vi har interesser i Arktis, hvor vi både må forholde oss til klimatiske endringer og en økende internasjonal interesse; Vi har ansvar for jurisdiksjon og forvalter ressursene i store havområder; Og vi grenser mot

Russland, hvor den største enkeltfaktoren er nærheten til Russlands strategiske ubåtbaser på Kola-halvøya.

Arktis defineres gjerne som området nord for polarsirkelen. Dette inkluderer deler av fastlands-Norge, Svalbard og Jan Mayen med tilhørende havområder. Ansvarlig forvaltning av de rike ressursene i nord står høyt på Norges dagsorden. Globalt samarbeid bygget på kunnskap og internasjonal rett står sentralt ifølge Utenriksdepartementet. Nettopp at stater har respekt for, og samarbeider om, internasjonal rett i nordområdene er kanskje den mest stabiliserende sikkerhetspolitiske faktoren i vår del av verden. Mange vil likevel hevde at Arktis de senere årene har blitt gjenstand for økt grad av stormaktsrivalisering. Dette begrunnes gjerne med ismelting som gjør passasje gjennom Polhavet til en potensielt viktigere maritim transittkorridor mellom Stillehavs- og Atlanterhavsregionen. Videre med den økende interessen knyttet til mulighetene for ressursutvinning samt økende militær interesse for området for å kunne sikre egne interesser. Foruten arktiske stater har også Kina vist gradvis større interesse for området i senere tid nettopp av disse årsakene.

FORUTSIGBAR NORSK OVERVÅKING

Det påligger Norge et stort ansvar for håndhevelse og jurisdiksjon i de økonomiske soner vi forvalter i dette havområdet. På tross av at ansvarsområdet er meget stort, vil vi hevde at dette er noe Norge gjør rimelig godt. Kombinasjonen av god situasjonsforståelse i nord, gjennom overvåkning og etterretning på den ene siden og håndhevelse gjennom Kystvakten på den andre siden, gjør dette til en stabiliserende faktor. Søk- og redning og forvaltning av fiskeri-

«Den største enkeltfaktoren er nærheten til Russlands strategiske ubåtbaser på Kola-halvøya»

ressurser ivaretas i henhold til inngåtte avtaler med Russland, i en ellers spent sikkerhetspolitisk situasjon. Det virker beroligende både overfor Russland, men også overfor våre allierte i NATO. At Norge selv sørger for fast og forutsigbar tilstedeværelse, håndhevelse og jurisdiksjon i våre områder kan også virke dempende på effekten av stormaktsrivalisering.

Det samme argumentet kan fremsettes når det gjelder overvåking i våre interesseområder lengst mot nord. At Norge blir sett på som en aktør som har god situasjonsforståelse av hva som foregår i nord kan også ha en beroligende effekt. På den ene siden vil våre allierte ha tillit til at nettopp vi har god oversikt over hva som foregår i våre nærområder. På den andre siden vil Russland finne det forutsigbart og tryggere at det for eksempel er norske enheter som opererer i dette området, enn om andre stater og da gjerne stormakter som gjør det.

NASJONALE OG ALLIERTE SIKKERHETSINTERESSER

Hvorfor da avskrekking? Avskrekking innebærer kort sagt å sørge for at en potensiell motstander finner det mer kostbart å utfordre norsk suverenitet enn en eventuell gevinst tilsier. Avskrekking overfor andre stater oppnår Norge først og fremst gjennom vårt medlemskap i NATO. Som liten nasjon med store land- hav- og luftområder er vi avhengige av interessefellesskap og allierte. NATO-medlemskapet er først og fremst et grunnleggende premiss for et troverdig forsvar av Norge, skulle det verste skje. Kanskje like viktig kan dette bidra til å

støtte oppunder vår håndhevelse av suverene rettigheter og jurisdiksjon. Vår egen forsvarsevne danner videre et viktig grunnlag for at NATO både vil og kan bidra dersom Norge blir utfordret militært. Ikke ved alene å motstå et angrep, men ved å skape en militær terskel i nord med egne styrker både på land, til sjøs, og i luften. I tillegg tilrettelegger Forsvaret for mottak av allierte, og bidrar også på denne måten til en troverdig avskrekkingstrategi. Samtidig er også hensikten med norske styrkers tilstedeværelse i nordområdene å bidra til beroligelsesdimensjonen. Begrepene avskrekking og beroligelse er med andre ord en god beskrivelse av norsk sikkerhetspolitikk og militær aktivitet i nord.

Som vi har redegjort for så langt, handler avskrekking og beroligelse om å balansere vår relasjon til både NATO og Russland, og om hvordan vi dimensjonerer og posisjonerer oss i dette spenningsfeltet. Vi skal både ivareta nasjonale og allierte sikkerhetsinteresser og bidra til regional stabilitet. Norge er både en av de opprinnelige NATO-landene og samtidig Russlands vedvarende og gamle nabo. På Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) tar vi daglig beslutninger som kan påvirke både avskrekking- og beroligelsesdimensjonen. Vi leder daglige operasjoner for å ha god situasjonsforståelse, hevder norsk suverenitet og bidrar til håndhevelse av norsk jurisdiksjon gjennom Kystvakten. Vi har fremdeles et nokså begrenset militært samarbeid med Russland på utvalgte områder. Selv om mye av det militære samarbeidet er suspendert etter Russlands ulovlige annektering av Krim i 2014, har FOH noe kontakt med våre tilsvarende

«At Norge blir sett på som en aktør som har god situasjonsforståelse av hva som foregår i nord kan også ha en beroligende effekt»

institusjoner i Russland. Vi har en åpen skypeforbindelse til nordflåten som testes ukentlig. En slik direkte linje har til hensikt å kunne brukes for å unngå misforståelser og utilsiktede episoder. Vi har også en forbindelse til FSB knyttet til grensevakt, kystvakt og fiskeriforvaltning hvor ledelsen møtes en gang i året. Møtearenaen preges av en god tone og dialog, hvilket har en betydning i denne sammenheng.

STØRRE FORSVAR - MINDRE SPENNING

Når vi hevder at norsk tilstedeværelse i nord er beroligende overfor Russland, må dette ses ut fra hva som er normaltstanden. Alternativet, som er økt tilstedeværelse av andre land (les: Stormakter), bryter med normaltstanden og forstås snarere i en stormaktskontekst enn en nabolandskontekst. I sum antas norsk nærvær å virke stabiliserende. Samtidig ligger det i dette resonnetet at Norge er tilstede i nord ikke bare i kraft av vår egen interesse, men også på vegne av NATO.

Her er det at Norges og NATOs begreper griper inn i hverandre. For at vi skal kunne gjennomføre operasjoner på en slik måte at de beroliger Russland må vi også ha evne til å betrygge våre allierte. Hvis den evnen ikke er tilstede vil våre allierte selv operere i sine interesseområder, sammenfallende med vårt ansvarsområde. Det vil kunne ha negativ effekt på norsk sikkerhet og potensielt virke destabiliserende i våre nærområder.

Den litt selvmotsigende slutningen som trekkes av dette er at vi må øke Forsvarets operative evne for

å sørge for at spenningen i nord går ned. Dette kan være krevende å ta inn over seg. Litt forenklet sagt er det slik at dersom Norge ikke evner å hevde suverenitet og jurisdiksjon, og samtidig være premissleverandør for god situasjonsforståelse i våre nærområder, så gjør andre det. Russland har tradisjon for å raskt fylle et vakuum der det finnes, og det er ikke i vår interesse. Det samme gjelder våre nærmeste allierte. Hvis vi ikke evner å ta godt nok vare på NATOs nordlige flanke, så gjør våre allierte det for oss. Det er heller ikke beroligende eller i norsk interesse.

FORSVARET MÅ STYRKES

Hva betyr så dette for Norge? Vi har sett økt russisk tilstedeværelse i Norskehavet og Barentshavet de siste årene. Russland opererer oftere med militære styrker og på en mer kompleks måte enn tidligere. For at Norge fremdeles skal være i stand til å være premissleverandør for god situasjonsforståelse i nord, krever det evne til å følge den økte aktiviteten og være tilstede med relevante egne militære kapasiteter. Dette er ett av premissene for at Forsvarssjefen har anbefalt en styrking av Forsvaret i sitt fagmilitære råd. Det er flere grunner til den styrkingen han anbefaler, ikke minst også knyttet til reaksjonsevne og beredskap. Det siste er helt vesentlig for å utgjøre en troverdig militær terskel som, kombinert med NATO-medlemskapet, er det som avskrekker andre land mot å ta seg til rette overfor Norge.

▼ **At Norge blir sett på** som en aktør som har god situasjonsforståelse av hva som foregår i nord har en beroligende effekt. På den ene siden vil våre allierte ha tillit til at nettopp vi har god oversikt over hva som foregår i våre nærområder. På den andre siden vil Russland finne det forutsigbart og tryggere at det er norske enheter som opererer i dette området. Dette var en av hovedårsakene til at regjeringen har valgt å bruke ressurser på nye maritime patruljefly. Bildet viser Secretary of the US Navy Richard V. Spencer i møte med norske flyvere som blir utdannet på P-8A Poseidon på Naval Air Station Jacksonville i september i år. Statsminister Erna Solberg var også til stede.

Foto: Alana Langdon, US Navy

Selv om vi har argumentert for at norsk forsvarsevne må styrkes for at vi selv blant annet skal evne å fremskaffe god situasjonsforståelse i våre nærområder, håndheve jurisdiksjon og hevde norsk suverenitet, er ikke det til hinder for å samarbeide med allierte i nordområdene. Å følge med på russisk aktivitet så langt vest som mot Grønland, Island og Storbritannia er langt mer krevende enn det Norge kan ta på seg alene. Her er det helt naturlig at vi samarbeider med nære allierte. Vårt hovedanliggende er at vi er tjent med at det er Norge som normalt seiler og flyr nord og øst for Finnmark. Og at vi evner å ha oversikt, håndheve jurisdiksjon og suverenitet i våre områder for øvrig. Forsvaret må styrkes for at vi fortsatt kan opprettholde denne formen for normalsituasjon. Og det vil bidra til den rette balansen mellom avskrekking og beroligelse både i en nasjonal og alliert kontekst.

Avskrekking og beroligelse er fortsatt gyldige begreper for forståelsen av Forsvarets innretning overfor Russland. I tillegg må vi i større grad ivareta beroligelse av våre tyngste allierte, for å underbygge målet om regional stabilitet. En forutsigbar og konsekvent ivaretagelse av våre rettigheter og forpliktelser som kyststat er ett sentralt element i denne sammenhengen som også krever en tillitsvekkende håndteringsevne og tilsvarende ressurssetting. Gitt den tiltagende konkurransen for naturressurser i de globale allmenningene, er kanskje Norges viktigste bidrag at vi gjennom vår adferd evner å bidra til at dette skjer basert på de internasjonale rettsprinsippene vi legger grunn. ■

«For at Norge fremdeles skal være i stand til å være premissleverandør for god situasjonsforståelse i nord, krever det evne til å følge den økte aktiviteten og være tilstede med relevante egne militære kapasiteter»

▼ Orionflyene har i årtier gjort en viktig jobb for Norge og for alliansen med å holde situasjonsoversikt i nordområdene.

Foto: Forsvarsmuseet

▲ Arktis defineres som området nord for polarsirkelen. Dette inkluderer deler av fastlands-Norge, Svalbard og Jan Mayen med tilhørende havområder. Ansvarlig forvaltning av de rike ressursene i nord står høyt på Norges dagsorden. At stater har respekt for, og samarbeider om, internasjonal rett i nordområdene er kanskje den mest stabiliserende sikkerhetspolitiske faktoren i vår del av verden.

Foto: shutterstock.com

A PRIMER ON EXTENDED DETERRENCE

TEXT:
DR. STEPHANIE PEZARD,
SENIOR POLITICAL SCIENTIST,
RAND CORPORATION

In July 2018, Fox News host Tucker Carlson asked U.S. President Donald J. Trump the following question: *“Why should my son go to Montenegro to defend it from attack?”*¹

▼ **NATO Secretary General Jens Stoltenberg** meeting with US President Donald Trump 14. November 2019. Stoltenberg received the “Diplomat of the Year” award from Foreign Policy magazine for “relentless transatlantic diplomacy, backed by credible transatlantic defence”.
Photo: NATO

This question, which referred to NATO’s collective defense clause and what it potentially requires from the United States, encapsulates a key challenge of extended deterrence. While Montenegrins would have no difficulty understanding why their sons should defend their country, explaining why others should feel committed to do so for Montenegro—or any other

member of the alliance—should it find itself under attack can prove more difficult. Yet, to deter such an attack in the first place, Montenegro likely needs to convince a potential aggressor that the United States is ready to send its sons to war for its sake.

This article offers a primer on the notion of extended deterrence. It reviews the characteristics of extended deterrence and the triangular relationship

that underlies it; examines the credibility issue at the core of extended deterrence; and, finally, offers suggestions for states to improve the credibility of the extended deterrence posture on which they rely.

SMALL STATES WITH LARGE NEIGHBORS

Extended deterrence refers to a situation where one state (traditionally called the “defender”) warns another state (“potential attacker”) that it will defend its ally (the “protégé”) by force if necessary.² This is, effectively, a case of deterrence being extended to an ally. Just as for direct deterrence, there are cases of extended-immediate deterrence, when the state to be defended is facing an immediate threat; and cases of extended-general deterrence, which describe a steady-state relation between three countries with a potential threat looming in the background, but no immediate cause for concern³.

Extended deterrence can be a form of deterrence by punishment: by committing to come to an ally’s help if it is attacked, the defender promises retaliation. This retaliation can take many forms, theoretically up to the use of nuclear weapons⁴. Yet extended deterrence should first and foremost be deterrence by denial—as Schelling (1960) put it, “the purpose is deterrence *ex ante*, not revenge *ex post*.”⁵ The defender can do so by helping its allies bolster their defenses—through stationing forces, military sales, technology transfers, training and joint exercises, or intelligence sharing, for instance—in order to make them less attractive targets.

Extended deterrence is generally credited for containing Soviet aggression during the Cold War,⁶ and Lawrence Freedman points that “It is notable that Russia has attacked non-allies Ukraine and Georgia rather than allies Estonia and Latvia.”⁷ Yet there have been some spectacular failures, such as the loss of Czechoslovakia to Nazi Germany in 1938-39 in spite of its formal military alliance with France; Poland in 1939; or the attack of South Korea by North Korea (with the support of China and the Soviet Union) in 1950 in spite of U.S. efforts to prevent such an attack.⁸

Extended deterrence is a particularly attractive form of deterrence for small states with large—and potentially aggressive—neighbors, because it compensates for the protégé’s lesser military capabilities in comparison with the potential attacker’s. However, a key downside of extended deterrence is that, in effect, very little of the decision to deter is left to the protégé, and much to the defender. As in “standard” deterrence, the credibility of extended deterrence lies in the defender’s level of military capabilities and its willingness to use them. However, both of these factors prove more problematic in the case of extended deterrence.⁹

WILLINGNESS TO DEFEND

First, the issue of measuring capabilities, and assessing whether they might deter a potential aggressor, becomes more complex. Should one focus on the local balance of forces, or all the forces that the defender

▲ Minister of Defence Frank Bakke-Jensen visited US Marines at Camp Lejeune earlier this year.

Photo: MoD

could theoretically mobilize for the defender? Also, what amount of capabilities can be credibly committed to the defense of an endangered ally, when the defender may have already other commitments going on elsewhere in the world (and needs to keep some capabilities to protect against a potential attack against its homeland)? The second issue—the defender’s willingness to use military force—is even more problematic. Thomas Schelling argues that “The difference between the national homeland and everything ‘abroad’ is the difference between threats that are inherently credible, even if unspoken, and threats that have to be made credible. To project the shadow of one’s military forces over other countries

and territories is an act of diplomacy.”¹⁰ The defender and its ally may have different perceptions of what should be defended: for instance, the defender may be less willing to defend a territory controlled by the ally rather than the ally’s territory (an important question, for Norway, in the case of Svalbard).¹¹ They may also have different views on what constitutes a threshold—for instance, what qualifies as a NATO’s Article 5 “attack.” Finally, the defender may have second thoughts on whether the commitment to defend is worth honoring at all.

CREDIBLE DETERRENCE

What makes extended deterrence credible? One component is the strength of the alliance that support the extended deterrence posture, as it influences the likelihood that the defender will come to its ally’s defense as promised. There are different ways in which a defender can make its commitment more credible, including making commitments public, so that it is more difficult to back up without losing face; or by conducting shows of force—such as exercises—that make clear that the defender’s forces can operate with the protégé’s forces.¹² Another way to make commit-

- 1 John Wagner, “Trump Says Defending Tiny NATO Ally Montenegro Could Lead to World War III,” *Washington Post*, July 18, 2018.
- 2 Paul K. Huth, “Extended Deterrence and the Outbreak of War,” *The American Political Science Review*, Vol. 82, No. 2, June 1988, p. 424.
- 3 Huth, “Extended Deterrence and the Outbreak of War,” 1988, p. 424.
- 4 For an analysis of the role of nuclear capabilities on the effectiveness of extended deterrence during the Cold War, see Paul K. Huth, “The Extended Deterrent Value of Nuclear Weapons,” *Journal of Conflict Resolution*, vol. 34, No. 2, June 1990, pp. 270–290.
- 5 Thomas C. Schelling, *The Strategy of Conflict*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960, p. 187.
- 6 See for instance Patrick M. Morgan, *Deterrence Now*, Cambridge University Press: Cambridge, 2003, pp. 34–35. This author nuances this point, however, by noting that “the Cold War is not a consistently favorable illustration of the utility of deterrence in either theory or practice. This makes it hard to believe that something implemented in such an uneven, at times incompetent, fashion was primarily responsible for the absence of World War III” (p. 34).
- 7 Lawrence Freedman, “The Limits of Deterrence,” in Becca Wasser, Ben Connable, Anthony Adler, James Sladden, *Comprehensive Deterrence Forum: Proceedings and Commissioned Papers*, Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2018, p. 28.
- 8 These examples are drawn from Bruce M. Russett, “The Calculus of Deterrence,” *Conflict Resolution*, Volume VII, Number 2, 1963, p. 99, Table 1.
- 9 See for instance Michael J. Mazarr, *Understanding Deterrence*, Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2018, p. 3 and Morgan, 2003, pp. 15–16.
- 10 Thomas C. Schelling, *Arms and Influence*, Yale University Press: New Haven and London, 1966, p. 36.

ments more credible is to develop flexible responses, so that the defender has a credible repertoire of responses to assist the protégé outside of a (unlikely, thus not credible) nuclear response.¹³

Scholars disagree on whether a state's reputation for upholding its commitments represents a second component of credible deterrence. The "reputation argument" played a role in keeping the United States involved militarily in Vietnam as long as it did—according to the argument that, if the United States abandoned Vietnam, then the United States would be perceived as weak and lose the rest of Asia to communism¹⁴—as well as in U.S. military involvement in several post-Cold War crises.¹⁵ Yet a number of studies have since concluded that a defender's past actions represent a weak predictor of future ones and, accordingly, do not constitute a credible signal of resolve.¹⁶ Additionally, as Morgan (2003) notes, "Making all commitments of equal importance is a recipe for exhaustion in upholding lesser ones and thereby losing credibility on others."¹⁷

Also under debate is a third component—the degree to which the deterrent message should be explicit, or leave some room to uncertainty. Schelling (1960) argues in favor of the former, noting that "Any loopholes the threatening party leaves himself, if they are visible to the threatened party, weaken the visible commitment and hence reduce the credibility of the threat."¹⁸ Morgan (2003), however, notes that even when decision-makers tried to signal a clear commitment, "clarifying commitments and expectations was never complete, because rarely in politics is it appropriate to say something exactly and leave no room for later adjustments. There is also an inhibiting element in ambiguity which can be exploited to achieve deterrence. Debate continues as to whether an element of ambiguity about commitments and prospective responses to an attack enhances or detracts from deterrence."¹⁹ A third option is a mixed message, with different degrees of precision on what is to be deterred and what will be the punishment if the attacker ignores the deterrent threat. Being precise on the former and vague on the latter potentially brings the benefits of both a precise threat and room for maneuver to respond. One illustration is the debate around U.S. President Barack Obama's 2013 so-called "red line" on chemical weapons attacks against civilians by the Syrian regime of Bashar al-Assad, where the threat of use of force may have succeeded in getting Assad to engage in a voluntary process to get rid of these weapons,²⁰ although whether that process was a success in the end remains questionable.²¹

NO «FREE-RIDING»

Against this background, the protégé has a few options to strengthen extended deterrence. First, it can signal to the potential attacker that the defender is ready to come to its defense. Making such defense as automatic as possible is in the interest of the protégé, for it reduces the space for political decision on the part of the defender. Schelling (1960) described as critical to deterrence in general "to leave as little room as

▲ Commandant for the USMC, General Robert B. Neller visited Norwegian Chief of Defence Admiral Haakon Bruun-Hanssen in Oslo 2017. Photo: Torbjørn Kjosvold, Forsvaret

«...a need for the protégé to prove by whichever way that it is not "free-riding" on the defender but is paying its dues. In that perspective, the currency in which these dues are paid matters»

possible for judgement or discretion in carrying out the threat.²² Formal treaties can achieve—to some extent—that purpose, as do positioning forces acting as tripwires on the territory of the protégé, or the hosting of weapons systems that make the protégé a key element of the defender's broader defense posture.

A second option for the protégé to strengthen extended deterrence is to signal to the defender that it is a "good ally" that not only deserves to be defended, but whose defense is in the interest of the defender. The hosting of forces and weapons system already mentioned can contribute to filling that purpose, as do other types of "niche" capabilities that the protégé can offer—for instance, the "eyes on the ground" provided by local sources of intelligence. More broadly, this points to a need for the protégé to prove by whichever way that it is not "free-riding" on the defender but is paying its dues. In that perspective, the currency in which these dues are paid matters, and whether one is better off paying in treasure—for instance, 2 percent of GDP in defense spending—or in blood—for instance, through a high participation in "U.S.-led expeditionary operations without complaint or caveats"²³ depends on the preferences of the defender, as well as on the domestic constraints of the protégé.

CONCLUSION

To conclude, it is worth noting that while the strength of alliances fluctuates, a protégé is not necessarily in danger of being attacked when the relationship is in a "down" phase as long as the potential attacker believes that there is still a good enough chance the defender will defend and the defender can threaten a level of retaliation that the potential attacker is not ready

▲ Sailors assigned to the Virginia-class attack submarine USS Minnesota (SSN 783) guide a Mark 48 advanced capability torpedo during an expeditionary ordnance onload at Haakonsværn Naval Base in Bergen on October 18, 2019. Minnesota, the 10th ship of the Virginia class, is on a scheduled deployment in the U.S. 6th Fleet area of operations in support of U.S. national security interests in Europe and Africa. Photo by Travis Simmons, US Navy.

to accept. Yet this positive note should be nuanced, for it posits that the potential attacker is rational. In practice, the potential attacker may still attack even when the protégé believes it can rely on credible deterrence. Maybe the attacker is willing to take high risks, particularly if it is in a situation where it needs to recoup losses.²⁴ Another risk is an asymmetry of information whereby the potential attacker underestimates the chances that the defender will defend the protégé, and chooses to carry out an attack, for ultimately deterrence is only as strong as the potential attacker thinks it is.²⁵ ■

This article is based on a presentation on extended deterrence made at the Norwegian Institute for Defence Studies (IFS) Seminar on Deterrence, Oslo, August 29, 2018. The author would like to thank Dr. Michael Spirtas for his comments on an earlier draft of this article.

The RAND Corporation is a nonprofit institution that helps improve policy and decisionmaking through research and analysis.

REFERENCES

- Baker, Peter, "For Obama, Syria Chemical Attack Shows Risk of 'Deals with Dictators,'" *The New York Times*, April 9, 2017.
- Danilovic, Vesna "The Sources of Threat Credibility in Extended Deterrence," *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 45, No. 3, June 2001, pp. 341–369.
- Freedman, Lawrence, "The Limits of Deterrence," in Becca Wasser, Ben Connable, Anthony Adler, James Sladden, *Comprehensive Deterrence Forum: Proceedings and Commissioned Papers*, Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2018, p. 28.
- Gross Stein, Janice, "Rational Deterrence Against 'Irrational' Adversaries?" in: T.V. Paul, Patrick M. Morgan and Wirtz, James J. *Complex Deterrence: Strategy in the Global Age*, Chicago and London: The University of Chicago Press, 2009, pp. 58–82.
- Harvey, Frank P. and John Mitton, "Fighting for Credibility: U.S. Reputation Building in Asymmetric Conflicts from the Gulf War to Syria (1991–2013)," *Canadian Journal of Political Science*, Col. 48, No. 3, September 2015.
- Huth, Paul K. "Extended Deterrence and the Outbreak of War," *The American Political Science Review*, Vol. 82, No. 2, June 1988, pp. 423 – 443.
- Huth, Paul K. "The Extended Deterrent Value of Nuclear Weapons," *Journal of Conflict Resolution*, vol. 34, No. 2, June 1990, pp. 270–290.
- Mazarr, Michael J. *Understanding Deterrence*, Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2018.
- Morgan, Patrick M. *Deterrence Now*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Rice, Susan, "In Syria, America had no Good Options," *The Atlantic*, October 7, 2019.
- Russett, Bruce M. "The Calculus of Deterrence," *Conflict Resolution*, Volume VII, Number 2, 1963, p. 99, Table 1.
- Schaub, Gary Jr. and André Ken Jakobsson, "Denmark in NATO: Paying for Protection, Bleeding for Prestige," *War on the Rocks*, July 17, 2018.
- Schelling, Thomas C. *The Strategy of Conflict*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960.
- Schelling, Thomas C. *Arms and Influence*, new Haven, CT: Yale University Press, 1966.
- Slater, Jerome "The Domino Theory and International Politics: The Case of Vietnam," *Security Studies*, Vol. 3, No. 2, 1993, pp. 186–224.
- Wagner, John, "Trump Says Defending Tiny NATO Ally Montenegro Could Lead to World War III," *Washington Post*, July 18, 2018.
- Wither, James K. "Svalbard: NATO's Arctic 'Achilles' Heel'," *The RUSI Journal*, Vol. 163, No. 5, 2018, pp. 28–37.
- 11 See for instance James K. Wither, "Svalbard: NATO's Arctic 'Achilles' Heel," *The RUSI Journal*, Vol. 163, No. 5, 2018, pp. 28–37.
- 12 See for instance Morgan, 2003, p. 17.
- 13 Morgan, 2003, p. 18.
- 14 See for instance Jerome Slater, "The Domino Theory and International Politics: The Case of Vietnam," *Security Studies*, Vol. 3, No. 2, 1993, pp. 186–224.
- 15 Vesna Danilovic, "The Sources of Threat Credibility in Extended Deterrence," *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 45, No. 3, June 2001, p. 346.
- 16 Harvey and Mitton (2015), for instance, find that "credibility is determined in part (but certainly not entirely) by past behavior" (Frank P. Harvey and John Mitton, "Fighting for Credibility: U.S. Reputation Building in Asymmetric Conflicts from the Gulf War to Syria (1991–2013)," *Canadian Journal of Political Science*, Vol. 48, No. 3, September 2015, pp. 503–530).
- 17 Morgan, 2003, p. 50.
- 18 Thomas C. Schelling, *The Strategy of Conflict*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960, p. 40. Schelling also notes that a "threat that leaves something to chance" can overcome, to some extent, the credibility issue for the party issuing a deterrent threat. As Schelling notes, "the key to these threats is that, though one may or may not carry them out if the threatened party fails to comply, the final decision is not altogether under the threatener's control" (Schelling, 1960, p. 188). Such threats are particularly useful when the promised retaliation would be also tremendously damaging to the party that issues the deterrent threats.
- 19 Morgan, 2003, p. 17.
- 20 Harvey and Mitton, 2015, p. 507; Susan Rice, "In Syria, America had no Good Options," *The Atlantic*, October 7, 2019.
- 21 Peter Baker, "For Obama, Syria Chemical Attack Shows Risk of 'Deals with Dictators,'" *The New York Times*, April 9, 2017; Rice, 2019.
- 22 Schelling, 1960, p. 40.
- 23 Gary Schaub, Jr. and André Ken Jakobsson, "Denmark in NATO: Paying for Protection, Bleeding for Prestige," *War on the Rocks*, July 17, 2018.
- 24 Gross Stein (2009) notes that "the impact of loss aversion on deterrence is considerable. Leaders tend to be risk averse when things are going well and relatively risk acceptant when things are going badly" (Janice Gross Stein, "Rational Deterrence Against 'Irrational' Adversaries?" in: T.V. Paul, Patrick M. Morgan and James J. Wirtz, *Complex Deterrence: Strategy in the Global Age*, Chicago and London: The University of Chicago Press, 2009, p. 67).
- 25 Morgan (2003) notes that "Deterrence theorists led the way in appreciating that it was not a state's capacity to do harm that enabled it to practice deterrence, it was others' belief that it had such a capacity. What deterred was not the threat but that it was believed" (p. 15).

ESKALATION KAN VARA SMART – ÄVEN FÖR EN SVAGARE PART

Intuitivt framstår det inte som rationellt för en svagare part att eskalera en konflikt. Ändå finns det många exempel då det har skett. Nordkoreas vapenskrammel gentemot USA år 2017 är ett relativt nyligt exempel. Men det finns fler genom historien, exempelvis den svenske kungen Karl den XII:s angrepp på Ryssland 1708, som ledde till ett katastrofalt nederlag och slutet på Sveriges stormaktstid. Det finns därför skäl att ställa frågan: Varför eskalerar svagare parter konflikter?

TEKST: JAN ÅNGSTROM OCH MAGNUS PETERSSON

Vi menar – till skillnad från gängse uppfattningar om saken i litteratur och debatt – att det faktiskt kan vara rationellt för en svagare part att eskalera en konflikt under vissa omständigheter, och att detta kan vara värt att reflektera över i säkerhetspolitiska och strategiska miljöer i småstater som Norge.¹

I princip kan den relativt omfattande litteraturen om eskalation delas in i två skolor: de som anser att eskalation är något som bara händer – eskalation som substantiv – och de som anser att eskalation är något som görs – eskalation som verb. Den första skolan

menar att eskalation innebär att konflikten får en egen, okontrollerbar dynamik (konflikten eskaleras). Den andra skolan menar att aktörerna kan trappa upp och ned konflikten under någorlunda kontrollerade former (konflikten kan eskaleras och de-eskaleras). Vi ansluter oss till den andra skolan.

Det finns också skäl att här påpeka att den största delen av litteraturen om eskalation handlar om eskalation mellan likvärdiga stater – symmetriska maktrelationer – och att bara en liten del av litteraturen handlar om eskalation mellan en svag och en stark stat – asymmetriska maktrelationer. Det är därför av intresse att belysa också logiken bakom svagare parter eskalering av konflikter. Varför och hur eskalerar svagare parter i konflikter? Förlorar de alltid på att eskalera eller kan de också vinna något?

Vi menar att det finns fyra typer av logiker bakom varför och hur svagare parter eskalerar konflikter:²

1) Genom att *provocera* fram en överreaktion hos den starkare parten, så att den svagare parten kan få hjälp från andra aktörer i konflikten.

2) Genom att utnyttja *eskalationsdominans* i en dimension eller domän av konflikten där den svagare parten är starkare än den starkare parten, och på så sätt vinna fördelar i konflikten.

3) Genom att åstadkomma *arbetsdelning* med en stark allierad, så att den starkare allierade finner det värt att beskydda den svagare parten i konflikten.

4) Genom att göra så starkt motstånd att den svagare parten får ett rykte om att inte ge upp, så att en starkare part tänker sig för noga innan den ger sig på den svagare parten i framtiden.

I det följande kommer vi att utveckla och exemplifiera dessa logiker. Därefter kommer vi att resonera kring risker med att eskalera konflikter för svagare parter. Slutligen kommer vi att argumentera för att det är centralt för beslutsfattare på olika nivåer att förstå att eskalation kan vara ett rationellt och önskvärt val i en konflikt – även för en svagare part – i syfte att uppnå långsiktiga, strategiska målsättningar.

PROVOKATION, ESKALATIONSDOMINANS, ARBETSDELNING OCH RYKTE

Den *första logiken* bakom varför och hur svagare parter eskaleras konflikter bygger på *provokation*, och på utsikter att få hjälp utifrån. Denna logik har diskuterats livligt i Norge under lång tid, bland annat av Rolf Tamnes i hans avhandling om USA och det kalla kriget i Nordområdena, men även i samtiden. Det gällde för Norge, då som nu, att se till att en eventuell konflikt med Ryssland inte blev så begränsad så att USA:s och de övriga NATO-ländernas försvarsgarantier inte utlöstes. Det var därför rationellt att eskalera en eventuell konflikt så att den blev så omfattande att alliansgarantierna utlöstes, genom att provocera Sovjetunionen till en överreaktion i en konflikt som Ryssarna ville hålla begränsad just för att hindra att alliansförpliktelserna utlöstes och att konflikten utvecklades till ett storskaligt och kostsamt krig.

En variant av denna första provokations-logik hos den svagare parten är att åstadkomma överbelastning hos den starkare parten genom eskalation. Denna logik tillämpades på ett tydligt sätt av Portugal's kolonier under deras frigörelsekrig på 1960-talet och 1970-talet.

▲ **ÖB Sverker Göranson** tar en selfie med general Jarmo Lindberg, Försvarschef Finland, Generalöjtnant Per Ludvigsen, Vice försvarschef Danmark och Admiral Haakon Bruun-Hanssen, Försvarschef Norge. Luleå, Sweden 17 mars 2015

Foto: Jimmy Croona, Försvarsmakten

¹ Denna artikel bygger i allt väsentligt på vår artikel "Weak party escalation: An underestimated strategy for small states?", som publicerades i *Journal of Strategic Studies*, volym 42, nummer 2 (2019), s. 292–300. För den som önskar en utförligare argumentation och referenser hänvisar vi till den artikeln.

² I ursprungsartikeln kallade vi dessa fyra logiker för provocation, compartmentalization, division of labor och reputation.

Angola, Mozambique, Guinea-Bissau och Cap Verde var alla var och en för sig underlägsna den portugisiska kolonialmakten, men när alla eskalerade konflikten ungefär samtidigt blev det till slut omöjligt för Portugal, som var tvunget att kraftsplittra, att behålla sina kolonier på grund av överbelastning.

Den *andra logiken* bakom svagare parter konflikt-eskalering bygger på att utnyttja *eskalationsdominans* i den dimension eller domän av konflikten där den svagare parten är starkare än den starkare parten, också i situationer där den svagare parten inte kan vara säker på stöd från andra aktörer. Denna typ av eskalations-logik tillämpades av Storbritannien under Napoleonkrigen, då britterna var underlägsna Napoleons arméer och totala resurser, men hade eskalationsdominans till sjöss. Så länge britterna kunde hålla konflikten i den maritima domänen, kunde Frankrike inte besegra Storbritannien, och till slut gå segrande ur den långa perioden av krig.

Et mer samtida exempel är Rysslands möjligheter att, trots den konventionella och resursmässiga underlägsenheten gentemot NATO, eskalera i kärnvapendomänen i syfte att få NATO att avsluta konflikten för att inte riskera ytterligare kärnvapeneskalering. Ett framtida scenario är också att en svagare part använder sin eskalationsdominans i cyber-domänen och slår ut den totalt sett starkare partens vitala resurser (till exempel kommunikationssystem) och därmed åstadkommer en de-eskalering eller ett avslut av konflikten.

Den *tredje logiken* bakom en svagare parts eskalering av en konflikt bygger på *arbetsdelning*, närmare bestämt på att den svagare parten i en allians eller att alliansliknande förhållande kan eskalera en konflikt med en starkare motståndare för att den svagare parten litar på att arbetsdelningen kommer att lösa en reaktion hos en stark allierad som är gynnsam för den svagare parten. Denna eskalations-logik tillämpades av Finland under Fortsättningskriget 1941, då Finland utnyttjade Nazitysklands angrepp på Sovjetunionen för att själva angripa Sovjetunionen i syfte att återta det territorium som förlorats under Vinterkriget 1939–1940. Trots att Finland var en mycket svagare part i förhållande till Sovjetunionen var det rationellt att eskalera eftersom Tyskland hade eskalationsdominans vid tillfället, vilket förväntades stödja den finländska eskalationen.

Ett annat exempel på denna logik är de så kallade Torskkrigen mellan Island och Storbritannien under 1950- och 1970-talen. Den långt svagare parten Island eskalerade vid ett flertal tillfällen för att stärka sina fiskerättigheter och räknade kallt med att i slutänden erhålla stöd från USA och NATO, eftersom landet var en så strategiskt viktig allierad. Hade Island lämnat NATO under denna period, eller stängt Keflavik-basen, hade USA:s och NATO:s både defensiva och offensiva operativa planläggning i området lidit stor skada. Därför kunde Island eskalera konflikten mot den starkare parten Storbritannien, och vinna fördelar genom detta.

▼ Italiensk, svensk och fransk pilot planerar ett flygpass under övningen Trident Juncture 18 i Bodö. Sverige deltar i övningen Trident Juncture 18 med förband från samtliga stridskrafter för att öka förmågan att försvara Sverige. Syftet med det svenska deltagandet är även att stärka samarbeten med andra länder. Övningen ökar Försvarsmaktens förmåga att försvara Sverige, vår nationella förmåga och stärker samarbeten med Finland, USA, Norge och Nato. Under övningen förbereds marin- och flygvapenbidragen för kommande deltagande i NRF och arméstridskrafter övar för att stärka brigadförmågan. Dessutom kommer världsstödet lämnas till Natoförband baserade i Sverige under övningen.

Foto: Mats Nyström/
Försvarsmakten

Den fjärde och sista logiken bakom varför och hur en svagare part eskalerar en konflikt med en starkare part bygger på att skapa ett rykte om att inte ge upp, för att i framtiden avskräcka även en starkare part att inleda en konflikt. Konsekvensen av kortsiktiga eftergifter mot en starkare part kan ha långsiktiga, och mycket värre, strategiska konsekvenser för den svagare parten, vilket gör det rationellt att eskalera konflikten, få slut på den, och hoppas att den starkare parten tänker sig för noga innan den inleder en konflikt igen. För den nordkoreanska regimen var det, enligt denna logik, rationellt att eskalera mot den starkare parten USA genom kärnvapen- och missiltester. Den kortsiktiga eskalationen ökade trovärdigheten i att Nordkorea faktiskt kunde leverera kärnvapen mot Japan och kanske till och med USA, och skapade ett rykte om att regimen inte backade. Detta för att undvika långsiktig förlust i form av förlorad självständighet.

Ett annat, mindre känt, exempel på denna logik återfinns i Trippelalliansenskriget 1864–1870 mellan å ena sidan Paraguay och å andra sidan (trippelalliansen) Argentina, Brasilien och Uruguay. Paraguays president Francisco Solano López fruktade att stormakterna i regionen, Argentina och Brasilien, kunde komma

att dela upp de mindre staterna i regionen mellan sig och eskalerade konflikten genom att förklara krig mot Brasilien och Argentina, till vilka Uruguay senare anslöt sig. Den klart svagare parten Paraguay led ett stort, kortsiktigt, nederlag, men fick på lång sikt i alla fall behålla sin självständighet.

RISKER MED ATT ESKALERA KONFLIKTER FÖR SVAGARE PARTER

En första typ av risk när det gäller eskalation från den svagare parten är att bli övergiven av sin starkare allierade, som antogs komma till undsättning. Detta gäller framför allt i fallen med den första och den tredje logiken bakom eskalation – provokation och arbetsdelning. Kort sagt kan sannolikheten för den svagare parten att få stöd av den starkare allierade, som den förväntar sig stöd av, minska om den svagare parten uppfattas som aggressor eller som agerandes omdömeslöst. Detta måste den svagare part som eskalerar ta med i beräkningarna.

En annan risk finns inneboende i den andra logiken bakom en svagare parts eskalation, att utnyttja eskalationsdominans i en domän. Om den svagare parten gör det, och den starkare parten svarar genom att eskalera i de domäner där den starkare parten har

eskalationsdominans, kan resultatet bli katastrofalt for den svagare parten. For den svagare parten blir det derfor kritisk at kunna avskræcka den starkare parten från sådan eskalering. Annars får den svagare partens utnyttjande av eskalationsdominans i en domän motsatt effekt. Också detta måste den svagare part som eskaleras ta med i beräkningarna.

En tredje, mer generell, typ av risk med eskalation från en svagare part är att lägesbilden hos den som eskaleras inte stämmer överens med verkligheten. Om viktig information om den egna, motståndarens eller den potentiella allierades styrkor och svagheter saknas, eller feltolkas, kan den svagare partens kalkyler om fördelarna med eskalation vara felaktiga og leda till ödesdigra konsekvenser for den svagare parten. Även detta måste den eskalerande svagare parten ta med i beräkningarna.

SLUTSATSER – ÖKADE STRATEGISKA VALMÖJLIGHETER

I denna artikel har vi argumenterat for att det kan vara strategisk rationally även for en svagare part at eskalera en konflikt, något som ofta betraktas som kontra-intuitivt i debatt og litteratur. Vi har identifierat fyra logiker bakom svagare parters eskalation:

provokation, eskalationsdominans, arbeidsdelning og rykte. Vi har också visat att bara for att det kan vara rationally for en svagare part at eskalera, så är det inte givet at denna strategi är framgångsrik. Vi har också diskuterat de risiker som finns inneboende i eskalering från den svagare parten.

Icke desto mindre kan vi dra slutsatsen at den svagare partens strategiska valmøjligheter är större än vad vi normalt sett förutsätter. Svagare parter, i synnerhet småstater, har ofta betraktats som maktlösa og som ”offer” for stormakterna i det internasjonella systemet. Vi menar at denna syn är missvisande og at beslutstakere i småstater borde inse at motstånd og eskalation, även mot en stormakt, kan vara fordelaktigt trots kortsiktiga förluster.

En viktig fråga är dock om politiska beslutstakere, trots vetskapen om at det kan vara rationally at eskalera även for en svagare part, faktiskt är beredde at göra det. Og om deras militära rådgivere är beredde at rekommendera eskalation. I en diktatur, som Nordkorea, är dette kanskje inget større problem, men i liberala demokratier, som Norge og Sverige, kan motståndet vara stort mot at eskalera, även om det framstår som en rationally strategi. Eskalation kan vara smart – även for en svagare part. ■

Jan Ångström är professor i krigsvetenskap vid Försvarshögskolan i Stockholm. Magnus Petersson är professor i modern historia vid Institutt for forsvarsstudier i Oslo.

Krigsskoleutdannede offiserers landsforening

Kadetter, offiserer med krigsskole (OF) og sivile/militære med langtidstudanning i en organisasjon – Krigsskoleutdannede offiserers landsforening.

KOL ER

en partipolitisk nøytral tjenestemannsorganisasjon tilsluttet Akademikerne. Akademikerne er den raskest voksende og nest største hovedsammenslutning i staten. Vi ivaretar dine interesser både i sentrale forsvarspolitiske spørsmål og i den sentrale og lokale utviklingen av dine lønns- og arbeidsvilkår.

VELG KOL FORDI

Vi mener at utdanning skal lønne seg, både lønnsmessig og tjenestemessig. KOL er i en unik situasjon som kan jobbe mot dette målet, siden vi har en homogen medlemsmasse.

Vi slipper normalt å ta hensyn til medlemmer med helt ulike interesser. Som største tjenestemannsorganisasjon under Akademikerne i Forsvaret representerer vi i de fleste sammenhenger alle akademikerorganisasjonene i Forsvaret.

FOTO: Forsvaret / Torbjørn Kjosvold

KOL TILBYR:

- Rask og pålitelig medlemsassistanse.
- Særdeles gode bank- og forsikringsordninger (gjelder også i INTOPS) i Danske Bank og Gjensidige.
- En time gratis juridisk rådgivning hos KOLs advokat.
- Gunstig avtale ved kjøp av bil – se våre hjemmesider.

FOTO: Forsvaret / Jonas Selim

Jo flere medlemmer vi blir, desto større gjennomslagskraft vil vi få. Meld deg inn i KOL i dag. Det kan du gjøre via våre hjemmesider www.kol.no.

FOTO: Forsvaret / Henrik Røyne

UTVIKLINGEN AV LANGTREKKENDE KONVENSJONELLE PRESISJONSVÅPEN – KONSEKVENSER FOR NORGE

Moderne langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen er ikke et nytt fenomen. Effekten ble først demonstrert i Gulf-krigen i 1991. Denne typen våpen bidro til at Vesten, primært USA, kunne nå hele dybden på motstanderens territorium enen teknologisk fordel Vesten har hatt inntil relativt nylig.

TEKST: OBERST ØRJAN ASKVIK, LUFTFORSVARET

Denne artikkelen diskuterer hvordan utviklingen av langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen påvirker Norges evne til avskrekking og forsvar mot angrep. Den fokuserer på russiske kryssermissiler og ballistiske landmålsmissiler med moderne presisjonsegenskaper og en rekkevidde på

over 500 km. Russland har i de senere år flyttet fokus fra utvikling til produksjon, og har fått erfaring og økende forståelse for bruk av denne typen våpen i den pågående Syriakonflikten. Dette innebærer at Russland har fått en evne til å engasjere mål i hele dybden av norsk og europeisk territorium.

PÅ MORGENEN DEN 7. APRIL 2017 angrep USA den syriske flybasen Shayrat med 59 kryssermissiler av typen Tomahawk. Ingen av missilene hadde

rullebaner eller andre operative flater som mål. Moderne presisjonsegenskaper, lang rekkevidde og stor gjennomtrengnings- evne gjorde det mulig å engasjere fly,

verksteder, bensinlagre, luftvern og ammunisjon direkte. Resultatet etter angrepet vises på bildet under.

UTVIKLING AV LANGTREKKENDE KONVENSJONELLE PREISJONSVÅPEN

Etter Gulf-krigen fremstår det tydelig at moderne konvensjonell krigføring favoriserer den som angriper først. Denne innsikten kan påvirke krisestabiliteten i fremtidige konflikter. Dersom begge parter har tilgang på langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen vil offensiv bruk i en innledende fase kunne fremstå gunstig fordi begge parter vil ha evnen til å engasjere strategiske mål og angripe de mest kapable militære virkemidler ved konfliktens innledning. Derigjennom kan man redusere motstanderens situasjonsforståelse og kommando og kontroll apparat. Det vil samtidig være viktig å unngå å bli overrasket av motstanderens langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen. Dette kan bidra til insentiver for å være den første aggressor, og videre til at motstanderen har insentiver for å svare raskt. Faren for konflikt kan med andre ord øke, og det eksisterer en risiko for at begge parter gjennomfører tidlige og omfattende angrep mot motstanderens strategiske mål. Resultatet kan være rask vertikal eskalering på begge sider og dette kan virke destabiliserende i tidlige faser av fremtidige konflikter.

Bruk av langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen gav økende forståelse og erfaring utover 2000-tallet, og førte til nye strategier i USA. Strategiene vektla angrep med strategiske konvensjonelle våpen på en motstanders tyngdepunkter, som infrastruktur og ledelsesfunksjoner direkte. Strategiene vektla at motstanderens systemer burde påføres så stor belastning som overhodet mulig ved å så tidlig som mulig angripe motstanderens strategiske tyngdepunkter fra flest mulig retninger, og med ulike systemer. Samtidig er det relevant å påpeke at konfliktene i Afghanistan og Irak i samme tidsperiode demonstrerte at overlegen teknologisk evne ikke er tilstrekkelig for å oppnå politiske og/eller militære målsetninger. I lavintensitetskonflikter er evne til å bekjempe motstanderen militært ikke en hovedmålsetning, det kan derfor argumenteres for at andre forhold enn teknologisk overlegenhet har større betydning i denne typen konflikter.

I USA ble behovet for økt hastighet på missilsystemene påpekt, den lange rekkevidden medførte at det kunne ta opptil 2 ½ time for et kryssermissil å nå sitt mål. Dette er bakgrunnen for det pågående våpenkappøpet innen hypersoniske missiler mellom

«Hypersoniske våpen har en hastighet på over fem ganger lydens hastighet, og det er ingen kjente defensive systemer som kan håndtere denne typen trussel i dag. Våpnene har rekkevidde til å ramme norske strategiske mål fra russisk territorium eller internasjonalt luftrom/farvann»

▲ Tupolev Tu-95MS med åtte X-101 (KH-101) missiler. Zhukovsky mai 14, 2018.

Foto: shutterstock.com

USA, Russland og Kina. Hypersoniske våpen har en hastighet på over fem ganger lydens hastighet, og det er ingen kjente defensive systemer som kan håndtere denne typen trussel i dag. Både USA, Russland og Kina hevder å kunne få operative hypersoniske våpen innen fem år.

Flere nasjoner har nå utviklet langtrekkende konvensjonelle våpen, og dette bidrar til å true effektiviteten til USAs nåværende konseptuelle bruk av militærmakt. Fremskutte baser fremstår sårbare på helt nye måter,

og muligheten til å bygge seg opp uhindret på utsiden av operasjonsteateret fremstår mindre sannsynlig. Flere ulike beskyttelses tiltak vurderes, og det er forslag om å flytte de mest verdifulle systemene utenfor rekkevidde av potensielle motstanderens langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen. Dette er delvis en mulighet for USA som har et globalt operasjonsteater og ambisjonsnivå, men det er ikke mulig for nasjoner som er innenfor rekkevidden av nabolands offensive systemer. Norge er i denne kategorien og må leve med de påførte sårbarheter.

Etter hvert som flere aktører tar i bruk denne type våpen, og de støttesystemene som må til for å benytte dem, blir operasjonsmiljøet komplisert. I dag fremstår det sannsynlig at langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen vil være en integrert del av virkemidlene for begge parter i fremtidige konflikter. Disse våpnene kan avfyres langt inne fra en parts eget territorium eller fra internasjonalt luftrom/farvann. Foreløpig er

det stasjonære mål som fremstår mest sårbare, men det er sannsynlig at utviklingen vil medføre at bevegelige mål kan nås mer effektivt. Dersom langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen skulle bli brukt mot tradisjonelle bakkestyrker, vil dette kunne innebære tilsvarende ødeleggende kraft som kjernevåpen hadde på 1950-tallet. Dette fører til at konsentrasjoner med bakkestyrker er lite gunstig og lette mål. Spredning, mindre styrker, mobilitet og lett utstyr fremsettes som mulige tilnærminger til denne typen utfordringer.

RUSSISKE MISSILER MOT LANDMÅL

Russland har de senere årene prioritert produksjon og innfasing av ulike missil typer. Dette er relevant for Norge fordi disse våpnene har rekkevidde til å ramme norske strategiske mål fra russisk territorium eller internasjonalt luftrom/farvann. I denne artikkelen er det fokusert på russiske missiler mot landmål levert fra mobile plattformer på land, i luften og på sjøen.

- Iskander er et landmobilt system med maksimal rekkevidde på omlag 500 km, det kan levere både ballistiske og kryssermissiler.

- Kalibr er et kryssermissil som kan leveres fra ubåter og kampfartøyer på overflaten. Missilet har en maksimal rekkevidde på omlag 2000 km og var det første som ble benyttet i skarpe operasjoner av Russland mot mål i Syria høsten 2015.

- KH-101 er et luftlevert kryssermissil som kan leveres fra Russlands strategiske bombefly, har lavsignaturregnskaper og en rekkevidde på omlag 4000 km.

Alle disse systemene har meget gode presisjonsegenskaper. Det er verdt å understreke at samtlige missiler kan leveres med konvensjonelt eller kjernefysisk stridshode.

AVSKREKKING OG BEROLIGELSE

▲ Figuren illustrerer maksimal rekkevidde til Iskander (grønt), Kalibr (sort) og KH-101 (rødt).

Det er svært krevende å verifisere hvilken type stridshode som leveres før missilet treffer sitt mål.

NORGES EVNE TIL AVSKREKKING VED NEKTELSE

Å utvikle nektelsesstrategier kan fremstå gunstig, spesielt i norske scenarier hvor forholdet mellom tid, rom og styrker til rådighet gjør konsepter basert på manøver og territoriell kontroll svært krevende. Nektelse kan oppnås med ulike virkemidler: langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen, sensornettverk for deteksjon, luftvern og missilforsvar er eksempler på aktive beskyttelsestiltak. Aktive beskyttelsestiltak er mer effektive fordi de forsøker å påvirke våpenet før det når sitt mål. Passive beskyttelsestiltak kan redusere våpenets virkning etter at det treffer målet, men forhindrer ikke skade.

NATO's oppbygging av missilforsvar er et eksempel på systemer som bidrar til nektelse med aktive beskyttelsestiltak. Samtidig er dette missilforsvaret tenkt mot stater med et relativt lavt antall ballistiske missiler og er ikke rettet mot Russland. Missilforsvar kan ha nektelsesevne mot et lavt antall ballistiske missiler, men kan ikke benyttes mot kryssermissiler. Mot kryssermissiler vil luftvern være mer aktuelt for å oppnå nektelse. NASAMS på Ørland og

selvforsvarssystemene på norske fregatter er eksempler på dette. Disse systemene kan i noen grad bidra med egenbeskyttelse, men da primært som punktforvar mot mål i deres umiddelbare nærhet. Listen over potensielle strategiske mål i Norge vil imidlertid bli for lang til at nektelse med denne typen systemer er en realistisk ambisjon for Norge. En ytterligere komplikasjon for nektelses-

«Flere nasjoner har nå utviklet langtrekkende konvensjonelle våpen og dette bidrar til å true effektiviteten til USAs nåværende konseptuelle bruk av militærmakt»

strategier i Norge er at kryssermissiler kan programmeres til å utnytte terrenget for å unngå oppdagelse, og dette medfører at norske fjorder og fjell gjør det ekstra krevende å oppnå nektelse av kryssermissiler. Det kan derfor argumenteres for at nektelse av russisk evne til å benytte langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen er en lite realistisk ambisjon for Norge.

Samtidig er det relevant å understreke at det alltid vil være kombinasjonen av nasjonale og allierte ressurser som bidrar til den totale avskrekkingen av Russland, og ikke evnen mot et enkelt våpensystem.

AVSKREKKING VED TRUSSEL OM GJENGJELDELSE

Å true med gjengjeldelse er en annen prinsipiell metode for å oppnå avskrekking, men det kan fremstå kontroversielt sett med norske øyne. Norges innfasing av egne langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen vil likevel kunne bidra til flere muligheter for å

oppnå avskrekking. Disse våpnene egner seg til å true med gjengjeldelse og det kan ha en avskrekkende effekt gjennom den kostnad og risiko som kan påføres en motstander. Et hovedpoeng ved denne tenkningen er at motstanderens styrker ikke vil være et mål i seg selv, målsetningen vil være å true med å påføre en motstander samme type strategisk ødeleggelse som vi selv kan utsettes for. På denne måten kan det gjenopprettes en balanse mellom en motstanders evne og egen kapasitet. Nasjonal militær evne vil på denne måten kunne påvirke en motstanders kost/ nytte betraktning og avskrekking kan oppnås.

Norsk anskaffelse og innfasing av denne type våpen gir en evne til å virke mot styrker i eller nær norske områder. Norges geografiske nærhet til Russlands nordflåte gir dermed Norge muligheten til å virke mot strategiske mål på russisk side. Det kan derfor være fristende å forfølge tanken om at det er bare en måte å besvare trusselen på. Det er å svare med samme mynt og true med gjengjeldelse for å påføre en motstander kostnad og risiko. På denne måten kan Norge potensielt påvirke en kost/nytte betraktning, og det kan bidra til avskrekking. Dette vil imidlertid kunne være krevende i en norsk ramme, først og fremst fordi det kan føre til ytterligere eskalering fra russisk side. Småstaten Norges dilemma er at asymmetrien i maktforholdet til Russland medfører at Russland alltid vil kunne eskalere konflikten til et høyere nivå enn Norge. Det vil derfor være nødvendig å være forsiktig i hvordan man tilnærmer seg avskrekking og gjengjeldelse.

Avskrekking i form av gjengjeldelse med denne typen våpen vil derfor være lite sannsynlig i en norsk ramme. Samtidig er det naturlig å se kapasitetene som disse våpnene representerer innenfor rammen av NATOs samlede evne. Å forbygge krig og å avskrekke motstandere ved å ha en evne til å utkjempes krigen om nødvendig, har vært en grunnleggende målsetning for NATO helt fra etableringen. NATOs samlede militære evne representerer på denne måten et sterkt element av avskrekking ved gjengjeldelse. I trusselen om at konflikten eskaleres til en konflikt mellom Russland og NATO ligger det viktigste elementet av avskrekking for Norge – og for resten av NATOs medlemmer.

NORGES EVNE TIL FORSVAR MOT ANGREP

Norske kampfly er en av de mest aktuelle kapasitetene til å representere en reell motstand mot Russland i en eventuell konflikt. De vil derfor være naturlige mål for Russland i en innledende fase. Aktuelle mål på Ørland vil være stasjonære, og med dagens rombaserte sensorer er det sannsynlig at Russland kan forhåndsplanlegge angrepsprofiler. Det understrekes at det ikke stilles spørsmålstegn ved kampkraften til F-35 og dens evne til å yte en reell motstand. Samtidig er kampflyet F-35 avhengig av en støttestruktur på bakken for å kunne opprettholde flyoperasjoner, og denne kan trues av langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen.

I den videre analysen er det russiske kryssermissilet KH-101 lagt til grunn. Våpenet har moderne presisjons-egenskaper, lavsignaturegenskaper og kan fly inn mot målet i lav høyde. Disse egenskapene fører sannsynligvis til svært god gjennomtrengningsevne. Strategiske bombeffly kan levere KH-101 fra internasjonalt luftrom langs norskekysten eller fra russisk territorium.

AKTIVE BESKYTTELSESTILTAK

Forsvarets luftvernssystem NASAMS vil kunne bidra til forsvar mot et angrep på Norges kampflykapasitet. Et varsel fra andre sensorer om at et missil er på vei, vil trolig øke muligheten for å få engasjert missilet. På vei inn mot et mål vil et kryssermissil normalt programmeres til å fly i lavere høyde, og dette vil bidra til at deteksjon blir mer krevende. For analysen er Patriot- og Aegis-systemet benyttet. Systemenes radarer kan oppdage et lavtflygende kryssermissil i 50 meters høyde på omtrent 35 km avstand. En operatør har dermed omtrent to minutter fra oppdagelse ved 35 km til kryssermissilet når sitt mål. Dette illustrerer at det er en krevende og tidskritisk oppgave å forsvare seg mot kryssermissiler. Oppgaven for NASAMS systemet kan kompliseres ytterligere dersom det benyttes flere missiler samtidig eller at terrenget benyttes for å redusere muligheten for deteksjon.

På denne bakgrunn kan det argumenteres for at de aktive mottiltakene som er analysert her, trolig vil ha utfordringer med å hindre et angrep med slike våpen mot Ørland. Det er derfor sannsynlig at Russland vil kunne trenge gjennom Norges aktive mottiltak og engasjere aktuelle mål direkte om de skulle beslutte det.

PASSIVE BESKYTTELSESTILTAK

Det er flere faktorer som kan påvirke hvilken effekt et slikt angrep vil kunne få. Gode etterretninger og varslings vil kunne være mulig. Da kan kampflyene flyttes til andre flybaser der de kan understøttes operativt. Samtidig kan spredning til andre flybaser i

Norge også innebære tilsvarende sårbarheter. Andre passive tiltak for å beskytte kampflyene kan være bunkere i forsterket betong som trolig vil redusere skadeomfanget slike angrep. Det vil ikke gi fullgod beskyttelse for alle flyene, men dersom en bunker engasjeres direkte vil de andre bunkerne beskytte fly fra fragmenter og andre sekundære effekter som en konsekvens av eksplosjonen. Frem til 2015 var trusselen fra langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen ikke tatt høyde for i planleggingen av kampflybasen på Ørlandet. Forsterkede bunkere er prioritert etter 2015 og er i dag en integrert del av passive beskyttelsestiltak for F-35. Samtidig er det relevant å understreke at det fremdeles er mulig å engasjere andre mål som understøtter flyoperasjoner på Ørland.

KONKLUSJON

Helt siden utviklingen av langtrekkende konvensjonelle våpen startet er det mange som har pekt på deres evne til strategiske angrep i den innledende fasen av en konflikt. Etter hvert som ulike aktører har fått operativ erfaring og økende forståelse for disse våpnene er det ytterligere forsterket. Samtidig økes kompetansen for hvordan disse våpnene, sammen med annen teknologi, nye konsepter og doktriner benyttes mest mulig effektivt. Det må også forventes at nye typer missiler med forbedrede egenskaper og gjennomtrengningsevne fases inn av stormaktene i årene som kommer.

Den russiske satsingen på utvikling av langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen, sammen med den pågående moderniseringen av russisk militær makt og den teknologiske utviklingen, medfører et behov for ny forståelse av begreper som dybde, sårbarhet og militær konflikt. For Norges del betyr det sannsynligvis at det tradisjonelle og regionale fokuset på Finnmark må komplementeres med en bedre forståelse for hvordan vi skal håndtere ulike typer trusler mot hele Norges territorium. Norge må alltid ha en plan for hvordan vi skal håndtere et scenario i Finnmark, men det må komme i tillegg til en mer helhetlig forståelse for hvordan moderne anvendelse av makt kan benyttes mot oss i fred, krise og krig. ■

▲ I illustrasjonen representerer sort farge den bakkebaserte kontroll og varslingskjedens deteksjonsmulighet og rød farge representerer to norske fregatters deteksjonsmulighet. Orange farge illustrerer distansen som må tilbakelegges for å unngå norske sensorers deteksjonsmulighet.

«Småstatens dilemma er at asymmetrien i maktforholdet mellom Norge og Russland medfører at Russland alltid vil kunne eskalere konflikten til et høyere nivå enn Norge»

Denne artikkelen bygger Ørjan Askviks masteroppgave ved Forsvarets Høgskole våren 2015. Den ble premiert som beste oppgave.

F-35 – OM AVSKREKKELSE, KRISE-STABILITET OG OPERASJONSKONSEPT

I 2008 besluttet Stortinget å erstatte flåten av F-16 kampfly med det nye 5. generasjons kampflyet F-35 Lightning II. I skrivende stund har Ørland Hovedflystasjon mottatt 15 av totalt 52 fly, og Luftforsvaret har erklært F-35 delvis operativt (IOC).

TEKST: OBERSTLØYTNANT
OLE M TØRRISPLASS,
LUFTFORSVARET

Etter planen skal flyet være fullt operativt (FOC) i 2025, og Norge vil da ha en kampflykapabilitet med et potensiale som langt overgår det vi tidligere har hatt. Samtidig har den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa blitt mer krevende. Russland opptrer mer selvhevdende og har vist både evne og vilje til å forfølge sikkerhetspolitiske målsetninger med makt. Nordområdene og Arktis har fått fornyet strategisk relevans, og regionen er i økende grad blitt en arena for internasjonal konkurranse. Kolahalvøya er hjemmebase for en rekke av Russlands strategiske ubåter, og regionen er helt sentral for Russlands strategiske avskrekking og nukleære andreslagsevne. Den russiske Nordflåten oppdrag er hovedsakelig å forsvare andreslagsevnene. I tilfelle konflikt med NATO vil Russland forsøke å skape en buffersone som

strekker seg fra Barentshavet ned mot Nord-Atlanteren for å holde NATO på armlengdes avstand, kjent som det russiske bastionforsvaret.

De siste årene har Russland anskaffet og utviklet nye våpen som gjør at landet har en realistisk evne til å etablere bastionforsvaret og oppnå regionale militære målsetninger. Her spiller utviklingen innen langtrevkende presisjonsvåpen en særlig viktig rolle. Russland er i besittelse av moderne kryssermissiler som kan ramme mål i hele Norge og Europa. Disse er det i tillegg vanskelig å forsvare seg mot. Samtidig er russiske luftvernsystemer blant de mest avansert i verden og har svært lang rekkevidde. Dette betyr at Russland har mulighet til å projisere militærmakt over hele Norge og samtidig i stor grad nekte oss tilgang til luftrommet over store deler av Nord-Norge fra sitt eget territorium.

«Flyet har en gjennombruddsevne og sensor kapasitet som langt overgår det vi tidligere har hatt, og det kan derfor løse flere nye oppdragstyper»

FOTO: TORBJØRN KJOSVOLD, FORSVARET

Denne artikkelen tar for seg hvordan F-35 passer inn i dette sikkerhetspolitiske bildet. Den starter med å se på hvordan flyet påvirker norsk evne til avskrekking og deretter analyseres hvordan det kan påvirke krisestabiliteten i en tilspisset situasjon. Til slutt deles noen betraktninger rundt et fremtidig operasjonskonsept for bruk av F-35. Men, først må vi se litt på hva en F-35 faktisk er i stand til.

F-35 - NOE KVALITATIVT NYTT

F-35 gir noe kvalitativt nytt sammenlignet med F-16. Lavsignatur, eller «stealth» som det populært kalles, trekkes ofte frem som det som virkelig skiller F-35 fra såkalte 4. generasjons kampfly. Lavsignatur innebærer ikke at F-35 blir usynlig, men det blir langt vanskeligere å oppdage. Dette gir en stor fordel fordi en F-35 kan finne og engasjere en motstanders fly før det selv blir oppdaget og fordi det får langt bedre evne til å bryte gjennom motstanderens luftvern. I tillegg har F-35 avanserte aktive og passive sensorer som gjør at piloten får god situasjonsforståelse og oversikt over stridsfeltet. Avansert nettverksutstyr gjør også at flyet kan kommunisere og dele viktig informasjon med andre fly og bakke-enheter i sanntid. F-35 vil kunne bære flere forskjellige våpensystemer, deriblant det nye missilet «Joint Strike Missile» som er under utvikling av Kongsberg. Dette er et kapabelt missil som kan benyttes mot både

sjø- og bakkemål, og har rekkevidde på over 500 kilometer.

F-35 er altså en potent våpenplattform som kan operere effektivt i krevende trusselmiljøer hvor F-16 raskt må gi tapt. Flyet har en gjennombruddsevne og sensor kapasitet som langt overgår det vi tidligere har hatt, og det kan derfor løse flere nye oppdragstyper. Samlet betyr dette at F-35 er et robust verktøy som gir norske beslutningstakere større fleksibilitet og nye muligheter både under krisehåndtering og krig.

AVSKREKKING GJENNOM NEKTELSE OG STRAFF

Avskrekking handler om å overbevise en mulig motstander om at kostnaden ved å benytte militær makt mot oss vil overskride den potensielle merverdien eller gevinsten. Den avskrekkende part forsøker altså å påvirke beslutningsprosessen til motparten slik at denne velger å forfølge sine interesser uten å bruke press eller militær makt. Tradisjonell norsk sikkerhetspolitikk baserer seg på to avskrekkende pilarer. For det første skal det norske forsvaret forsøke å nekte, eller i det minste bremse, et russisk angrep inntil allierte forsterkninger er på plass. Vi prøver altså å påvirke den russiske beslutningsprosessen ved å skape tvil rundt hvor enkelt det vil være å oppnå militære målsettinger. Dette kalles avskrekking gjennom nektelse. Deretter skal våre allierte komme oss til unnsetning og

forsøke å slå tilbake russiske styrker og påføre kostnad. Dette kalles avskrekking gjennom gjengjeldelse eller straff. F-35 påvirker dette bildet på flere måter:

- For det første innebærer kombinasjonen av rekkevidde, hastighet og sensor kapasitet at F-35 kan bidra til langt forbedret situasjonsforståelse i store deler av vårt operasjonsområde, både over tid og i akutte situasjoner. Dette gjør at beslutningstakere på alle nivåer kan ta bedre og mer tidsriktige avgjørelser som enten kan være med på å redusere spenningen eller bidra til å tegne et bilde overfor våre allierte av at terskelen for aktiverting av NATOs Artikkel 5 er overskredet. Dette er særlig viktig i situasjoner hvor motparten aktivt forsøker å skape tvil rundt den reelle situasjonen gjennom for eksempel å bruke hybride virkemidler.

- For det andre innebærer F-35 økt kampkraft som gjør Norge i bedre stand til å motstå et militært angrep fra øst. Luftforsvarets hovedoppgave er å kjempe om kontroll over luftrommet. Selv om Norge neppe kan klare å kontrollere luftrommet alene over tid i en konflikt mot en overlegen motstander, kan F-35 utfordre russisk luftkontroll på en langt bedre måte enn vi tidligere kunne. Den viktigste nyvinningen på dette området er at F-35 har en reell mulighet til å engasjere og nøytralisere russisk langtrekkende luftvern, noe som gjør det vanskeligere for Russland å nekte oss tilgang

til luftrommet. F-35 kan også bidra i striden på sjøen og på land. Flyet kan effektivt engasjere bakkemål og utrustet med Joint Strike Missile har det en realistisk evne til å ramme selv godt beskyttede skip. Her kan det likevel oppstå et samtidighetsproblem, siden kampen om luftkontroll vil bli vanskelig og krever stor oppmerksomhet. Gitt at enkelte Russiske skip også er beskyttet av luftvern med svært lang rekkevidde, vil arbeidet med dette sannsynligvis også måtte foregå i sjødomenet. Dette betyr at det kanskje ikke blir like aktuelt å drive nærstøtte i tradisjonell forstand til landstyrkene i fremtiden. Likevel vil økt evne til å utfordre russisk kontroll over luftrommet også gi indirekte merverdi for alle forsvarsgrenene i form av større handlefrihet og lavere risiko for angrep fra Russiske fly.

- For det tredje er Norge det eneste NATO-landet som grenser til Russland i nordområdene, og ofte snakker man om at Norge er NATO i nord. Økt nasjonal kampkraft og evne til å samle informasjon, gjør Norge bedre i stand til å bidra til alliansens situasjonsforståelse og eventuelt forsvare NATOs nordflanke på egen hånd til allierte styrker er på plass. Egen evne til å håndtere daglige operasjoner, episoder og kriser, kan også bidra til at USA og andre NATO-land ikke ser seg nødt til å operere egne styrker i Barentshavet regelmessig. Norge kan altså i større grad holde NATO på avstand. Dette har flere fordeler fordi Norge har en god tradisjon med å balansere avskrekkende og tillitsskapende tiltak, og ikke blir oppfattet som en trussel alene.

- For det fjerde åpner F-35 for en ny dimensjon i norsk avskrekkelse. Luftforsvarets tradisjonelle operasjonskonsept for luftmakt er basert på at F-16 skal fly defensive patruljer og møte motstanderens fly og landstyrker etter hvert som de krysser inn på norsk territorium. Dette skyldes blant annet at det er svært risikabelt å fly F-16 innenfor våpenrekkevidden til moderne russisk luftvern. Lavsignatur endrer dette bildet. F-35s evne til å bryte gjennom avanserte luftvernssystemer kan utnyttes til å angripe militært viktige mål i bakke områder. Siden russiske våpensystemer, både når det gjelder kryssermissiler og luftvern, har svært lang rekkevidde, kan det hende at enkelte kritiske mål også vil befinne seg på russisk side av grensen. F-35 legger altså til rette for at norske kampfly i langt større grad enn tidligere kan benyttes til å slå tilbake og påføre angriperen kostnad der det svir mest. Vårt nye kampfly åpner altså døren for at norsk sikkerhets- og forsvarspolitik i tillegg til å avskrekke gjennom nektelse, kan basere seg på avskrekkelse gjennom straff.

KRISESTABILITET

Selv om Norge og NATO ikke har planer om å angripe Russland, kan våre defensive militære tiltak likevel bidra til å skape usikkerhet rundt våre hensikter. I tillegg kan misoppfatninger, misforståelser og overreaksjoner øke sannsynligheten for at hendelser, kriser og konflikter kommer ut av kontroll og eskalerer selv om ingen av partene i utgangspunktet ønsket krig.

I denne sammenhengen er begrepet krisestabilitet sentralt. Krisestabilitet handler om hvor langt stater kan gå i å demonstrere styrke uten at man selv fremprovoserer en krig ingen av partene egentlig ønsket. Kriser er stabile så lenge ingen av sidene vurderer at krig vil være fordelaktig og samtidig ikke tror at motstanderen vil velge å gjennomføre et forkjøpsangrep. Derimot blir kriser fort ustabile dersom noen av partene vurderer at en forkjøpskrig kan gi store gevinster eller kan hindre at motstanderen kommer i en fordelaktig situasjon. Ustabiliteten vil forsterkes i situasjoner preget av manglende kommunikasjon, dårlig situasjonsforståelse, usikkerhet, tidsnød og en oppfattelse av at krig begynner å bli uunngåelig.

I denne sammenhengen kan F-35 påvirke krisestabiliteten i Nordområdene på minst tre måter.

For det første vil en effektiv avskrekkende terskel være med å øke stabiliteten, fordi det vil være vanskeligere for Russland å oppnå militære målsettinger og det kan potensielt bli mer kostbart. Isolert sett vil derfor F-35s økte kampkraft som nevnt over kunne redusere risikoen for krig fordi den høyner den avskrekkende terskelen.

For det andre er stabiliteten avhengig av at vi er i stand til å beskytte våre kampflybaser effektivt. F-35 er en svært kapabel våpenplattform som Norge selv omtaler som en strategisk ressurs. Da er det rimelig å forvente at Russland også vurderer at norske F-35 utgjør et militært problem som helst bør elimineres før vi får brukt flyene i kamp. Det er selvsagt utenkelig at Russland vil gjennomføre et overraskelsesangrep mot Norge utelukkende for å ødelegge våre kampfly, men i en tilspisset situasjon mellom NATO og Russland må vi være forberedt på at Russland vil angripe basene og flyene våre med langtrekkende kryssermissiler på et tidlig tidspunkt i konflikten. Dersom basene

«I tiden frem mot FOC i 2025 er det viktig at Forsvaret utarbeider et tydelig operasjonskonsept for hvordan F-35 skal benyttes»

◀ **An F-35A Lightning II aircraft** from Hill Air Force Base, Utah, drops a 2,000-pound GBU-31 bomb over the Utah Test and Training Range, Aug. 10, 2017. The F-35 flew Combat Hammer, an evaluation exercise which tests and validates the performance of crews, pilots and their technology while deploying precision-guided munitions.

Courtesy Photo/Scott Wolff

«Kombinasjonen av rekkevidde, hastighet og sensor kapasitet at F-35 kan bidra til langt forbedret situasjonsforståelse i store deler av vårt operasjonsområde»

våre er dårlig forsvart og det derfor er enkelt å ta ut flyene, blir drivkraften for å angripe tidlig naturlig nok enda sterkere. Effektiv beskyttelse av kampflybasene våre er derfor en forutsetning for at F-35 skal kunne yte effektiv motstand etter et angrep. Her spiller eget langtrekkende luftvern en sentral rolle, men dette må kombineres med andre aktive og passive tiltak som for eksempel tidlig varsling, armerte hangarer, kamuflasje, narretiltak og spredningskonsepter. Godt forsvarte baser kan altså bidra til å øke krisestabiliteten dersom det skaper tvil rundt hvor enkelt det vil være å ødelegge flyene våre på bakken i et forkjøpsangrep.

Til slutt må vi arbeide for at våre forsvarstiltak ikke gjør Russland unødvendig usikker på våre og NATOs hensikter, fordi dette kan føre til motreaksjoner og en potensiell tilspissing av situasjonen i nord. Dilemmaet, eller det såkalte sikkerhetsdilemmaet, ligger altså i hvordan Norge og NATO kan øke sin egen sikkerhet militært, uten å selv fremprovosere økt spenning, kriser, eller i verste fall krig. I denne sammenhengen er det Russlands atominfrastruktur på Kolahalvøya som er mest relevant. Dette fordi en overhengende trussel mot den nukleære andre-slagsevnen kan sette russiske beslutningstakere i en situasjon der aktivisering av bastionforsvaret kan fremstå som det minst risikable av flere dårlige alternativer. Selv om Russland ikke frykter at Norge skal angripe, må vi

tydelig signalisere at Norge ikke vil være et springbrett for et forkjøpsangrep fra NATO. Dette er selvsagt også bakgrunnen for tradisjonell norsk beroligelsespolitikk.

Den teknologiske utviklingen hvor våpen, både russiske og vestlige, får økende presisjon og svært lang rekkevidde, utfordrer krisestabiliteten fordi det blir vanskeligere å skille mellom en offensiv og en defensiv innretning. Likevel må vi ikke glemme at en moderne forsvarskrig alltid vil være en dynamisk veksling mellom forsvar og angrep mot motstanderens svake eller kritiske punkter. Det er nok også nærliggende å tro at Russland forventer at NATO og Norge vil forsøke å angripe russiske styrker som del av en forsvarskrig. Nøkkelspørsmålet vi står overfor er derfor hvordan vi kan signalisere at F-35 er i stand til å ramme viktige militære mål som strategisk luftvern, uten at det fremstår som forberedelser til et angrep og en trussel mot atominfrastrukturen. Det norske Forsvaret jobber med denne problemstillingen hver eneste dag. Først og fremst er norsk tilstedeværelse i nord en normal-situasjon, og hovedmengden av treningen med kampfly foregår fra Nordland og sørover. I tillegg forholder Forsvaret seg til alle internasjonale varslingsregimer for større øvelser og det er begrensninger på alliert aktivitet nært grensen til Russland. På denne måten er det norske operasjonsmønsteret både forutsigbart og gjennomsiklig. Det bør det fortsette å være.

MOT ET NORSK OPERASJONSKONSEPT FOR F-35

I tiden frem mot FOC i 2025 er det viktig at Forsvaret utarbeider et tydelig operasjonskonsept for hvordan F-35 skal benyttes. Dette blir ofte en debatt om konseptet skal være defensivt eller offensivt, noe som kan være problematisk fordi begge ordene er ladet og debatten derfor i alt for mange tilfeller dreies mot å bli et spørsmål om intensjon. I stedet må Forsvaret se mot etablerte militære prinsipper, og fokusere på hvordan vi kan utfordre motstanderens svake punkter mens vi selv beskytter våre egne svakheter. Dette handler om å utnytte luftmaktens iboende styrker som hurtighet, rekkevidde og fleksibilitet på en måte som best gjør oss i stand til å forsvare oss mot en moderne trussel. Vi er avhengig av å utfordre det strategiske luftvernet på et tidlig stadium av konflikten. Dette vil kreve en fellesoperativ tilnærming, og vi må sørge for at prosesser og strukturer på alle nivåer i Forsvaret er innrettet for å skape størst mulig effekt på kortest mulig tid. Effektive fellesoperasjoner vil kreve tett samarbeid mellom alle forsvarsgrenene i årene som kommer for å sikre at utvikling av utstyr, prosedyrer og taktikk blir samkjørt. Kravet til rask reaksjonstid innebærer også at enkelte viktige avgjørelser må være tatt på forhånd, slik at det er mulig å skape effekt også i de mest krevende trussel-scenariene hvor vår situasjonsforståelse og evne til å kommunisere er utfordret.

Helt til slutt innebærer det strategiske potensialet at norske politikere også må ta nøye stilling til hvordan de ønsker å benytte F-35 som et sikkerhetspolitisk redskap. Effektiv utnyttelse av kapabiliteten vil kreve innsats fra alle nivåer, men retningen må komme fra toppen for å sikre at verktøyet brukes på en måte som er i tråd med norske målsetninger og interesser. ■

▲ Wartofta kompani fra Skaraborgs regiment, P 4 gjennomfører beredskapskontroll på Gotland. Alt personell ble transportert med TP 84 Hercules.

Foto: Bezav Mahmod/Försvarsmakten

SVENSKE PERSPEKTIVER

Heller ikke i Sverige har det gått hus forbi at den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa har endret seg betydelig etter Russlands anneksjon av Krim og senere innblanding i borgerkrigen i Ukraina. Russiske aktiviteter i Østersjøområdet har også gitt grunn til bekymring i vårt naboland.

TEKST: GENERALMAJOR (P) TOM HENRY KNUTSEN, TIDL. SJEF FORSVARETS HØGSKOLE OG MEDLEM AV KUNGLIGA KRIGSVETENSKAPSAKADEMIEN

Kungliga Krigsvetenskapsakademien (KKrVA) har på denne bakgrunn gjennomført en «uavhengig» forsvarsstudie («Krigsvitenskap i det 21. århundre») som i høy grad er interessant også fra et norsk ståsted. Samtidig har svenske myndigheter gjennomført grunnlagsarbeidet for en ny langtidsplan 2020–2025, herunder «Luftforsvarsutredningen 2040».

I en tale til KKrVA 12. november i fjor slår den svenske forsvarsministeren Peter Hultqvist fast at den sikkerhetspolitiske situasjonen i Sveriges nærområde har utviklet seg i negativ retning siden Russlands anneksjon av Krim i 2014. Han beskriver omfattende russiske investeringer i øket militær kapasitet i det vestre militærdistriktet og en stadig mer provoserende øvingsaktivitet i Østersjøområdet. Han går også

langt i å ta et oppgjør med det han kaller russiske desinformasjonskampanjer som har til hensikt å sørge for at Sverige og Finland ikke blir nærmere integrert i NATO og USAs militære samarbeid:

«Derfor må de aktiviteter från rysk sida som pågår runt om i Europa för at skapa splittring och för att luckra upp sanktionerna tydliggöras och tillbakavisas».

Hultqvist peker på at denne nye sikkerhetspolitiske virkeligheten medfører et stekt behov for å reorientere den svenske forsvarsmakten tilbake til å skape en reell terskeeffekt for å avskrekke forsøk på å svekke svensk suverenitet og i verste fall angrep på svensk territorium.

«Om vi inte gör det är risken stor för at vi agerar på ett för godtroget och naivt sätt, vilket vi gjorde under ett antal år under 2000-tallets början».

▲ **Sjefen for US Air Force Europe (COM USAFE)** general Frank Gorenc besøkte Norrbottens flygfottilj etter invitasjon fra den svenske flyvåpensjefen, generalmajor Michael Bydén, november 2014. Bydén har vært Sveriges forsvarssjef siden 2015.

Foto: Louise Levin/
Försvarsmakten

Denne reorienteringen omfatter både en styrking av forsvarsmakten med blant annet gjeninnføring av verneplikt og investering i nytt materiell som ubåter, nye jagerfly (JAS Gripen E-versjon), langtrekkende luftvern (Patriot) og artillerisystemet Archer.

Samtidig satser Sverige, sammen med Finland, på å bygge et sikkerhetspolitisk nettverk som skal virke avskrekkende uten at Sverige for eksempel blir fullt medlem av NATO. Konkrete tiltak omfatter under-tegning av en bilateral forsvarsavtale (Statement of Intent) med USA, deltagelse i NATOs Joint Expeditionary Force (JEF) og samarbeid innen rammen av NORDEFCO og Northern Group (de nordiske land, Baltikum, Tyskland, Nederland og Storbritannia).

KKRVAS UAVHENGIGE FORSVARSSTUDIE

I den uavhengige forsvarsstudien fra KKrVA antas det at målet for et eventuelt russisk angrep mot Sverige mest sannsynlig er å skulle gjøre det vanskeligere for NATO å forsvare Baltikum. At Sverige ikke er NATO-medlem kan gjøre dem mer utsatt fordi Russland kan regne med at en bilateral konflikt med Sverige ikke automatisk eskaleres. Trusselen beskrives gjennom fire scenarier, som alle har hurtighet, overraskelse, villedning og psykologisk påvirkning som fellestrekk. Dette er nødvendig for å «vinne krigen, før den har begynt».

Scenario 1 omfatter typiske hybride trusler som cyberangrep, etterretning og påvirkningsoperasjoner og aggressiv øvingsvirksomhet for å påvirke svenske myndigheter til å ikke tillate at NATO bruker svensk territorium som utgangspunkt for å forsvare Baltikum.

I Scenario 2 tas hybridtrusslene et skritt videre og ender opp med et kuppert angrep på Gotland med spesialstyrker og luftlandeavdelinger. Hensikten er å gi muligheter for fremskutt deployering av langtrekkende presisjonsvåpen som f.eks. Iskander og S-400. Hensikten er å vise alle at Baltikum ikke kan forsvares, noe som kan gjøres uten at NATO-land angripes.

Scenario 3 er et angrep på Baltikum, og dermed NATO, der det først sikres kontroll over deler av

Sør-Sverige og Gotland. Hensikten er blant annet å demme opp for NATO-motangrep gjennom Danmark og Norge, samt ytterligere å kunne dominere hele Østersjøområdet med fremskutte langtrekkende presisjonsvåpen. Den viktigste faktoren for dette er at NATO ikke kan operere effektivt i Østersjøområdet uten å bruke svensk territorium.

I scenario 4 er situasjonen i scenario 3 fremskrevet til 12 dager. Svenske styrker har gått til motangrep med støtte av NATO-styrker. Russerne har likevel lykket med å fremgruppere langtrekkende presisjonsvåpen.

MILITÆRSTRATEGISKE OG OPERATIVE VEIVALG

For å vurdere svenske militærstrategiske og operative veivalg, diskuteres scenariene opp mot tre ulike tilnæringer:

- «Defensivt terskelforsvar»
- «Utholdende motstand»
- «Proaktivt terskelforsvar»

Alle konseptene som diskuteres baserer seg på at tidshorizonten er 2030 og den økonomiske rammen tilsvarer den fullfinansierte strukturen som er foreslått i Forsvarsbeslut (FB) 2015 (ca 50 mrd SEK årlig, 1,2% av BNP)

NATO-medlemskap er ikke lagt inn som en forutsetning og diskuteres heller ikke inngående i denne studien, men med unntak at «Utholdende motstand» har forsvarskonseptene imidlertid som forutsetning at svenske avdelinger er interoperable med NATO-avdelinger og kan inngå i «Joint and Combined Operations».

Det **defensive terskelforsvaret** tilsvarer i hovedsak den struktur og operative innretning som ligger i det gjeldende planverket. Det operative konseptet går ut på å møte motstanderen innledningsvis med luft- og sjøstridskrefter, beskytte egen mobilisering og slå mot motstanderens svake punkter, for eksempel etableringen av brohoder og forsyningslinjer. Deretter skal landstridskrefter begynne å påføre motstanderen tap, hindre utbrudd fra brohoder og nekte aktøren handlefrihet. Hovedpoenget er at motstanderen ikke skal kunne innkassere en rask seier, samtidig som man søker å opprettholde egen stridsevne. Dersom motstanderen skal kunne overvinnes og territoriell integritet gjenoprettes, forutsettes at militær bistand fra utlandet kan tilføres. Derfor forutsetter konseptet stor grad av interoperabilitet med utenlandske styrker. Dette må etableres i fredstid ved øvelser, etablering av vertslandsstøtte og tilrettelegging for kommando og kontroll. Konseptet er basert på en blanding av verneplikt og profesjonelle mannskaper.

Utholdende motstandskonseptet er nærmest en svensk variant av det norske «ryggsekkforsvaret»; en stor nasjonal militis basert på allmenn verneplikt. Det operative konseptet går ut på å kunne føre en langvarig asymmetrisk motstandskamp som over tid skal kunne bryte ned motstanderens kampvilje. Luft- og sjøstridskrefter er marginale i dette konseptet og har først og fremst oppgaver i fred og krise, men kan støtte mobiliseringen av landstridskreftene i en krigssituasjon.

«Trusselen beskrives gjennom fire scenarier, som alle har hurtighet, overraskelse, villedning og psykologisk påvirkning som fellestrekk. Dette er nødvendig for å vinne krigen, før den har begynt»»

«...russiske desinformasjonskampanjer som har til hensikt å sørge for at Sverige og Finland ikke blir nærmere integrert i NATO og USAs militære samarbeid»

Dette konseptet forutsetter at Sverige er selvhjulpent i alle henseender og den internasjonale dimensjonen er derfor fraværende.

Det **proaktive terskelforsvaret** har en mer offensiv innretning enn det første konseptet og er i stor grad basert på høyteknologiske våpensystemer og internasjonal integrering. Det operative konseptet går ut på å kunne møte et angrep med betydelig offensiv slagkraft som kan påføre store tap og umiddelbart eskalere krigen til et nivå som gjør den umulig å ignorere i det internasjonale samfunn. De offensive kapasitetene omfatter også langtrevkende presisjonsvåpen som kan nå motstanderens territorium og utføre *Anti-Access/Area-Denial*-operasjoner for å nekte eller forstyrre en motstanders aktivitet. Konseptet er stort

sett basert på profesjonelle, men supplert med en vernepliktsreserve for å skaffe en viss utholdenhet over tid.

Disse konseptene har blitt vurdert gjennom krigsspill og ulike simuleringer opp mot de tidligere beskrevne trusselscenariene. Konklusjonen er kanskje noe overraskende: alle konseptene har ulike styrker og svakheter, men ingen av dem anses for å være gode nok til å kunne fremstå som en krystallklar vinner uten vesentlige endringer. Det konkluderes derfor med at den strukturen som ble besluttet i FB2015, bør legges til grunn, uten omfattende transformasjon, og med en anbefaling om en betydelig økning i volum som krever en økning i de økonomiske rammer tilsvarende 2% av BNP i årlige budsjetter.

NOEN KOMMENTARER FRA ET NORSK STÅSTED

Det synes klart at Sverige nå ser den sikkerhetspolitiske situasjonen med et mer offensivt og ekspansjonistisk Russland som en minst like stor utfordring som vi gjør her i Norge. Russisk øvingsaktivitet i Østersjøen og mistanke om både cyberangrep og påvirkningsoperasjoner gjør at svenskene på mange måter ser enda mer alvorlig på situasjonen enn oss. En annen grunn til det er selvfølgelig den manglende alliansetilknytningen, som i hvert fall hos noen forsvarsekspertene, gir enda større grunn til uro fordi nedbyggingen av det svenske invasjonforsvaret har gått veldig langt etter den kalde krigen og gjør at det svenske forsvaret i dag ikke er i nærheten av å kunne forsvare svensk territorium

«Russisk øvingsaktivitet i Østersjøen og mistanke om både cyberangrep og påvirkningsoperasjoner gjør at svenskene på mange måter ser enda mer alvorlig på situasjonen enn oss»

◀ **Svenske soldater** grupperer et robotsystem 97. Robotsystem 97 har en rekkevidde på 40 kilometer.

Foto: Johan Lundahl
Försvarsmakten.

«Moderne krigføring krever en evne til offensive operasjoner på dypet basert på langtrekkende presisjonsild, hvilket igjen krever en politisk forståelse av «Deterrence by Punishment»»

alene. Derfor prøver også det svenske forsvaret, med god støtte fra de politiske myndigheter, å bli så godt integrert i NATO som mulig uten å måtte betale medlemsavgiften.

Svenskene har imidlertid en historikk og et rammeverk fra den kalde krigen som burde kunne hjelpe dem med å revitalisere noe av det invasjonforsvaret de en gang hadde. For eksempel har det svenske flyvåpenet gjort mye allerede for å reetablere sitt svært avanserte spredningskonsept med mulighet for til og med å kunne benytte motorveier som rullebaner.

Men, som i Norge, har de problemer med de økonomiske rammene. Studien konkluderer med at svenskene også må opp på 2% av BNP for å få et tilfredsstillende forsvar. Den nåværende rammen er på 1,2% av BNP, og er nok en sterkt medvirkende årsak til den noe overraskende konklusjonen at ingen av de tre forsvarskonseptene som ble analysert får et godkjentstempel. Det anbefales derfor å bygge videre på den strukturen som ble vedtatt i FB 2015.

Denne løsningen ligger nært det såkalte «defensive terskelforsvaret» som altså er et slags kompromiss mellom å satse høyteknologisk med stor offensiv slagkraft og «ryggsekkforsvaret» uten offensiv kapasitet overhodet. Løsningen betyr å kunne påføre motstanderen tap i en tidlig fase, men med hovedvekt på å bevare egen stridsevne. Det avgjørende slaget kan kun utføres ved hjelp av utenlandske forsterkninger.

Svenskene synes derfor å fortsette sine avskrekkingstiltak ved å fortsette og bygge sitt sikkerhetspolitiske nettverk med både NATO, EU og USA, samtidig som de beroliger ved å avstå fra fullt medlemskap. På den militære siden inneholder det «defensive terskelforsvaret» både taktisk offensive elementer som artillerisystemet Archer, samtidig som man avstår fra strategisk offensive operasjoner. Det gjenstår imidlertid å se om elementer fra det «proaktive terskelforsvaret» etter hvert vil vinne frem, for eksempel ved anskaffelse av langtrekkende presisjonsvåpen til Gripen E og de nye ubåtene. Sveriges fremste bilaterale forsvarspartner, Finland, har allerede beveget seg i denne retning ved anskaffelse av Joint Air to Surface Standoff Missile (JASSM).

I en artikkel i KKrVAs «Handlingar och Tidskrift» nr 2 2019 om «Luftoperasjoner och väpnad konflikt i Nordeuropa» avslutter forfatteren Fredrik Lindvall med følgende observasjon:

«Sverige står inför att bygga upp ett försvar för en ny och osäker tid, men i debatten låter det stundtals som att fokus ligger på gårsdagens nationella invasionsförsvar. Det senare skulle göra svenskt försvar operativt och säkerhetspolitisk irrelevant, då moderna operationer på djupet snarare använder eldkraft än tunga markförband.»

Med andre ord: moderne krigføring krever en evne til offensive operasjoner på dypet basert på langtrekkende presisjonsild, hvilket igjen krever en politisk forståelse av «Deterrence by Punishment», som per i dag synes å mangle både i Sverige og Norge. ■

ET BILATERALT SCENARIO I NORDOMRÅDENE

Se for deg følgende scenario: En russisk tråler fisker ulovlig i fiskevernesonen. Den norske kystvakten krever at skipet skal følge med inn til Tromsø for videre straffeforfølgelse, men skipet skifter raskt kurs mot russisk farvann. Samtidig varsler den russiske marinen om en skarpskytingsøvelse i farvannet nord for Finnmark og krever at sivile skip og fly skal holde seg unna området av sikkerhetshensyn – er dette en krise?

TEKST:

KADETT KRISTIAN KVALHEIM,
KADETT MARTIN GRUNNE OG
KADETT CHRISTIAN ROBBINS,
LUFTKRIGSSKOLEN

Scenarioet tar utgangspunkt i et motsetningsfylt forhold mellom Russland og Vesten, hvor Russland har tilbudt Norge bilaterale samtaler om tolkning av Svalbardtraktaten i fiskevernesonen.

Samtidig inspiserer norsk kystvakt rutinemessig en russisk tråler som har drevet ulovlig fiske i fiskevernesonen og krever at skipet skal følge med inn til Tromsø for videre straffeforfølgelse, men skifter raskt kurs mot russisk farvann. Samtidig, på kort varsel, varsler den russiske marinen om en skarpskytingsøvelse i farvannet nord for Finnmark og krever at sivile skip og fly skal holde seg unna området av sikkerhetshensyn.

I lys av scenarioet, blir problemstillingen: Er dette en krise? Hvordan/hvorfor? Og hva er det politisk klokt å gjøre opp mot hva som er militært mulig. Før vi konkluderer hvorvidt scenariet er en krise eller ikke skal vi først se på situasjonen med den russiske fisketråleren

og øvelsen hver for seg, og hvor de isolert sett faller inn under krisespekteret. Deretter skal vi se hendelsene i sammenheng, og konkludere på et overordnet nivå før vi avslutningsvis vurderer hva som er militært mulig opp mot hva som kan være politisk klokt.

RUSSISK FISKEKRIMINALITET I NORD-OMRÅDENE

Det er liten tvil om at den russiske fisketråleren som har drevet ulovlig fiske i fiskevernesonen faller inn under kategorien «fiskekriminalitet». Den har oppholdt seg i fiskevernesonen, innenfor 200 nautiske mil fra Svalbard og brutt regulerte bestemmelser for fiske. Russland, som én av de fem arktiske kyststatene, skrev i 2008 under på Ilulissat-erklæringen som omhandler at havretten også gjelder på polhavet, som en del av havområdene i arktisk og nordområdene. Dette henviser til havrettstraktaten som har vært

viktig for soneinndeling og regulering av suverenitet i havområdene i tilknytning til egen kyst. Dette utfordrer den russiske fisketråleren ved å fiske ulovlig i fiskevernsonen. Bakgrunnen for dette er at det med hjemmel i lov om Norges økonomiske sone (1976); «... tilkommer Norge å håndheve, treffe eller fastsette passende forholdsregler til sikre bevarelsen og – om nødvendig – gjenopprettelsen av dyre- og plantelivet innen de nevnte områder og deres territoriale farvann» (Svalbardtraktaten, Art. 2, andre ledd). Enkelt forklart betyr dette at Norge kan regulere fiske i fiskevernsonen og inngå bestemmelser som er gjeldende for alle som ønsker å fiske der. Det at inspektører fra den norske kystvakten har kartlagt at den russiske tråleren har benyttet seg av feil type fiskenett med for liten maskevidde, og brutt andre bestemmelser for fiske, gjør dette til fiskekriminalitet. Selv om Russland har ratifisert Havrettstraktaten, og norsk politikk forholder seg til en norsk tolkning av Svalbardtraktaten, har den russiske tråleren brutt havrettskonvensjonen og da også Ilulissat-erklæringen i dette tilfellet.

AVVIK FRA NORMALTILSTANDEN

Sigmund Simonsen skriver i sin bok Til forsvar av landet at «Fiskekriminalitet utfordrer i utgangspunktet ikke norsk suverenitet, like lite som en ikke-statelig aktør alene kan utfordre eller true Norges suverenitet» (Simonsen, 2019, s. 183). Det betyr at den russiske fisketråleren i seg selv ikke truer norsk suverenitet, heller ikke når den endrer kurs mot russisk farvann etter å ha blitt pågrepet. Dette er en politisak som kystvakten med deres begrensede politimyndighet skal håndtere. Saken kan videre anmeldes i den internasjonale domstolen i Haag, men den utløser ikke alene en sikkerhetspolitisk eller sivil krise da den ikke truer norsk suverenitet etter Simonsens syn.

Sammenlignet med Elektronsaken i 2005, som Simonsen i avsnittet over skriver om, ser vi at situasjonene kan fremstå ganske like. Fiskekriminalitet er nemlig ikke en ny problemstilling i norske arktiske havområder. Det skjer med jevne mellomrom, og ofte hører man lite om det. Det som gjorde Elektronsaken mer dramatisk var at to norske fiskeriinspektører var om bord i den russiske fisketråleren Elektron da den satte kurs mot russisk farvann. Man kategoriserte det heller ikke da som en krise, og lot etterhvert skipet gå inn til russisk havn. Dette ble omtalt som en episode, som faller inn under FFODs krisespekter. For å vurdere om vår problemstilling er en episode er det nyttig å avklare hva en episode er: «Kriser kan også være svært ulike når det gjelder alvor i de utfordringene et beslutningssystem står overfor: fra situasjoner hvor en stats eksistens er truet, til situasjoner som kan skape en viss dramatik, men hvor virkelig vitale interesser neppe er truet. Det er denne siste kategorien som ofte kalles episoder». (Kjølberg, 2013, s. 24). Denne situasjonen faller godt innfor Kjølbergs definisjon av «episoder» da den ikke truer virkelige vitale interesser og kun skaper en viss dramatik for de involverte etatene.

Sett i lys av dette konkluderer vi med at scenarioet med den russiske fisketråleren isolert sett ikke er en krise. Det faller inn under hendelse, på grensen til en episode, på krisespekteret. Dette fordi fiskekriminalitet utfordrer norsk suverenitet i svært liten grad, men avviker fra normaltilstand i fiskevernsonen.

RUSSISK SKARPSKYTINGSØVELSE

Vanligvis har både Norge og Russland varslet om øvelser i god tid. At Russland nå velger å gå bort fra denne uformelle enigheten legitimerer det eventuell usikkerhet fra Norge sin side. Under skarpskytingsøvelsen er det Russland som står ansvarlig for sikkerheten i og rundt det avgrensede området, og siden øvelsen holdes utenfor territorialfarvannet (12 nautiske mil) hvor Norge ikke har myndighetsutøvelse, begås det altså ingen ulovlig handling fra Russlands side. I tillegg hjemler «Forskrift om luftromsorganisering» §12 regulering og bruk av luftrommet for å styre trafikk unna skytefelt (2009).

«Det betyr at den russiske fisketråleren i seg selv ikke truer norsk suverenitet, heller ikke når den endrer kurs mot russisk farvann etter å ha blitt pågrepet»

◀ KV Harstad i røff sjø under øvelsen Joint vinking 2017.
Foto: Lars Røraas, Sjøforsvaret

Vi har opplevd øvelser utenfor Norges grenser flere ganger tidligere, hvor den seneste var i august 2019. Til tross for at denne øvelsen ble holdt mye lengere sør enn hva som gjøres i dette scenarioet, ble det ikke satt krisestab. Dette betyr ikke nødvendigvis at øvelsen ikke var urovekkende eller av interesse, men det kan gi oss en pekepinn på hvordan vi kan begynne å håndtere vår situasjon. Imidlertid ytret forsvarsminister Frank Bakke-Jensen den 6. august 2019 at Norge ikke er fornøyd med utviklingen (NRK, 8. august, 2019). Det er nærliggende å tro at han sikter til både Russlands handling og Russlands forhold til Norge. I tillegg beskrev forsvarssjef Haakon Bruun-Hanssen situasjonen som en nasjonal utfordring. Basert på dette er det mulig og isolert sett kategorisere situasjonen som en hendelse eller episode, og ikke en krise.

SVALBARDTRAKTATEN

Imidlertid er det interessant å se dette i lys av Svalbardtraktaten som Russland har tilbudt seg å forhandle med norske myndigheter om. Russland har kanskje interesser i dette området da de legger øvelsen i farvann utenfor Svalbard og samtidig ønsker å inngå nye forhandlinger rundt Svalbardtraktaten. Det er heller ikke ulovlig å ønske å inngå forhandlinger, og det er vanskelig å spekulere i hva som er bakgrunnen for dette ønsket. Svalbardtraktaten er generelt et sårt tema, og flere av verdens stormakter ønsker å få endret den i sin egen interesse. Det vil samtidig av åpenbare grunner være i norsk interesse å avslå ønskene om endring da dette mest sannsynlig vil påvirke Norges integritet og suverenitet i disse områdene. Siden situasjonen om den russiske tråleren kun er ansett som fiskekriminalitet er det usannsynlig at den har noen som helst sammenheng med øvelsen eller ønskene om forhandlinger. Men siden Russland iverksetter øvelsen utenfor Svalbard på så kort varsel, samtidig som de har bedt om forhandlinger angående Svalbardtraktaten, kan det vekke mistanke. Øvelsen kan derfor bli sett på som en form for pressmiddel. Per dags dato er det derimot usannsynlig at dette står på Russlands agenda.

Overordnet sett er det vanskelig å se en meningsfull sammenheng mellom fisketråleren, øvelsen og ønskene om forhandlinger. Det meste blir spekulasjoner og vår konklusjon er derfor at det ikke er en sammenheng i dette scenarioet og at situasjonen både isolert og overordnet sett ikke er en krise. Imidlertid er det fortsatt potensiale for at situasjonen utvikler seg til en krise.

Våre vurderinger rundt hva som er militært mulig og politisk klokt i denne sammenhengen skal derfor bidra til å forhindre en slik utvikling.

NORGES MULIGHETER

Når vi skal se på hva som er militært mulig, ser vi på hvilke kapabiliteter vi kan bruke og hvilke militære midler man har lov til å bruke. Med hjemmel i lov har Kystvakta rett til å eskalere situasjonen ved å avfyre rettet skudd mot tråleren. Ifølge Kystvaktloven § 5 har Forsvaret lov til å anvende ytterligere materiell og personell enn det som er underlagt Kystvakten. Det er derfor mulig å borde fartøyet for å ta over styringen på skipet, enten ved bruk av mannskap fra Kystvakta eller spesialsoldater.

For å ikke eskalere situasjonen for mye kan man bruke tauverk eller lignende for å stoppe propellen slik at fartøyet mister fremdrift.

Ettersom Russland vil åpne for bilaterale samtaler angående tolkning av Fiskevernesonen kan dette være en mulighet for å

markere Norges tolkning av traktaten. Samtidig er det viktig å vise hvor alvorlig vi tar det at en tråler har fisket med for liten maskevidde, noe som vil påvirke fiskebestanden fram i tid. Å slå ned på dette vil være en trygghet for andre fiskere som er avhengig av kvotene for å få nok fangst til inntekt. Vi mener det må prioriteres at bevis sikres og at de ansvarlige i denne saken blir etterforsket. Det er derfor politisk klokt å prioritere inntauing av fartøyet til Tromsø. Det er viktig å presisere at øvelsen er i norsk økonomisk sone, og at det er vår plikt og rett til å etterforske og eventuelt dømme lovbrudd på fiskerilovgivningen.

For å hindre tråleren i å entre russisk farvann og samtidig unngå unødvendig eskalering, vil det være ønskelig at kun Kystvakta involverer seg, kanskje med et helikopter for å bistå eventuell bording.

I henhold til forfølgelsesretten har Kystvakta i tillegg rett til å forfølge fisketråleren når den endrer kurs i internasjonalt farvann. Imidlertid er det viktig å tenke på hvordan russerne vil svare på en slik reaksjon siden de er i området med marinesfartøy

«Kriser kan også være svært ulike når det gjelder alvoret i de utfordringene et beslutningssystem står overfor: fra situasjoner hvor en stats eksistens er truet, til situasjoner som kan skape en viss dramatik, men hvor virkelige vitale interesser neppe er truet. Det er denne siste kategorien som ofte kalles episoder»
Kjølborg, 2013, s. 24

på øvelse, og at dette er en situasjon som raskt kan utvikle seg til en krise.

Siden Kystvakten jakter tråleren har de også et ansvar for at fartøyet ikke beveger seg mot farvann hvor sikkerheten kan stå i fare med tanke på skarp-skytingen. Dette medfører et ekstra ansvar for å få stoppet tråleren så tidlig som mulig. En situasjon der russiske styrker involveres kan være sannsynlig dersom tråleren og Kystvakta kommer inn i skytefeltet. Dersom det utvikler seg en situasjon med russiske marinefartøy og fly er det lurt å ta tak i det tidlig for å unngå militære eskaleringer som kan resultere i en krise. Det vil ikke være hensiktsmessig at situasjonen utvikler seg til skuddvekslinger mellom norske og russiske krigsskip over en sak om grove brudd på fiskeribestemmelser, men det er viktig at dette blir straffeforfulgt.

MILITÆRT MULIG, MEN POLITISK KLOKT?

Hva som er militært mulig vil være avhengig av hva allierte og norske styrker har til rådighet av ressurser. Dette vil bli påvirket av pågående øvingsaktivitet, vedlikehold, osv. Innledningsvis kan det være lurt å varsle NATO om øvingsaktiviteten. Forsvaret kan også rapportere kontinuerlig etter hvert som man henter inn egen etterretning. Det vil være hensiktsmessig å bruke egen MPA-kapabilitet og eventuelt subsidiere med britiske eller amerikanske P8 som ofte er på Andøya. På den andre siden kan dette oppfattes som en eskalering av situasjonen fra russisk side. FOH/Marinen bør også koordinere og mobilisere ytre kystvakt for å ha seilingsruter i området for å passe på både russiske båter og sivile

«Det vil ikke være hensiktsmessig at situasjonen utvikler seg til skuddvekslinger mellom norske og russiske krigsskip over en sak om grove brudd på fiskeribestemmelser, men det er viktig at dette blir straffeforfulgt»

skip slik at de ikke kommer i nærheten av skarpskytingen. Det er også mulig for Forsvaret å stille med mannskap eller skip som er med på å observere øvelsen.

QRAen er alltid på beredskap for NATO. Dersom situasjonen tilspisser seg, er det mulig å sette flere jagerfly på 15-minutters beredskap. Sammen med MPA som henter etterretning kan det være en god idé å plassere ut skipet til E-tjenesten, F/S Marjata, for å hente inn ytterligere etterretning om kapasiteter og kapabiliteter, i tillegg til å vise tilstedeværelse. Samtidig som

kystvakten er tilstede, kan Sjøforsvaret plassere ut flere fartøy, blant annet ubåter, korvetter og fregatter. Selv om F-35 ikke er FOC enda, kan det være mulig å legge opp til aktivitet med maskinen i området rundt øvelsen. Det er usikkert om KV sine radarer når så langt utenfor land eller om lavdekningen er god nok. Det kan derfor være lurt å få AWACS ut i området, men dette avhenger igjen av NATO ettersom det ikke er en selvfølge at AWACS er i Norge på denne tiden.

Når vi skal se på hva som er politisk klokt kan det være lurt å se på hva Norge ønsker å oppnå. Er det å vise til Russland at dette ikke er greit eller er det å bevare fred og samtidig ivareta et godt forhold til Russland? Det kan også være lurt å ta i betraktning de bieffektene som kommer av øvelsen. Vil øvelsen påvirke fiskere i området eller annen sivil aktivitet? Vi mener Norge har et ansvar også overfor NATO å passe på og patruljere nordområdene. Siden øvelsen er i internasjonalt farvann er det ingenting ulovlig med handlingene til Russland slik det blir beskrevet innledningsvis. Derfor mener vi det er politisk klokt å kun vise tilstedeværelse i området med Kystvakta, etterretningsskipet og MPA-fly. Etterretningsskipet kan lovlig drive etterretning mot øvelsen og russiske kapabiliteter og handlingsmønster. Dette er informasjon som er viktig for Norge og NATO. MPA kan patruljere indre farvann og passe på at ingenting krenker territorialfarvannet vårt under havoverflaten.

OPPSUMMERING

Vi anser det som unødvendig å eskalere situasjonen med russerne, spesielt når det er et tilspisset forhold fra før av. Isolert sett, mener vi at hverken situasjonen med fisketråleren, øvelsen eller ønske om bilaterale samtaler er å anse som krise. Vi konkluderer også med at dette scenarioet ikke er en krise overordnet sett, men som tidligere nevnt har scenarioet et potensiale til å utvikle seg til en krise da det er en sammensetting av flere hendelser og episoder. Det vil derfor være viktig å trå varsomt for å ikke lage en situasjon som kan forverre forholdet mellom Norge og Russland. ■

«Svalbardtraktaten er generelt et sårt tema, og flere av verdens stormakter ønsker å få endret den i sin egen interesse»

REFERANSER

- Engebretsen-Skaret, S. S. (2013). Elektronsaken. I T. Heier, & A. Kjølberg, Mellom fred og krig. Norsk militær krisehåndtering (ss. 144-149). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kjølberg, A. (2013). Hva er krisehåndtering? I T. Heier, & A. Kjølberg, Mellom fred og krig. Norsk militær krisehåndtering (ss. 21-44). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kystvaktloven. (1997). Lov om Kystvakten (LOV-1997-06-13-42)
- Simonsen, S. (2019). Til forsvar av landet. Rettslige rammer og gråsoner for fred, krise og krig. Bergen: Fagbokforlaget.
- Forskrift om luftromsorganisering. (2009) (FOR-2009-05-15-523) Hentet fra Budalen, A. (NRK, 8. August 2019)

Artikkelen er basert på en oppgave som kadettene har besvart i emnet «Luftforsvaret og Krisehåndtering».

NORWAY: THE DEFENDER OF NATO'S NORTHERN FLANK

As a founding member, Norway is a NATO cornerstone to maintaining peace in the High North. Norway's ability to balance its NATO membership with other regional relationships, including its practical relationship with Russia, has promoted regional stability and peace in the region.

TEXT: BRIGADIER GENERAL MICHAEL KOSCHESKI, DIRECTOR OF OPERATIONS, STRATEGIC DETERRENCE AND NUCLEAR INTEGRATION UNITED STATES AIR FORCES IN EUROPE AND AIR FORCES AFRICA

► **US Ambassador Kenneth J. Braithwaite** visited Ørland Air Station and Colonel Øivind Gunnerud Chief of the 132 Air Wing earlier this year.
Photo: Martin Giskegjerde/
Forsvaret

This balance is an essential factor as NATO postures to deter strategic competition in Europe and growing interests in the Arctic. Although the Royal Norwegian Air Force is relatively small in size, it is an impressive, highly capable, interoperable, and technologically advanced force that NATO depends on. This year, as we celebrate the Royal Norwegian Air Force's 75th anniversary, the United States is grateful for one of our closest allies and NATO's defender of the Northern Flank.

The Royal Norwegian Air Force has a shared heritage with the United States Air Force, as both were created by leaders who understood the strategic importance of airpower. For both countries, the dimensions and utility of airpower as a deterrent have changed as a result of rising threats and technological advancements. The formation of NATO ignited a significant evolution in the use of airpower for both air forces, becoming a critical deterrent throughout the Cold War.

COMMON HERITAGE

Our Air Forces developed a close relationship after the German occupation of Norway in 1940. As in the United States, World War II solidified the Royal Norwegian Air Force's role as a separate military component. After the Royal Norwegian Air Force was formally established, the United States worked closely with Norway, providing the latest air power technology and support. Today, we proudly share a common

«The professional and personal ties between our Airmen were critical to the successful execution of these individual campaigns»

heritage which spans an evolution of aircraft generations, including the F-84 Thunderjet, F-86 Sabre, F-104 Starfighter, F-5 Freedom Fighters, F-16 Viper, C-130 Hercules, and most recently the revolutionary F-35 Lightning II. As a staunch ally, the Royal Norwegian Air Force has contributed to numerous military operations across Eastern Europe, Africa, and the Middle East, including Operations ALLIED

FORCE, ENDURING FREEDOM, and ODYSSEY DAWN. The professional and personal ties between our Airmen were critical to the successful execution of these individual campaigns.

▲ Decades of cooperation:

A U.S. Air Force F-22 Raptor, F-16 Fighting Falcon, F-35 Lightning II and an F-86 Sabre perform a flyover during the annual Heritage Flight Training and Certification Course at Davis-Monthan Air Force Base, Ariz.

Photo: Cheyenne A. Powers, U.S. Air Force

▲ A special visit from the US Air Force at Bodø Air Base in 1981, the SR-71.

Photo: Olav Aamoth

«Assured access, freedom of navigation, and stability in the High North strongly depend on Norway's continued credible and lethal defense capabilities»

PERSONAL AND PROFESSIONAL RELATIONSHIPS

We also share a long tradition of combined professional military education, training, and exercises. Each year, well over 300 Norwegian Airmen travel to the United States for training and educational exchanges with their American counterparts. The Air Command and Staff College and Air War College in Maxwell Air Force Base, Alabama, proudly educate Royal Norwegian Air Force officers at the Master's level. For decades, Norwegian F-16 pilots have trained alongside the United States at Tucson Air National Guard Base in Arizona. At Luke Air Force Base, they are flying the new F-35 alongside other international partners, revolutionizing tactics in 5th-Generation fighter aircraft. The Euro-NATO Joint Jet Pilot Training Program at Sheppard Air Force Base, Texas hosts instructors and students from the Royal Norwegian Air Force, bolstering NATO's current and future airpower capabilities. Exchange pilots from the United States and the Royal Norwegian Air Force switch patches and become members of the others' squadrons, fully integrating with their fellow aviators. Without question, these training and education opportunities contribute to lasting personal and professional relationships that serve to strengthen the Airman-to-Airman bond.

NATO'S PRESENCE IN THE HIGH NORTH

It is this Airman-to-Airman bond that played an important role in the success of Trident Juncture 2018—the largest NATO exercise in nearly 30 years—and serves to highlight the importance of Norway as

an ally. As the exercise host, Norway accommodated 50,000 military personnel from 31 countries and provided a challenging—often extreme—exercise environment across land, sea and air domains. The event solidified NATO's presence, cohesiveness, and interoperability in the High North. Continuing the efforts to enhance our combat readiness, this summer's Arctic Challenge 2019 exercise provided yet another opportunity for NATO and Partnership for Peace members to train in a high-quality, high-stress environment in the strategically important Arctic Circle.

OUTSTANDING INTELLIGENCE, SURVEILLANCE, AND RECONNAISSANCE CAPABILITIES

Today, the United States and Norway remain as close as ever. We collaborate on a host of important regional security challenges, including Russian aggression and efforts to destabilize long-standing European partnerships. These provocative actions, including the 2014 annexation of Crimea, underscore the importance of the NATO alliance, its deterrence posture and enduring wartime readiness.

As global climate change extends seasonal access to the Northern Sea Route, strategic competition and interest in the Arctic will continue to increase. Russia is rapidly expanding its naval fleet and revamping infrastructure along its northern coast. To further complicate today's High North environment, China claims itself a "near-Arctic nation" and desires to establish an Arctic Silk Route. Generally considered a region of peace, stability in the Arctic today is increasingly threatened.

1 Source for quote: (CBS April 29, How NATO and the US are preparing for any Russian aggression off the Coast of Norway).

▲ The US Air Force has a very close operation with the Norwegian Air Force. Photo shows Norwegian F-16s joined in "left observation" on the USAF KC-135 tanker. Photo: Morten Hanche, Luftforsvaret

Assured access, freedom of navigation, and stability in the High North strongly depend on Norway's continued credible and lethal defense capabilities. Equally important, regional security relies on the Royal Norwegian Air Force's outstanding intelligence, surveillance, and reconnaissance capabilities. With an extraordinary intelligence operations structure, Norway contributes greatly as a highly dependable source of information to the United States and NATO. As a recent CBS report summarized, Norway "...serves as the eyes and ears in the High North."¹

SPEAK SOFTLY AND CARRY A BIG STICK

Looking to the future, the ongoing modernization of much of the Royal Norwegian Air Force fleet highlights Norway's commitment to the most technologically advanced NATO-interoperable equipment. The recent acquisition of P-8s—the largest military sales case in a generation—will significantly enhance maritime patrol and deterrence efforts along the Norwegian coastline, the North Atlantic, and Barents Sea. The new and growing F-35 fleet guarantees NATO's upper hand in the region and 5th generation interoperability.

Theodore Roosevelt once stated, "Speak softly and carry a big stick; you will go far." Norway's ability to maintain a peaceful relationship with Russia while strengthening its air force's hardware, exemplifies the spirit of Roosevelt's wisdom. The Royal Norwegian Air Force is on point in the north and underwrites regional and international stability while securing the global commons.

▲ U.S. Air Force Gen. Tod D. Wolters, NATO Allied Air Command and U.S. Air Forces in Europe-Air Forces Africa commander, visited the Royal Norwegian Air Force and Maj. Gen. Tonje Skinnarland, Chief of the RNORAF, in February 7-9, 2018. Wolters conducted a comprehensive visit which included two Norwegian bases and the Norwegian Joint Headquarters for updates about the Norwegian activities in the Arctic and North Atlantic. Photo: NATO Allied Air Command

On this 75th Anniversary, the United States and NATO pay tribute to the Royal Norwegian Air Force, one of our closest, most capable, and committed allies. Our history continues to be written with common themes developed through close personal and professional relationships, cultural similarities, interoperable equipment, and most importantly, a strong desire to preserve peace and protect alliance security interests. ■

KONGSBERG

KONGSBERG AVIATION MAINTENANCE SERVICES
A KONGSBERG-PATRIA COMPANY

Success through capability,
competence and engagement

PROVIDES OPERATIONAL READINESS

Authorized Lockheed Martin Falcon Depot

LOCKHEED MARTIN

LUFTFORSVARET

75 år

Fra Spitfire til F-35
LUFTFORSVARET 75 ÅR

18. november 1944 ble Luftforsvaret blet. I en tid der verden sto i brann, dansk og sovjetiske som stod opp for landet sitt og kjempet for verdens de trodde på.

De samme menneskene har vi fortsatt i Forsvaret, mennesker som brenner for jobben sin, og som tror på noe større enn seg selv. Noe mer enn en jobb.

I år minns vi dem som ofret alt for Norge. Samtidig som vi fejrer vårt 75-årsjubileum og lar oss inspirere av alt vi er i stand med å gjøre av verdens mest avanserte og moderne luftforsvar.

November 1944, at the height of World War II, the Royal Norwegian Air Force was established. Norway was occupied by Nazi forces, but there were people who stood up for our country and our values.

The same kind of people are found in the Norwegian Armed Forces even today. People who are passionate about their jobs, and believe in something greater than themselves.

This year, we honour the people who sacrificed everything for Norway, and we celebrate our 75th anniversary. We are still ready to sacrifice everything, knowing that we are about to have one of the world's most advanced and modern air forces.

For all of us. Og all of us.
FORSVARET

▲ Spitfire fra 331 skvadronen i taket på avgangshallen ved OSL.
Foto: Theodor Obrestad Schei/Forsvaret

FOR ET JUBILEUMSÅR!

For 75 år siden, den 10. november 1944, ble Luftforsvaret født. Mye har skjedd siden den tid, og i det siste året har Luftforsvaret markert sine 75 år med små og store arrangementer i både inn- og utland. Under visjonen om å minnes, feire og inspirere har de forskjellige arrangementene bidratt til å hedre Luftforsvarets mennesker, oppdrag og historie.

TEKST OG FOTO: HEDVIG ANTOINETTE HALGUNSET/
LUFTFORSVARSTABEN

Jubileumsåret ble avsluttet med en verdig jubileumsbankett på luftforsvarsbase Gardermoen for mange av Luftforsvarets ansatte, veteraner og venner. HKH kronprins Haakon og krigsveteran Hagbart Falck var hedersgjester. Alle bransjer, grader og aldre var representert, og praten gikk ustanselig på de blomsterkleddede bordene.

Sjef Luftforsvaret, generalmajor Tonje Skinnarland, åpnet middagen med å understreke at Luftforsvaret er på vei mot å bli et av verdens mest avanserte og moderne luftforsvar, og at vi bygger fremtiden på vår stolte historie.

– I jubileumsåret 2019 har vi gjennom markeringer, men også gjennom øvelser, beredskap og operasjoner vist at Luftforsvaret ble født, oppvokst og fortsetter inn i fremtiden med fokus på multinasjonale felles-

operasjoner i inn- og utland, fortalte Skinnarland til en fullsatt og lydhør sal. Hun la til at Luftforsvaret er overbevist om at vi er sterkere sammen med våre allierte og partnere – og at vi nasjonalt er sterkere og bedre gjennom samvirke på tvers av domener.

Resten av middagen var preget av stolthet og sterke minner, nydelig musikk fra Luftforsvarets musikkorps og andre artister. Skvadronssjef ved 332 skvadron, oberstløytnant Ståle «Steel» Nymoen sang og spilte Brothers in Arms. Det ble et sterkt øyeblikk hvor både nyere og historiske klipp fra Luftforsvaret og menneskene ble vist i bakgrunnen.

Luftforsvaret og Avinor har lenge samarbeidet om en av de største historiske utstillingene på Oslo Lufthavn noensinne – fra Spitfire til F-35. Tidlig i jubileumsuken ble utstillingen offisielt åpnet. En ut-

▲ Luftforsvarets band for kvelden skapte liv.

▲ Kronprins Haakon eskorteres inn til jubileumsmiddagen av generalmajor Tonje Skinnarland, sjef Luftforsvaret.

▲ Forsvarssjefen gratulerte Luftforsvaret med 75 år.

«På vei mot å bli et av verdens mest avanserte og moderne luftforsvar»

► Krigsveteranen Hagbard Falk i god samtale med Kronprins Haakon.

stilling hvor Luftforsvarets historie blir fortalt gjennom videoer fra gamle og nyere tider og en Spitfire hengende i taket over en modell av Forsvarets nye F-35.

6. november erklærte Luftforsvaret F-35 initielt operative, etter verifikasjon av evne til å deployere og understøtte HLB-operasjoner. Det er et resultat av flere år med hardt arbeid fra mange i Luftforsvaret og

andre avdelinger i forsvarssektoren. Dette markerte startstreken for et langdistanseløp mot full operativ kapasitet i 2025.

Gallamiddagen representerer slutten på jubileumsåret og en storslagen takk til alle Luftforsvarets ansatte og partere som i de siste 75 årene har bidratt til at Luftforsvaret er der de er i dag. ■

PIONERENE

Helt siden opprettelsen i 1944 har Luftforsvaret vært mannsdominert. Vår virksomhet blir gjerne oppfattet som maskulin: å fly jagerfly, helikopter eller store transportfly forbindes med testosteron og guttedrømmer. I vår kultur så assosieres luftmakt i stort med maskuline verdier, og dette påvirker også hvem vi historisk sett har rekruttert til Luftforsvaret.

TEKST OG FOTO: OBERST
LAILA KVAMMEN LIE,
LUFTFORSVARSSTABEN

Luftforsvaret har tradisjonelt og naturlig nok også vært pilotenes forsvarsgren. Pilotvingen er Luftforsvarets største statussymbol. Vingen er ikke bare et uttrykk for den status som gis pilotene gjennom å være strengt selektert og utvalgt, men er også et uttrykk for den krevende utdanning og opptrening de har vært gjennom før vingen kan festes på brystet.

Å være pilot har også tradisjonelt vært en forutsetning for å bli Luftforsvarets øverste leder, og et bør-krav for å bekle de fleste sjefsstillingene fra oberstnivå og oppover. Har du ikke hatt pilotvingen, så har du hatt svært begrensede muligheter for å nå opp i Luftforsvarets øverste ledelse. Luftforsvaret har derfor tradisjonelt vært de mannlige piloters forsvarsgren.

Samfunnsutviklingen på mangfold og likestilling har påvirket utviklingen også i Luftforsvaret. Situasjonen er i dag en helt annen enn i 1970 hvor den eneste kvinnelige representanten typisk nok ville være den sivile sekretæren. En av grunnene til at Luftforsvaret har utviklet seg er at vi har hatt gode rollemodeller. Vi har hatt pionerer som har brøytet vei og gjort det lettere for de som kommer etter. Pionerer som har knust glasstak, utgjort en forskjell og bidratt på hver sin måte til å legge grunnlaget for et mer likestilt og et mer mangfoldig luftforsvar.

Med Luftforsvarets 75-årsjubileum som bakteppe, ønsker jeg å trekke frem tre av Luftforsvarets pionerer. Tre kvinner som har preget og utviklet Luftforsvaret på hver sin måte i utviklingen mot et mer mangfoldig og likestilt luftforsvar. Alle har på hver sine måter skrevet norsk forsvarshistorie og norsk «kvinnehistorie». Sentralt i de tre pionerens virke har vært Forsvarets kjerneverdier respekt, ansvar og mot.

Eva Mohr tok ansvar da hennes mann døde. Hun tok ansvar for seg selv, og ansvar for å kjempe den kampen som Conrad Mohr ikke lenger kunne kjempe. Hun viste respekt for oppdraget og utviste mot gjennom å ta vare på seg selv og sønnen på den farefulle ferden mot England, og deretter ta på seg rollen som leder for kvinnekorpset.

Siri Skare tok ansvar på vegne av en hel generasjon kvinner da hun gikk foran og ble Norges første kvinnelige militære pilot. Hun viste mot ved å ikke gi opp til tross for at datidens regler hindret henne i å følge drømmen. Siri nøt stor respekt blant alle hun tjenestegjorde med.

Tonje Skinnarland tok ansvar for Luftforsvaret da hennes forgjenger gikk bort. Som styrkesjef tar hun det fulle ansvaret for operative oppdrag, ressurser, resultater og menneskene i organisasjonen. Hun har utvist mot gjennom å ta på seg oppgaven som første ikke-flygende sjef, og daglig fatte beslutninger til det beste for Luftforsvaret.

Alle tre har vist mot ved å gå foran og brøytet vei for oss som kommer etter. De har utvist mot gjennom å utfordre seg selv i en mannsdominert og lite mangfoldig kultur. Glasstakene som Eva Mohr, Siri Skare og Tonje Skinnarland har knust, har bidratt til å gjøre Luftforsvaret mer mangfoldig og mer likestilt.

Det har vært mange flere kvinnelige pionerer enn de jeg har valgt å trekke frem. Kvinner som enkeltvis og sammen har stått frem som rollemodeller, og som har stått frem som pådrivere for et mer mangfoldig Luftforsvar. Forsvarets første kvinnelige oberst – Berit Ovesen er en av disse.

HOVEDKILDER:

- Henriksen, Vera (1994): Fem år i utlegd. Bind 2 av Luftforsvarets historie, Oslo: Aschehoug
- Arheim, Hafsten, Olsen, Thuve (1994): Fra Spitfire til F-16. Luftforsvaret 50 år, Oslo: Sem & Stenersen A/S
- Duvsete, Svein (2004): Kalde krigere og barmhjertige samaritaner. Bind 3 av Luftforsvarets historie, Oslo: Aschehoug.
- Henriksen, Dag (2010): Lederutvelgelse i Luftforsvaret – evner vi å få tak i de beste lederne?, PACEM 2-2010
- Rydland, Sølve (2017): Åleinemora i den blå uniforma: https://www.nrk.no/hordaland/xl/eva-mohr_-fra-aleinemor-pa-flukt-til-forsvarspioner-og-reservemor-for-arveprinsen-1.13526843
- Maaø, Ole Jørgen og Høiback, Harald (2019): Luftforsvarets historie fortalt gjennom 75 gjenstander, Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Denne artikkelen er basert på oberst Laila Kvammen Lies foredrag under Forsvarets likestillings- og mangfoldskonferanse den 25. september 2019. Luftforsvaret var invitert til å holde et innlegg om erfaringer med likestilling og mangfold i anledning 75-årsjubileet og valgte å fortelle historien til tre av Luftforsvarets kvinnelige pionerer.

EVA MOHR

– ALENEMOR OG LEDER

Eva Mohr var gift med krigsflyger Conrad Mohr, som rømte fra Norge til Canada og flyvåpenenes treningsleir «Little Norway» i mai 1941. Eva Mohr ble igjen i Oslo med sønnen deres på to år – Bill. Planen var at de skulle møtes igjen i England, for deretter å fortsette motstandskampen sammen. Slik skulle det ikke gå.

Conrad Mohr omkom i en ulykke under trening i Little Norway i februar 1943. Det var den siste treningsturen før han skulle dra til London for å møte Eva og Bill.

Eva Mohr var knust. Likevel insisterte hun på å dra til England for å slutte seg til motstandskampen. Hun ønsket å ta del i kampen som Conrad ikke lenger kunne kjempe. Eva Mohr flyktet derfor sammen med sønnen via Stockholm til England sommeren 1943. De fikk plass på den risikable flyruten mellom Sverige og Skottland – en ferd som gikk over det okkuperte Danmark og Norge. De fløy om natten, og så høyt at de måtte bruke oksygenmasker for å få nok oksygen. Alt for ikke å bli oppdaget av tyskerne. Likevel ble flyet oppdaget, og beskytt underveis. Til tross for dette kom de seg fram til Aberdeen og videre med tog til London.

Det var innført kvinnelig verneplikt for alle norske statsborgere i England i 1942. Som alenemor kunne Eva Mohr få fritak, men hun var ikke i tvil om at hun ønsket å delta i kampen. Avgjørelsen var brutal. Sønnen, som nærmet seg tre år, måtte sendes på barnehjem i utkanten av London. Eva meldte seg til Flyvåpenets felleskommando som holdt til i Kingston House vest i byen.

Hun ble sendt på rekruttskole for norske kvinner i Skottland, der marsjering, skyting og drill stod på programmet. Etter at hun kom tilbake til London, fikk hun stadig mer ansvar. Hun var god i engelsk, driftig og sprek. En dag ble hun kalt inn på kontoret til oberst Birger Motzfeldt. Han ønsket å sende Eva Mohr som eneste norske kvinne på offiserskurs sammen med britiske kvinnelige soldater. Man ønsket å bygge opp et eget norsk kvinnekorps i flyvåpenet, etter

modell av britenes «Women Air Forces Association». Motzfeldt ønsket å gi Eva Mohr ansvaret.

Derfor ble fenrik Eva Mohr 25 år gammel sjef for det norske Luftforsvarets kvinnekorps. Kvinnekorpsset skulle spille en viktig rolle i Norges krigsinnsats. Ved Kingston House i London jobbet kvinnene natt og dag, seks dager i uken. De gjorde den usynlige tilrettelegger-jobben som gjorde at norske piloter kunne kjempe på alliert side.

Eva jobbet aktivt for å bygge opp kvinnekorpsset. Hun gav militære instruksjoner til nye kvinnesoldater, og sørget for at kvinnene skulle få jobbe under like vilkår som menn.

De fleste som jobbet i London under krigen var kjærester, ektefeller eller enker etter norske krigsflygere. Kvinnene tonet derfor gjerne ned sin egen innsats. Kunne virkelig deres innsats måle seg med skjebnen til pilotene som ofret livet i lufta? De opplevde enorme personlige tap – men jobbet likevel døgnet rundt i en by som var under stadig bombing.

Da krigen var slutt, ble det besluttet å avvikle kvinnekorpsene. I Forsvarssjefen, daværende kronprins Olav, sin dagsordre av 13. juli 1945 skriver han: «*jeg vil uttrykke min oppriktige anerkjennelse for det gode arbeid som er blitt lagt ned av våre kvinner i de væpnede styrker under krigen i Storbritannia, Canada og Sverige.. til tross for den lange arbeidstid og ofte under farefulle omstendigheter utførte de sin tjeneste på en rolig og samvittighetsfull måte*». Eva Mohr var sentral i dette arbeidet.

Selv om vi i perioden fra 1957 til 1978 hadde en kvinnelig reservepersonellordning – kalt Kvinner i Forsvaret (KIF), skulle det gå mange år før kvinner igjen fikk en markant rolle i Luftforsvaret.

SIRI SKARE

- NORGES FØRSTE KVINNELIGE MILITÆRPILOT

Siri Skare hadde som ungdom en drøm om å bli pilot, aller helst militær pilot. Derfor søkte hun på Luftforsvarets flyskole tre ganger på slutten av 70-tallet. Men hun fikk avslag alle ganger – fordi hun var kvinne. Siri Skare hadde en sterkt utviklet rettferdighetsans. Hun kunne ikke forstå hvorfor hun ikke kunne føre et fly når en mann kunne det.

I 1976 hadde Stortinget prinsipielt sett innført likestilling i Forsvaret. Men – samtidig vedtok de at kvinner ikke kunne ha stridende stillinger. Siden piloter var regnet som stridende, kunne kvinner heller ikke opptas som elever ved flyskolen.

Siri Skare nektet å akseptere at veien til en karriere i luften for en kvinne var å bli flyvertinne – som det het den gang. Hun tok derfor skjeen i egen hånd, og dro til USA for å utdanne seg til trafikkflyger. Hun oppgav likevel ikke drømmen om å bli militær pilot, og sent i 1981 åpnet det seg en mulighet. Stortinget bestemte da at kvinner kunne ha alle flygende posisjoner, med unntak av å fly jagerfly. Kunne Siri Skares drøm likevel gå i oppfyllelse?

Etter å ha søkt nok en gang, ble hun i 1982 endelig tatt opp som elev ved Luftforsvarets flyskole. Hun gjorde det bra, og kom seg gjennom nåløyet. Siri Skare ble dermed Norges første kvinnelige militære pilot da hun fikk vingen etter endt utdanning på flermotorsfly i USA den 11. mai 1984. Gjennom karrieren fløy hun både P-3 Orion og C-130 Hercules.

Helst ville hun flydd jagerfly, men det fikk kvinner fortsatt ikke lov til. Selv om Luftforsvaret hadde begynt å få en voksende andel av kvinnelig befall, så drøydde det altfor lenge før kvinner fikk de samme rettighetene som menn. Først i 1985 ble det åpnet opp for at kvinner kunne inneha alle stridende stillinger, og dermed også fly jagerfly.

Dessverre ble Siri Skares liv altfor kort. Hun ble drept i tjeneste da hun jobbet som militærrådgiver for FN i Mazar-E-Sharif i Afghanistan i 2011. Hun ga dermed det ultimate offer i innsatsen for fred i et fremmed land. Hun er den eneste luftforsvars-offiseren som har falt i Afghanistan, og den første norske kvinnelige offiseren som ble drept i utenlandstjeneste.

Siri Skare ble bare 52 år gammel, men hun vil for all ettertid bli husket som en pioner. En pioner som banet vei for kvinners inntreden i de innerste mannsbastioner av Luftforsvaret.

TONJE SKINNARLAND

- LUFTFORSVARETS FØRSTE SJEF UTEN JAGERFLYBAKGRUNN

Luftforsvaret har siden opprettelsen hatt en institusjonalisert tradisjon for å velge jagerflygere til sine toppledere. Før Skinnarland ble sjef, har forsvarsgrenen uten unntak blitt ledet av jagerflygere.

Jagerflygere utgjør under 10 % av Luftforsvarets organisasjon. For øvrig består Luftforsvarets nesten 3000 ansatte av piloter på øvrige flytyper som helikopter og flermotorsfly, systemoperatører, navigatører, kontroll og varslingspersonell, luftvernere, forvaltnings- og operativt støttepersonell, samt baseforsvar og teknisk bransje. Mellom 1944 og 2016 ble sjefene likevel rekruttert blant en eksklusiv gruppe av jagerflygere. På mange måter var dette naturlig, ettersom jagerflygere var en veldig sentral del av vår innsats under andre verdenskrig. I andre allierte land var trenden den samme. Men når kunne tiden være inne for å øke mangfoldet i lederutvelgelsen?

Tonje Skinnarland utdannet seg innenfor kontroll- og varsling. Hun begynte på det laveste nivået, gikk gradene og har tjenestegjort på stort sett alle nivåer ved K & V stasjonene i Vardø, Kongsvinger, Sørreisa og Gråkallen. Hun har jobbet i Forsvarskommando Nord-Norge, og ble i 2007 luftvingsjef for 130 luftving ved Luftforsvarets stasjon Mågerø. Deretter ble hun tilsatt som oberst i Forsvarsdepartementets sikkerhetspolitiske avdeling, før hun ble utnevnt til brigader, stabssjef og NK i Luftforsvaret – Luftforsvarets første kvinne i denne posisjon og gradsnivå. Like etter at hun tiltrådte i stillingen, ble daværende generalinspektør for

Luftforsvaret, generalmajor Per Egil Rygg, alvorlig syk og døde dessverre kort tid etter. Skinnarland tok derfor midlertidig over som sjef, før hun fikk stillingen fast i januar 2017.

Det var ingen grunn til at Skinnarland ikke skulle få jobben fast. Hun er kjent for å være kunnskapsrik, helhetstenkende og analytisk. Hun har veldig gode resultater fra alle skoler hun har gjennomført, og mottok i sin tid Forsvarssjefens ærespris som beste elev på stabsskolen. I tillegg hadde hun vist at hun evnet å lede Luftforsvaret i den krevende tiden etter at Rygg gikk bort. Skinnarland var rett og slett best kvalifisert. Som Forsvarssjefen vektla ved innsettingen; «*Skinnarland er den rette til å lede Luftforsvaret gjennom den krevende endrings- og moderniseringsfasen forsvarsgrenene nå er inne i*».

Tonje Skinnarland har vist at det ikke bare er mulig å lede forsvarsgrenen - hun har satt sitt klare preg på Luftforsvarets utvikling. Gjennom sin helhetsoversikt og tydelige ledelse nyter hun stor respekt både internt i Luftforsvaret og i resten av Forsvaret.

Mange har fokusert på at Skinnarland er Luftforsvarets første kvinnelige sjef. Minst like viktig for mangfoldet i Luftforsvaret, er det at hun er Luftforsvarets første sjef som ikke er jagerflyger.

GLIMT FRA JUBILEUMSÅRET

Det nærmer seg slutten på jubileumsåret 2019. Markeringen har vært nøktern uten store flystevner eller storslåtte utstillinger. Den daglige driften og ressursituasjonen i Luftforsvaret har satt sitt preg på jubileet.

TEKST: KJELL R. BUGGE

Men jubileet har blitt markert, og med stort sett enkle og verdige arrangementer har Luftforsvaret til en viss grad fått satt sitt stempel på året 2019. Luftmilitært Samfund (LMS) har vært så heldige å bli engasjert seg i flere av aktivitetene.

I november 2018 fikk LMS i oppdrag av Luftforsvarsstaben å finne en prosjekt-koordinator for jubileumsåret. Generalmajor (p) Tom Henry Knutsen tok på seg ansvaret og ledet igjennom året nærmere tyve «operasjoner» knyttet til jubileet, i nært samarbeide med prosjektleder i LST, stabssjef og brigader Aage Longva. Brigader (p) Øyvind K. Strandman var LMS sin representant i prosjektgruppen.

LMS største oppgave under jubileumsåret, har vært formidlingen av Luftforsvarets historie. Vi satt sammen et team bestående av syv tidligere Luftforsvarsansatte som reiste land og strand rundt med seminaret «Luftforsvaret 75 år – klipp fra forsvarsgrenens historie». Vi dekket tema som bakgrunnen til etableringen av Luftforsvaret i England i november 1944, maritime operasjoner, luftvernoperasjoner, og fotorekognoseringsoppdrag og kveldsvakter i K&V tjenesten og Luftforsvaret i internasjonale operasjoner. Rundreisen startet på Andøya (kobinert med messemiddag) i mars og deretter har vi besøkt Bodø, Ørland (kombinert med gravøl for 338 skvadronen), Luftkrigsskolen, Sørreisa (messemiddag), Bardufoss (messemiddag), Oslo (kombinert med LMS 25 års jubileum) og Stavanger. Det hele ble avsluttet i Stavanger 4. desember kombinert med middag til ære for St. Barbara. Våre foredragsholdere har gjort en formidabel og LMS er dere stor takk skyldig.

Andre deler av Luftforsvarets historien ble delt i jubileumstegningen av LUFTLED. Utgave 2 i 2019 ble i sin helhet tilegnet historien, og trykket opp i 8.000 eksemplarer.

I tillegg til å bli sendt til alle våre medlemmer, ble LUFTLED fordelt til alt personell i «lyseblått» i inn – og utland. Vår redaktør Svein Holtan holdt i trådene gjennom hele prosessen, og vi er meget stolte av resultatet som bør bli en mal for lignende jubileumstidsskrifter i fremtiden.

Vi fikk også anledning til å produsere en jubileumscaps for Luftforsvaret og en minnemynt. Begge deler ble godt mottatt av både ansatte i Luftforsvaret og andre, og vi er nå nærmest utsolgt.

16. JUNI arrangerte AVINOR og Sola flystasjon et flystevne på Stavanger lufthavn Sola. LMS Rogaland var deltaker i planleggingen og gjennomføringen, og hadde blant annet en fantastisk flott utstilling i forbindelse med arrangementet. LMS var meget godt besøkt og flere tegnet medlemskap.

I noen år har LMS arbeidet med ivaretagelsen av Luftforsvarsrelaterte minnesmerker i utlandet knyttet til 2. verdenskrig. Vi var tidlig på banen ovenfor LST med at disse måtte bekranses i jubileumsåret. Vår liste var lang og etter justeringer med LST og prosjektledelsen, endte det opp med at følgende minnesmerker ble bekranset:

6. JUNI Minnesmerket over løytnant Finn Varde Jespersen og hans flycrew, samt Johs Hellands plass i Villons-Les Buissons ble bekranset av av generalmajor Tonje Skinnarland.

15. JULI bekranset general Skinnarland minnesmerket på North Weald.

18. JULI foresto brigader Aage Longva bekransningen av minnesmerkene på Leuchars og i Woodhaven.

11. OKTOBER var det bekransning i Little Norway Park i Toronto og Little

▲ Fra bekransningen på North Weald.

Foto: Harald Storlid

Norway Memorial i Muskoka. Dette var det også general Skinnarland som utførte.

21. OKTOBER var det minnesmerket i København over Kai Birksted som ble bekranset av general Skinnarland.

8. NOVEMBER var det brigader Arild Heiestad som hadde bekransningsoppgaven på Grimbergen i Belgia.

Spesielt ved bekransningen av minnesmerkene i UK var LMS en viktig støtte-spiller for LST. Vårt medlem Harald Storlid gjorde en fantastisk jobb i forberedelsene og gjennomføringen av disse oppleggene.

Vår aktive lokalavdeling i Rogaland inviterte til jubileumsfest fredag 8. november i samarbeid med Sola flystasjon. Arrangementet ble meget vellykket med mer enn 80 gjester og hvor leder LMS oberstløytnant Espen Gukild var æresgjest.

LØRDAG 9. NOVEMBER var det duket for selve jubileumsarrangementet i Hangar 4 på Gardermoen flystasjon. LMS hadde en ledende rolle i planleggingen og gjennomføringen, og vi var representert med to av våre styremedlemmer i arbeidsgruppen. Arrangementet var en suksess spesielt takket være fantastiske underholdningsinnslag hvor Luftforsvarets musikkorps (LFMK) var det bærende elementet. Det var korpsets leder major Camilla Aicher, sammen med kommunikasjonsjefen i Luftforsvaret, oberstløytnant Stine Gaasland, som had-

de region på underholdningen. De har gjort en knallgod jobb.

Rundt 450 gjester fra inn og utland med HKH Kronprins Haakon Magnus i spissen hygget seg i godt selskap i en flott pyntet hangar med blant annet en F-16 malt i de farger som våre Spitfire-fly hadde under invasjonen i 1944. Vi vil gi en stor honnør til 134 Luftving og Base Gardermoen som virkelig tok hovedstyret under forberedelsene, avviklingen og ikke minst oppryddingen knyttet til arrangementet. Vi retter en særlig takk til de to dyktige løytnantene Kråkemo og Falch.

Våren 2019 kom ideen om at musikkprogrammet «Messing og treblås» på NRK P 1+ burde dedikeres til LFMK og Luft-

forsvaret lørdag 9. november. Ideen ble videreformidlet til prosjektgruppen som ga «thumbs up». Oppdraget ble gitt til major Aicher kontaktet programleder Rune Alstedt i NRK. Det ble et meget godt resultat. Lørdag 2. november var LFMK på radioen med flotte musikkstykker ispedd historien om Luftforsvaret. Og etterfølgende lørdag var programmet igjen dedikert LFMK som mellom sine framføringer denne gangen fortalte historien til musikkorpset. Et meget positivt innslag i jubileumsfeiringen.

Vi runder snart av jubileumsåret og nye og utfordrende oppgaver i Luftforsvaret venter. Vi hadde fornøyelsen av å jobbe med 21 kadetter fra LKSK under avviklingen av arrangementet på Gardermoen 9. november. Det er forhåpentligvis mange av disse som kommer til å lede forberedelsene og gjennomføringen av Luftforsvarets 100 årsjubileet om 25 år – det er bare å glede seg.

La meg avslutte med Sjef Luftforsvarets ord når alt var bragt vel i havn under arrangementet 9. november «Det er et privilegium å være sjef for personell som jobber så godt» sa generalmajor Tonje Skinnarland. La meg snu litt på flisa og si at jeg håper at alle som jobber i Luftforsvaret anser det som et privilegium.

Lykke til med de neste 25 år i tjeneste for «Konge, Folk og Fedreland». ■

▲ Brigader Aage Longva ved minnesmerket på Woodhaven.

Foto: Harald Storlid

TORMOD HEIER:
**ET FARLIGERE
NORGE?**

SIKKERHETS- OG FORSVARSPOLITIKK

ANMELDT AV NICOLAI MYRBAKK, KADETT VED LUFTKRIGSSKOLEN

FAGBOKFORLAGET, 2019
ANTALL SIDER: 214 – ISBN: 978-82-450-2469-2

EN NØDVENDIGHET I OFFISERENES PENSUM

Heier skildrer relevante problemstillinger vedrørende Norges bidrag i allierte operasjoner, Norges forankring i NATO og vår sterke avhengighet av NATO's styrkemessige bidrag ved krise- og krigstilstander. Heier setter ord på og drøfter de internasjonale endringene i sikkerhetspolitikken i etterkant av den kalde krigens slutt, og hvordan det har påvirket Norges nasjonale, politiske sikkerhets- og forsvarsstruktur fram til i dag. For hvordan skal en småstat hevde seg mot en stormakt når det sikkerhetspolitiske bildet er i kontinuerlig endring? Norge må balansere avskrekking og beroligelse som en nasjonal sikkerhets- og forsvarspolitisk militærstrategi. Heier forklarer at dette er en nødvendighet som fremkommer av NATO-medlemskapet og som nærmeste grensende medlemsland til Nordflåten og Russland. Heier drøfter på spennende vis vår tunge forankring i NATO og hvilke følger det har. Som småstat er vi avhengige av alliansen både for avskrekking og om det skulle oppstå en situasjon vi ikke klarer å håndtere selv. I ønsket om å fremstå som en god alliert overfor USA har vi derfor – blant annet – bidratt mye i internasjonale operasjoner. Hovedspørsmålet i boken omhandler problemstillingen og paradokset dette produserer: øker Norges sikkerhet egentlig av en opptrapping i avskrekkingforhold som store øvelser i nordlige strøk, amerikanske styrker som trener på norsk jord og spesielt norske bidrag i internasjonale operasjoner?

Etter den kalde krigens slutt mildnet spenningen mellom øst og vest, og Norge ble sikkerhetspolitisk marginalisert. USA var ikke lenger så opptatt av Norge og våre nærområder. De norske forsvarsbudsjettene prioriterte pengene til et mindre, men mer kompetent forsvar, og flere avdelinger måtte ta store økonomiske kutt. Etter en lang periode med nedskjæringer og fokus på internasjonale operasjoner, hevder Heier at dette har slitt ut avdelingene, og dermed vår evne til sikkerhetsutøvelse hjemme.

Etter annekteringen av Krim endret den internasjonale sikkerhetspolitiske situasjonen seg igjen – småstater i øst føler seg presset av Russland, og søkte og søker hjelp og støtte hos NATO-alliansen og USA. Som nordspissen i NATO-alliansen, opplever Norge flere politiske dilemmaer ved forholdene våre til både

USA og Russland. Dilemmaene som Heier presenterer angår avhengighet, sikkerhet og eskalering. Hvor avhengig skal vi være av amerikanske styrker og deres nærvær i våre operasjoner i både fred-, krise- og krigssituasjoner? Når amerikanske styrkers tilstedeværelse øker i Nordområdene, kreves det mottiltak fra russisk side. Sikkerhetsdilemmaet som oppstår tilsier at begge sider av spenningen øker forsvarstiltakene, noe som ikke resulterer i økt sikkerhet for noen av partene. Og Norge befinner seg på springbrettet mellom de to partene. Avskrekkingen blir nytteløs.

Heier byr på nyttig drøfting av sikkerhetspolitiske problemstillinger og dilemmaer. Paradoksene som presenteres er øyeåpnende for en ung kadett. Boken er svært systematisk oppbygd, og Heier holder en gjennomgående rød tråd som gjør det lett for leseren å forstå både innhold og tankeretning. Verden er i kontinuerlig endring og boken gir et svært oversiktlig og kritisk blikk på hvordan historien har påvirket Norges nåværende militære struktur og strategi. Boken er altså tidsaktuell og god lesing, og anbefales derfor til alle som ønsker å vite mer om hva som ligger i Norges strategiske posisjon i nord og hvordan forholdet vårt til både USA og Russland har endret seg – og hvilken konsekvens dette har for Norges nasjonale sikkerhet.

Har Norge blitt farligere? Hvis du vil lese relevant drøfting og gode konklusjoner så anbefaler jeg Heiers bok til alle og enhver. Som kadett vil jeg legge ekstra vekt på godene boken gir i studiesammenheng. Heier problematiserer og drøfter poenger som kan utfylle tilegnet kunnskap gjennom pensum på en særdeles god måte. Det er ikke alle som klarer å holde et kritisk blikk på Norges militære strategi sett i sammenheng med vårt forhold til både NATO og Russland. En finkjemmet balanse må til for å opprettholde sunne linjer begge veier. Boken er konsis og skaper som sagt en forståelse for historiens påvirkning på dagens militære strategi, og hvordan avskrekking og beroligelse er viktige begreper for å håndtere forholdet vårt med både østlige og vestlige land. ■

OM FORFATTEREN, TORMOD HEIER

Doktorgrad i statsvitenskap (UiO). Major ved Forsvarets Stabsskole (FSTS) Tjenesteeffaring fra Afghanistan, Brigade Nord, Etterretningstjenesten og Forsvarsdepartementet.

NEWSLETTER

THE ROYAL AIR FORCES ASSOCIATION NORWEGIAN BRANCH

MINNEORD – TRYGVE WOXEN

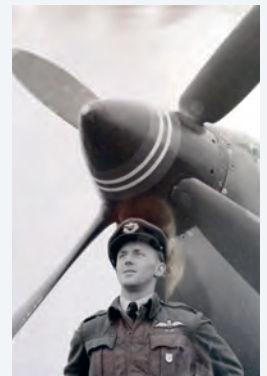
En krigsflyger er gått bort – en av de aller siste. Trygve Woxen døde 27. september 2019, bare to uker før han ville blitt 102 år. Som Spitfireflyger under den annen verdenskrig startet hans historie i 1941 – i likhet med mange andre gutter i 20-årene.

Trygve Woxen ville ikke være i et okkupert Norge. Han reiste fra Oslo til Bergen, og derfra via Nordsjøen til England. Herfra gikk reisen raskt til Canada og flygerutdannelse i Little Norway. Han var tidlig ute på flyskolekull nr. 2 i 1941 med flyging på Fairchild og Curtis, og fikk «vingen» i 1942.

Trygve ankom North Weald i England desember 1942 og ble sammen med flere fra kullet i Canada beordret til 331 skvadron. Uhellene var mange i den første perioden, og som adjutanten sa: «De nye ser ut til å være bra folk». Men likevel skulle i løpet av de neste månedene fire fra flykullet falle på tokt. Utsjekken på skvadronen foregikk med eldre «erfarne» fenriker og løytnanter som Martin Gran og Svein Heglund, de som han skulle fly sammen med på mange tokt over Tyskland, Frankrike, Holland og Belgia fra 1942 til krigens slutt i 1945. Han hadde da blitt kaptein og Flight Commander. Hjemreisen til Norge var planlagt til 17. mai, men måtte utsettes på grunn av værforholdene, til den 22. mai. Trygve var den siste av de som var med i den legendariske formasjonen med 36

Spitfirefly til Norge. Via mellomlanding på Sola, fløy de i seiersrus i lav høyde over Carl Johans gate i Oslo med landing på Gardermoen hvor hele det «etablerte Norge» tok dem i mot med Forsvarssjefen Kronprins Olav i spissen. «Den flyturen glemmer jeg aldri» sa han. Trygve Woxen avsluttet sin karriere i Luftforsvaret i slutten av 40 årene. Men kom tilbake ved etableringen av Royal Air Forces Association, Norwegian Branch som første Chairman i 1964. Dette sammen med Wilhelm Mohr som ble den første President og Per Waaler som ble kasserer. Senere var Trygve ofte med sine kamerater fra krigens dager på turer til Canada og North Weald. Ved bisettelsen på Vestre Gravlund var Luftforsvaret representert med brigader Aage Longva, kranser fra Luftforsvaret, 331 skvadron, RAFA, LMS og hedret med RAFAs Fane. Etter bisettelsen kunne vi all bivåne en perfekt formasjon med overflyging med en Spitfire som leder 2 F-16 jagerfly. En verdig avslutning på et langt liv. *Trygve Woxen – takk for innsatsen – du har gjort din siste landing.*

På vegne av RAFA Norge og LMS – Knut Fossum

▲ Trygve Woxen med sin Spitfire. Foto: via Knut F. Fossum

COMMEMORIAL DAY GRIMBERGEN

Fredag 8. november i år var det stor deltagelse ved minnesmerket på Grimbergen i Belgia. Minnesmerket som ble reist av den norske foreningen Scramble i 2016, er til minne om 132 Wing (331 Sqn, 332 Sqn og tre allierte skvadroner) som opererte fra flyplassen i 1944.

TEKST: KNUF F. FOSSUM

Luftmilitært Samfund var invitert til årets begivenhet, og var representert med styremedlem Knut F. Fossum med RAFA/Norges fane.

Minnemarkeringen ble utført i regi av den norske Militærmisjonen i Belgia (MMB) i samarbeide med ordføreren i Grimbergen og Scramble.

Seremonien var høytidelig, og flott arrangert med tribune for de inviterte gjestene, Grimbergens ordfører, biskopen i Oslo Kari Veiteberg, Sjef MMB

Viseadmiral Kjetil Olsen og brigader Arild Heiestad som representerte Sjef Luftforsvaret. En konferansier ledet det hele – på engelsk og belgisk. Viseadmiral Olsen var første taler, etterfulgt av brigader Heiestad. Deretter var det en flott tale av Jacob Stousland (14), barnebarn til en av de norske Spitfirepilotene som fløy fra Grimbergen. Oslos biskop holdt så andakt før kransnedleggelse med påfølgende ett minutt stillhet. Det hele ble

avrundet kl. 1210 med overflyging av en Spitfire før det ble invitert til sosialt samvær med servering.

Det er åpenbart stor interesse for Commemorial Day både fra personell tilknyttet MMB, den norske kolonien i Belgia og fra Grimbergen kommune med ordføreren i spissen. ■

▲ Ved minnesmerket på Grimbergen f.v. Knut F. Fossum, Petter Andreas Olsen, Rolf Eidem og Arild Heiestad. Foto: via Rolf Eidem

LUFTMILITÆRT SAMFUNDS MEDLEMSHELG 2019

Nok en gang inviterte Luftmilitært Samfund til medlemshelg på Vesle Skaugum. Interessen er stor og i år var vi 30 personer fra Stavanger i vest til Rygge i øst som «stilte til start» fredag 13. september. Med god hjelp fra «eksterne krefter» fikk vi transportert flere av deltakerne opp med minibuss, mens noen av oss andre benyttet eget framkomstmiddel.

TEKST: KJELL R. BUGGE

Kaffe og vafler ventet ved ankomst, og etter etablering i forlegningen ble det holdt en innledende orientering om Vesle Skaugums historie for den tradisjonelle spekemataftenen.

Etter hyggelig sosialt samvær og en porsjon solid søvn, opprant lørdag med godt høstvær, om enn noe vind. Vertskapet serverte som alltid en solid frokost før vi tok fatt på dagens fysiske utfordringer – tilpasset «infanteriløp» i lagsforband. Her fikk lagene prøve seg på kunnskaper om sentrale kvinner i Luftforsvaret, Luftforsvarets 75-årige historie, Vesle Skaugums historie og ferdigheter

i presisjonskast. Kunnskapsnivået og ferdighetene holdt godt nivå, så det ble meget vanskelig for den selvbestaltede jury i skille klinten fra hveten.

Før middag på lørdagskvelden, holdt Lars Kr. Iversen et meget godt foredrag om kunstneren og «War Artist» Einar Stang, og det ble satt av tid til å studere flere av hans tegninger knyttet til 132 luftvings felttog på kontinentet i 1944/45. Festmiddagen var som seg hør og bør et av høydepunktene på arrangementet.

Ved avskjeden søndags morgen var alle i meget godt humør og takket for et trivelig opphold som fristet til gjentagelse. ■

▲ Da er vi klare for lørdagens konkurranser.

Foto: via Kjell R. Bugge

Vi har mottatt den triste melding om at

Erik Gran

er død. Vi lyser fred over hans minne og sender vår varme deltagelse til familien

Vesle Skaugum er en viktig kulturbærer med sin historie som strekker seg helt tilbake til andre verdenskrig. Vesle Skaugum er i dag primært et feriested for Luftforsvarets veteraner og ansatte, og ligger i naturskjønne omgivelser på Golsfjellet ved Tisleifjorden. Feriestedet drives av en stiftelse. Stedet har 18 rom og 50 sengeplasser. Vi holder åpent i periodene 15. januar–15. mai, og 15. juli–1. desember.

VESLE SKAUGUM, GOLSFJELLET - SØKER NÅ ETTER NY BESTYRER, KOKK - VERTSKAP

Vesle Skaugum skal ansette nytt vertskap, gjerne et par, som skal stå for den daglige driften av feriestedet. Stillingen omfatter drift av stedets kjøkken og servering, og det stilles derfor krav til at søkere har kokkeutdanning eller relevant praksis. Videre omfatter stillingen ulike økonomiske og administrative oppgaver, som kassefunksjon og innkjøp, samt drift av tekniske anlegg og ansvar for at feriestedet driftes i samsvar med gjeldende lover og forskrifter.

Vi søker dere som er fleksible med gode samarbeidsevner, som har evne til å stå på i perioder med mange gjester, har god ordenssans, og som er imøtekommende og serviceinnstilt.

Stillingene lønnes iht Statens lønnsregulativ ltr 46–52. I tillegg tilkommer fri kost og losji. Leilighet med to soverom stilles til rådighet på feriestedet.

Stillingen er ledig fra 1. juli 2020, men det må regnes med noe tid for overlappning med dagens vertskap i løpet av våren.

Nytt vertskap som tilsettes må kunne sikkerhetsklarerer.

For ytterligere informasjon, ta kontakt med forretningsfører Birger Atle Mjønes, tlf 489 93 916, epost: post@vesleskaugum.no. Vesle Skaugums hjemmeside er: <http://vesleskaugum.no/>

Søknadsfrist: 15. januar 2020

LUFTFORSVARETS GAVE- OG HJELPEFOND (LGHF) – STATUS

VEDTEKTER FOR LUFTFORSVARETS GAVE- OG HJELPEFOND (OPPRETTET 1. JANUAR 1962)

HENSIKT

Disse vedtektene regulerer forvaltningen av Luftforsvarets gave- og hjelpefond (LGHF), og gir føringer for tildeling av økonomisk støtte fra fondet.

ANSVAR

Styret i LGHF er ansvarlig for faglig innhold og utgivelse av fondets vedtekter.

Disse vedtektene trer i kraft med virkning fra 29. januar 2019 og erstatter vedtekter av 1. desember 2014.

§1 - BAKGRUNN OG HISTORIKK

LGHF er opprettet av Luftforsvaret den 1. januar 1962 ved sammenslåing av:

a) Luftforsvarets hjelpefond, som ved privat innsamling på grunnlag av opprop datert 27. oktober 1941, utstedt av sjefen for Flygevåpenes Felleskommando. Kapitalen er blitt øket ved tilskudd fra Norsk Jegerfond og ved overføring av dette fonds restkapital.

b) Luftforsvarets gavefond, som ble opprettet den 12. november 1944, vesentlig ved hjelp av gavemidler innsamlet i USA og Canada og stillet til disposisjon for Sjefen for Flygevåpenes Felleskommando ved overføring fra Flygevåpenes treningsleirs gavefond i perioden 1941-1944. I tillegg har Sjøkvæsthuskassen, Krigshospitalkassen og Norsk Flyforsikringspool i perioden 1961-74 bidratt til økning av fondets kapital.

Fondets grunnkapital tilsvare egenkapitalen pr 1. januar 2001, pålydende 2.615.143 NOK. Det er ingen bindinger fra Oppretter på forvaltning av kapitalen.

§2 - FORMÅL

LGHF er en alminnelig stiftelse som har som formål å yte bidrag som angitt i §4. Bidrag ytes etter at fondets styre har vurdert en begrunnet søknad, eller etter forslag fra styret. Beløpet fastsettes av styret avhengig av fondets disponible midler.

§3 - SØKNAD

Søknad om bidrag sendes direkte til fondets hovedadresse. Søknaden skal inneholde opplysninger som i størst mulig grad belyser saken. Der hvor det ansees nødvendig bør det vektlegges dokumentasjon (lege-, ligningsattest, kostnadsoverslag, regnskap, planer, etc).

§4 - BIDRAG

Bidrag kan ytes til:

a) Personell som har spesielle behov etter tjenstlige hendelser

LGHF var i mange år forvaltet av et styre utnevnt av Luftforsvarsstaben (LST). Inntil for noen år siden ble fondet ledet av Sjef P, nå Sjef A-1, i LST, og med et styre bestående av en sekretær fra LST, to stadig tjenestegjørende offiserer fra Luftforsvaret og en representant fra Luftmilitært samfund (LMS).

TEKST: ARNE HUSTVEDT, LEDER LGHF
OG KJELL R. BUGGE, SEKRETÆR LGHF

Høsten 2016 kom det en forespørsel fra LST til LMS om sistnevnte kunne se på en annen modell for utnevnelser av styremedlemmer til fondet, og da med det mål at Luftforsvarets rolle i styret ble redusert. LMS tok utfordringen, og fra 2017 ble brigader (p) Arne Hustvedt utnevnt til ny styreleder og med oberst (p) Hans M Lie som styremedlem og oberstløytnant (p) Kjell R. Bugge som sekretær. I tillegg bidro Luftforsvaret fortsatt med to stadig tjenestegjørende styremedlemmer.

Det nye styret satte i gang arbeidet med å vurdere fremtiden til fondet. Utfordringen var at styrearbeidet var ressurskrevende, men det var lite å bidra med til fondets formål. For selv om fondets kapital var forholdsvis stor, ca 2,8 millioner kroner, så var avkastningen liten. Kapitalen er p.t. forvaltet av Forsvarets personellservice, så når utgifter til lovpålagt revisor, og kasserer, samt generelle driftsutgifter var trukket fra, så blir det lite igjen til fordeling. Av disse grunner vurderte styret blant annet mulighetene for oppløsning av stiftelsen. Dette ble imidlertid ikke akseptert av Stiftelsestilsynet. Begrunnelsen for det var at en stiftelse er ment å være uforanderlig og evigvarende.

Etter enda ett års tid, ønsket Luftforsvaret å fristille seg helt fra fondets styre. Vinteren 2018/2019 utarbeidet styret derfor forslag til nye vedtekter som ble sendt på høring til LMS og LST. Her ble det blant annet foreslått at styret ble redusert til tre medlemmer, utnevnt av LMS. Det var ingen merknader til forslaget ved høringsfristens utløp. De nye vedtektene ble derved vedtatt på styremøte i LGHF den 29. januar 2019 og deretter godkjent av Stiftelsestilsynet. Vedtektene er gjengitt nedenfor.

Styret har gjennom 2019 arbeidet med å se på muligheter for å la fondets kapital bli forvaltet på en måte som gir større avkastning. Det er nå vurdert et samarbeid med investeringsselskapet PARETO og styret har i denne prosessen hatt kontakt med både Stiftelsestilsynet, og et annet fond som har stor kapital til forvaltning, for å søke råd om hvorledes kapitalen best kan forvaltes for bedre avkastning. Det har vært vurdert flere modeller, og på styremøte den 29. september 2019 besluttet styret ny forvaltningsmodell. I tillegg ble det vedtatt at det ikke skal foretas utdeling fra LGHF før i 2022. Da er målet at kapitalen er forvaltet slik at avkastningen som deles ut fra LGHF gir en økonomisk støtte som virkelig monner. ■

◀ **Stiftelsen Dakota**

Norway var en av søkerne som i 2018 fikk støtte fra LGHF med kr. 30.000,-. Nå må de, og eventuelle andre søkere, vente til 2021 før det blir nye utdelinger fra fondet. Bildet viser Dakotaen under Rygge Airshow i 2009.

Foto: Torbjørn Kjosvold/
Forsvaret

i Luftforsvaret, som operasjoner, ulykker, sykdom og lignende. Likestilt er personellens nærmeste pårørende.

b) Luftforsvars relaterte velferdstiltak etter styrets avgjørelse (f.eks til idrett, kantiner, messer og feriehem).

c) Tiltak som tar sikte på å bevare og styrke Luftforsvarets kultur og tradisjoner, herunder anskaffelse og vedlikehold av minnesmerker og tilskudd til jubileer, representasjonsoppgaver, historisk dokumentasjon, seminarer og lignende.

d) Erkjentlighetsgave til personer/institusjoner som har gjort en særlig innsats til Luftforsvarets beste.

De samlede bidrag i et regnskapsår skal som hovedregel ikke overstige fondets årlige avkastning. Utdeling av fondets midler skal vedtas av styret og være i samsvar med stiftelsens formål.

§5 - STYRETS SAMMENSETNING

Fondets styre består av styreleder og 2 styremedlemmer som oppnevnes av styret i Luftmilitært samfund (LMS).

Det oppnevnes ikke varamedlemmer til fondets styre. Styreleder og styremedlemmene har en funksjonstid på normalt 4 år. Disse kan gjenoppnevnes for en ny angitt periode av fondets styre. Fondets sekretær/kontaktperson oppnevnes av fondets styre. Styret utarbeider instruks og fullmakter for daglig ledelse- og forvaltning av stiftelsen. Styret vurderer og vedtar godtgjøring for styrearbeid. Godtgjøring skal stå i rimelig forhold til arbeid og ansvar i styret, og fondets avkastning.

§6 - STYRETS MYNDIGHET

Styret trer sammen så ofte som styreleder måtte bestemme, dog minst en gang hvert år. Styret er beslutningsdyktig for å bevilge bidrag når styreleder og minst ett medlem er tilstede. Ved avstemming kreves det simpelt flertall.

§7 - FONDETS KAPITAL

Fondets kapital søkes opprettholdt med tilskudd av gaver og renteavkastning. Fondets kapital skal forvaltes på en forsvarlig måte, slik at det til enhver tid tas tilstrekkelig hensyn til

sikkerheten og mulighetene for å oppnå en tilfredsstillende avkastning for å ivareta stiftelsens formål.

§8 - REGNSKAPSFØRING

Autorisert regnskapsfører og revisor engasjeres av styreleder.

Gjenpart (utdrag) av regnskap tilstilles fondets styre ved hvert regnskapsårs slutt.

§9 - ENDRING AV FONDETS VEDTEKTER

Endring av fondets vedtekter skal godkjennes av fondets styre med 2/3 flertall.

▲ Viseadmiral Ketil Olsen som er sjef for den norske militærmisjonen i Brussel, var en av foredragsholderne på årets Rundebordskonferanse.

Foto: Erik Duntang

RUNDEBORDSKONFERANSEN 2019

Årets konferanse ble gjennomført 10. oktober på Holmenkollen Park hotell. Tema var «Norge og NATO – 70 år med fred og frihet – vil dette fortsette?»

TEKST: KJELL R. BUGGE

Vi hadde deltakere fra ungdomsorganisasjonene til partiene Høyre, Kristelig Folkeparti, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Fra Krigsskolen, Sjøkrigsskolen og Luftkrigsskolen deltok to kadetter fra hver av skolene. Alt i alt 17 deltakere. Foredragsholderne kom fra den norske militærmisjonen til NATO i Brussels, fra Forsvarsdepartementet i Oslo og fra NRKs distriktskontor i Finnmark.

Konferansen ble ledet og administrert av tre yngre offiserer fra styret i Luftmilitært Samfund. De tre foredragsholderne holdt hvert sitt innledende foredrag knyttet til tema etterfulgt av en kort periode for

avklarende spørsmål. Deretter ble konferansedeltakerne overlatt til en mentor fra LMS som ledet diskusjonene.

Tilbakemeldingene fra konferansedeltakerne var at de fikk brynet seg på ulike synspunkter knyttet til de innledningsforedragene som ble holdt. Kveldens sosiale sammenkomst med middag ga konferansedeltakerne ytterligere muligheter til å knytte kontakter, noe som LMS håper vil kunne oppfylle en av intensjonene med konferansen som er å knytte bånd mellom framtidens potensielle politiske ledere og militære ledere i Norge.

LMS vil takke Eckbos legat for støtten til denne konferansen. Uten denne ville LMS ikke kunnet gjennomføre konferansen. ■

ÅRSMIDDAG I LMS-ROGALAND

TEKST: KJELL R. BUGGE | FOTO: HARALD STORLID

Tradisjonen tro arrangerer LMS-Rogaland årsmiddag hvert år i november. I år ble middagen utvidet for å feire Luftforsvarets 75-års jubileum. Den faste salen på «vårt» hotell på Sola var behørig pyntet.

Siden det var litt spesielle omstendigheter i år, ble middagen holdt av to vertskap; LMS-R og stasjonssjef oberst Nils Frøysland. Foruten medlemmene av LMS og personell fra Sola flystasjon var det spesielt inviterte militære- og sivile gjester fra Rogaland. Det var også svært hyggelig å ha med Luftforsvarets befal på rekruttskolen på Madla.

Serveringen bestod av julebord, og som seg hør og bør ble de tradisjonelle skåler holdt. Mange talere meldte seg på for å hedre Luftforsvaret historie og dets fantastiske personell.

▲ Oberst Nils Frøysland, Sjef Sola, og major (R) Svein A Eriksson, leder LMS-Rogaland

Hovedtaler for kvelden var leder for LMS, oberstløytnant Espen Gukild. Han rundet av sin tale med å hedre Harald Storlid for det utmerkede arbeidet Storlid hadde gjort, på vegne av Luftforsvaret, med tilretteleggingen av årets kransenedleggelse på

minnesmerkene på North Weald, Leuchars og Woodhaven.

Taffelet ble avsluttet med takk for maten tale av ordføreren i Sola kommune. Jubileumsmiddagen var stilfull og verdig, og kvelden ebbet ut med dans til levende musikk. ■

BOKOMTALE:

LUFTFORSVARETS HISTORIE FORTALT GJENNOM 75 GJENSTANDER

Luftforsvarets historie kan berettes på så mange vis. Tidligere har vi sett et utall av bøker omhandlende forsvarsgrenens historie. Vera Henriksen og Svein Duvsete har skrevet historien i tre bind som dekker tiden fra den spede begynnelse og fram til tidlig 2000-tallet. Cato Guhnfeldts syv-binds serie om Spitfire saga er et «must» for alle som har interesse av Luftforsvarets krigshistorie.

TEKST: KJELL R. BUGGE

Boken «*Fra Spitfire til F-16*» som ble utgitt i forbindelse med 50-års jubileet i 1994 er nyttig lesning, og vi har bøker om både luftvernartilleriets historie og K&V tjenesten. I tillegg er det et større antall bøker som dekker historien til flere av våre flystasjoner, skvadroner og bataljoner.

Men aldri før har vi sett «*Luftforsvarets historie fortalt gjennom 75 gjenstander*». Førsteamanuensis ved Luftkrigsskolen Ole Jørgen Maaø og professor Harald Høiback ved Forsvarets museer har på en helt fantastisk måte tatt oss med gjennom forsvarsgrenens historie ved å bruke 75 gjenstander knyttet til operasjoner, forvaltning og materiell i Luftforsvaret. Vi blir tatt med på tjenesten om bord i C-130 transportmaskinen gjennom lastemesterens

kabel, vi får vite om feltøvelser presentert gjennom reima til AG-3 geværet, oberst Ole Reistads betydning for Luftforsvaret blir presentert gjennom en bauta på Bardufoss, og samarbeide med allierte får vi kjennskap til blant annet ved å lese om COB-lagrene. Historien om støvsugeren som reddet liv på en P-3 Orion maskin under et dramatisk tokt over Barentshavet er også verdt å få med seg. En liten anekdote til slutt tatt fra en av gjenstandene – «Flagget fra KAIA» (Kabul International Airport) hvor Luftforsvaret hadde sjefen en periode. Under en forelesning ble det spurt om hva Kystjegerne egentlig gjorde i Meymaneh «flere hundre mil unna nærmeste kyst» Dette ble tørt replisert med følgende kommentar: «*De kom vel over KAIA?*»

Boken anbefales som et meget godt supplement til de øvrige bøker om Luft-

forsvarets historie, og er en helt ypperlig julegave til familiemedlemmer – og andre – som tjenestegjør, har tjenestegjort eller på andre måter har interesse av Luftforsvaret.

Boken kan bestilles fra Cappelen Damm Akademisk (cda.no) eller gjennom din bokhandel ISBN nummer 978-82-02-65396-5 og prisen er kr. 479,- ■

▲ **Løytnant Granrusten** mottar LMS-prisen for beste bachelorbesvarelse fra brigader (p) Øyvind K. Strandman.

LØYTNANT KRISTINE GRANRUSTEN TILDELT LMS PRIS VED ÅRETS AVGANGSKULL PÅ LUFTKRIGSSKOLEN

På den høytidelige graduasjonen på Luftkrigsskolen i juni mottok løytnant Kristin Svare Granrusten LMS sin pris for beste bacheloroppgave. Prisen er et reisestipend på kr 10.000 og LMS sin Crest. Brig (p) Øyvind Strandman tildelte prisen på vegne av LMS.

Tittelen på løytnant Granrusten sin oppgave var «Ressursutnyttelse i havområdene rundt Svalbard – en folkerettslig hodepine». Tilbakemeldingene på hennes oppgave var svært gode, «en meget innsiktsfull og moden besvarelse med svært god struktur og språkføring» var ord som ble brukt.

Ikke bare fikk Granrusten pris for beste bacheloroppgave, hun fikk også Sjef Luftforsvaret sin diplom for fremragende innsats.

Granrusten fortsetter nå sin tjeneste ved 333 skv på Andøya.

LMS gratulerer og ønsker lykke til i den videre tjenesten. ■

▲ **Flykull F2-19** Nora Marie Johansen Angermo, Eskild Fuglestveit, Mads Aasen Grandal, Aleksander Hval, Bjørn Gustav Kringsjå, Rino Andre Vennevik Laugen og Sigurd Ajer Olsen (tilfeldig rekkefølge).

NYE «FLYGERE» PÅ BARDUFLOSS

Avslutning for Flykull F2-19 på Luftforsvarets flygeskole Bardufoss og flystasjon var klar til å ta i mot foreldre, venner og kjærester da LFS kull F2-19 skulle få «Flashen» den 21. november 2019. Luftmilitært Samfund hadde gleden av å være tilstede for å overbringe LMS pris til beste elev, Rino Andre Vennevik Laugen.

TEKST OG FOTO: KNUF F. FOSSUM

Begivenhetene startet med formasjonsflyging med Safari i noe ruskete vær. Etter dette fulgte høydepunktene i en flott pyntet kinosal ved Flygeskolen med presentasjon av flyelevene, premieutdeling, utdeling av vitnemål og Flashparade.

Flyelev Nora Marie fremførte sitt dikt om å ha fløyet alene:

SOLO

*Da jeg omsider landet på vår flystasjon
Var det tid for soloturens store tradisjon
Å dykke ned i en tønne full av vann og is
Hadde jeg gjort igjen for enhver pris
For å hente opp solo'en som sto der på bunn
Og få sette brusflasken mot min munn
Må ha vært den beste følelsen som finnes
Ja dette var en dag jeg alltid vil minnes*

Etter seremonien var det lunch på Bardufoss-tun. Knut Fossum overrakte LMS sin pris til beste elev. Han sa klart at alle på kullet skal føle seg som «enere» ved at de er kommet igjennom denne første krevende tiden på flygeskolen. Fossum sa videre at flyelevene i dag ikke er så anderledes enn de var for 65 år siden. Det er teknologien, fly og helikopter som har forandret seg.

Lykke til med utdannelsen i USA. ■

▲ **Rino Andre Vennevik Laugen** mottar LMS pris for beste flyelev av Knut F. Fossum.

▲ Bodøs ordfører Ida M Pinnerød gratulerer Birger Larsen med tildelingen av Kongens fortjenstmedalje. Foto: Rachel E. Antonsen

KONGENS FORTJENSTMEDALJE TIL FLYMUSEET FAR

Birger Larsen som regnes som Flymuseets far i Bodø er tildelt Kongens fortjenestemedalje. Luftmilitært Samfund gratulerer.

I innstillingen til fortjenestemedaljen kan vi lese: Birger Larsen er en av nestorene i arbeidet med å ta vare på norsk luftfartshistorie. Han hadde sin fagutdanning og et langt yrkesliv som flymekaniker i Forsvaret. Senere ble han tilsatt som Norsk luftfartsmuseums første tekniske konservator.

Dette er grunnlaget for et livslangt uegennyttig fritidsengasjement over snart 50 år i å kartlegge, samle inn og bevare fly og gjenstander fra norsk sivil og militær luftfart. Sammen med andre fly-entusiaster har han vært sentral i en nasjonal dugnad for å sikre og bevare luftfartens «vikingskip» i Norge.

Birger Larsen er en dyktig formidler som også har brukt mye av sin tid og kunnskap i utviklingen av Norsk Luftfartsmuseum og er blant idemakerne til et Kald Krig museum. Han er et levende dokumentasjonssenter og godt kjent i det europeiske nettverket blant folk som driver med restaurering av fly.

Birger Larsen har gitt betydelige bidrag til at norsk sivil og militær luftfartshistorie nå er tatt vare på, utviklet og formidlet i tilfredsstillende anlegg. ■

BEKRANSNING AV KRIGSGRAV I NEDERLAND

Vi har sakset følgende artikkel fra den Norske Ambasadens i Nederland.

On November 10th, a commemoration was held at the cemetery by St. Ludwig monastery in Vlodrop for Sgt. Arne Helle Holter. Sgt. Holter, who was shot down near the Dutch-German border on November 4th 1944, and is the only remaining Norwegian pilot still buried in the Netherlands. In all, 26 Norwegian aircrew lost their lives in combat over the Netherlands during World War 2, but most have since been reburied in Norway.

After his flight was shot down, Sgt. Holter was buried by monks from the monastery, and his grave has since been taken care of by the family Peters. Every year since 1944 until her passing, Mrs. Jules Peters (née Bronneberg) took care of Sgt. Holter's grave, moved by the fact that such a boy came from so far away to fight for the freedom of the Netherlands. Her son, Rein, is now engaged in keeping Sgt. Holter's memory alive and has written a children's book about his story. Rein also nourishes a close bond with Sgt. Holter's family in Norway, among them his cousin Elisabeth who also visits the grave every year.

This year, the ceremony was also attended by members of the Norwegian Airforce, as this year not only commemorates the anniversary of the liberation of the Netherlands, but also the 75 year anniversary of the birth of the Norwegian Airforce. ■

▲ Graven til Arne Helle Holter.

LUFTFORSVARETS REKRUTTUTDANNING

Sommeren 2002 ble den siste av Luftforsvarets egne rekruttskoler lagt ned. Da var det skolen på Værnes som avvirket sin aktivitet etter at tilsvarende skoler på Lista og på Gardermoen hadde gjort det samme en del år tidligere.

TEKST: KJELL R. BUGGE

Rekruttutdanningen ble etter dette lagt til en felles rekruttskole for Sjøforsvaret og Luftforsvaret på KNM Harald Haarfagre på Madla ved Stavanger.

På Madla var, og er, Sjøforsvarets tradisjoner og kultur totalt dominerende. «Dekk og dørk», «lugar og skaffing» er uttrykk i den kulturen som Luftforsvarets rekrutter må forholde seg til. Denne Sjøforsvarsdominansen fikk jeg selv oppleve 17. mai 2014 da jeg skulle feire dagen sammen med familie i Hafrsfjord. Vi deltok i barnetoget på formiddagen hvor Sjøforsvarets rekrutter i sine mørke blå uniformer ledet an i toget. Luftforsvarets rekrutter i sine feltpregede uniformer, ble satt til å servere «pølser og brus». Kulturforskjellen var åpenbar. Noe underlig er det jo også at denne «felles rekruttskolen» i alle år har hatt en Sjøforsvarsoffiser som sjef, og at alle ledende offisersstillinger ved skolen tilhører «de mørke blå». I dag er eneste lysblå offiser ved skolen Sjef Luftseksjonen.

GENERALLØYTNANT WILHELM MOHR

Generalløytnant Wilhelm Mohr ble født 27. juni 1917 i Fana. Han tok flygerutdannelse i Forsvaret og tjenestegjorde ved Trøndelag flyavdeling på Værnes ved utbruddet av 2. verdenskrig. Under krigen var Mohr med på å bygge opp den norske flyskolen i Canada, «Little Norways», før han kom til England hvor han tjenestegjorde som jagerflyger bl.a. som sjef for 332 skvadronen.

I Statsråd 4. september 1942 ble han tildelt Krigskorset «for med mot og pliktroskap å ha ledet norske flygeavdelinger, og for personlig innsats under operasjoner gjennom lengere tid».

Wilhelm Mohr fortsatte i Luftforsvaret etter krigen. Der var han blant annet adjutant for kong Haakon VII, og senere stabssjef i Luftforsvarets Overkommando. Fra 1963 til 1969 var Mohr Sjef for Luftforsvaret. Fra 1970 til 1976 var han president i Norsk Aero Klubb. Generalløytnant Mohrs siste stilling i Forsvaret var som direktør ved Forsvarets høgskole. Etter karrieren i Luftforsvaret var Wilhelm Mohr fra 1977 til 1989 formann for Flyhavarikommisjonen.

Wilhelm Mohr døde 26. september 2016 i en alder av 99 år, og ble begravet på Statens bekesting.

▲ Plakat Mohr

OBERST OLE IMERSLUND REISTAD

Oberst Ole Imerslund Reistad ble født 26. juni 1898 i Lier. Han var en allsidig idrettsutøver. Om vinteren var det langrenn, hopp og kombinert, og om sommeren var det friidrett og fotball. Som 18-åring debuterte han i Holmenkollbakken. Han deltok under sommer-OL for Norge i 1920 i Antwerpen med 14.-plass i femkamp, og ble Norgesmester i femkamp i Bergen i 1922. Han tok også NM-sølv i 1921 og NM-bronse i 1922, begge i diskos. For sine «fremragende prestasjoner som skiløper og utmerkede prestasjoner i friidrett», ble han tildelt Egeberg's Ærespris for 1922.

Ole Reistad var norsk flaggbærer i vinter-OL 1928 i St. Moritz og ledet det norske laget i militært patruljeleip under OL i St. Moritz til gullmedalje. Det var under dette lepet at Reistad før en lang utforkjøring kom med orden som siden har blitt et standardutrykk: «Samling i bånn, gutter».

Reistad ble uteksaminert fra Krigsskolen i 1921. Han begynte som elev ved Hærens flyskole på Kjeller i 1922, og ble etterhvert instruktør på samme sted. Ved krigsutbruddet 9. april 1940 var Ole Reistad sjef for Speidervingen, stasjonert på Kjeller ved Lillestrøm.

Da Sar-Norge ble oppgitt 1. mai, dro Reistad og hans menn til Bardufoss, hvor de ankom 5. mai. Reistad ble da beordret som midlertidig sjef for Hærens Flyvåpen i Norge. Ved kapitulasjonen i juni 1940, demobiliserte Ole Reistad Hærens Flyvåpen, og endte selv opp i Canada hvor han ble forfremmet til major, og senere oberstløytnant, og beordret som sjef for «Little Norway», den norske flyskolen i Canada. Etter krigen ble oberst Ole Reistad beordret til Bardufoss flystasjon som sjef for 6. gruppe. I perioden 1935 til 1946 var Reistad formann for Norsk Aero Klubb. Virksomheten i Norge lå nede under krigen, men ble gjenopptatt under hans ledelse da freden kom. Antall lokallag vokste kraftig mens Reistad var formann, og det ble etterhvert en landsdekkende organisasjon.

Mens Reistad var sjef for 6. gruppe på Bardufoss ble han syk og gjennomgikk en vanskelig og farlig hjerneoperasjon. Han kom seg gjennom operasjonen, men var naturlig nok sterkt redusert. Helsestanden ble snart verre igjen. Kort tid før sin død, 22. desember 1949, ble oberst Reistad utnevnt av Kong Haakon til Kommandør med stjerne av St. Olavsorden for sin store innsats for Norge.

▲ Plakat Reistad

Det må også nevnes for å understreke Sjøforsvarets totale dominans vs Luftforsvaret på Madla, at da LMS prøvde å få Luftforsvarets flagg til å vaie på Madla, ble dette avslått.

Men nå skjer det en endring. Høsten 2018 kom det en ny sjef for Luftseksjonen ved Sjøforsvarets rekruttskole på Madla. Kaptein Geir Grinde overtok, og han reagerte på den «underordnede» stillingen Luftforsvarets personell hadde på Madla. Han ønsket å gjøre noe med dette, og kontaktet LMS og spurte om råd på hvorledes han kan kunne forbedre Luftforsvarets fotavtrykk på Madla for derved å framheve Luftforsvarets egenart ovenfor rekruttene. Slik som situasjonen var da, ble alt dominert av Sjøforsvarets «gjøren og laden». Det som var mest «skremmende» i den prosessen som LMS startet med kaptein Grinde, var mangelen på klare kommando – og kommunikasjonslinjer mellom Sjef Luftseksjonen på Madla og Luftforsvaret for øvrig.

Det første grepet kaptein Grinde ønsket å gjøre var å navngi kompanier/tropper i

Luftseksjonen etter markante Luftforsvars-offiserer. Etter noe diskusjon endte vi opp med at generalløytnant Wilhelm Mohr og oberst Ole Reistad var de rette å begynne med. LMS kontaktet familiene og de syntes det var svært så hyggelig at deres forferdres navn kom til heder og verdighet også på denne måten. Luftforsvarsstaben sluttet seg også til initiativet. Så den 9. april 2019 var det hovedoppstilling ved «Luftforsvarets rekruttskole» på Madla. Luftforsvarets sjefssjersjant, sersjantmajor Christian Aage Olsen, inspiserte troppene i nærvær av representanter fra familiene til Mohr og Reistad, sjef A-1 i LST oberst Marianne Døhl samt leder for LMS-Rogaland major (R) Svein A. Eriksson.

Deretter var det samling i kinosalen hvor Sjefssjersjanten holdt en formaning for rekruttene før Wilhelm Mohr, barnebarnet til generalløytnant Wilhelm Mohr, fortalte om sin bestefar, og sønnen til oberst Ole Reistad, Kjell A. Reistad, berettet om sin far. Portretter av general Mohr og oberst Reistad ble så avduket av oberst Døhl før filme «Kongens nei» ble vist for rekruttene. I det hele et

meget vellykket arrangement som styrket Luftforsvarets tilhørighet på Madla og som er et viktig skritt i riktig retning for kaptein Grindes ønske om å ivareta Luftforsvarets tradisjon og historie også i et Sjøforsvarsdominert miljø.

Men det var ikke slutt med det! Onsdag 13. november ble eksersisen gjentatt for et nytt kull rekrutter. Denne gangen kom de to siste historiske navnene på plass. Familiene Magnus og Christie hadde godkjent av tropper ved Luftforsvarets rekruttseksjon på Madla kunne navngis etter hhv brigader Jens Chr. Magnus og major Katrine Christie. Igjen var det hovedoppstilling og inspeksjon av Luftforsvarets sjefssjersjant, samling i kinosalen med fordrag om Magnus og Christie ved hhv Ragnhild Magnus og Werner Christie, hvorpå avdukingen av protrettene ble foretatt. Disse er nå hengt opp sammen med de andre to portrettene i hovedinngangen til Luftseksjonen på Madla slik at de ansatte og rekruttene hver dag blir minnet om hvilke forsvarsgren de tilhører og hvorfor troppene bære de navn de gjør.

MAJOR OG KVINNEINSPEKTØR KATRINE CHRISTIE

Katrine Christie ble født i Vang. Hun tok utdanning som landbrukskandidat på Landbohøjskolen i København. Det er usikkert om hun hadde formell fotoutdanning, men hun hadde så og si vokst opp i sitt fars markerom.

I 1938 giftet hun seg med Nils Aas i New York og jobbet som freelance fotograf. I juli 1941 ble ansatt som fotograf ved Flyvåpenets treningsleir «Little Norway» i Toronto, Canada. Her fotograferte hun alle nyankomne for identitetskort, fotografier til undervisningen, og dokumenterte viktige hendelser i leiren. Ekteskapet ble kortvarig, men fotografiene fra denne tiden er kreditert Katrine Aas på Digitalmuseum.

November 1943 ble hun overført til England. Her arbeidet hun som fotograf ved hovedkvarteret i Kingston House, London. Etter krigen arbeidet hun en stund på Kontor for Tapte Personell, for så å reise tilbake til USA noen år. Negativarkivet som var oppbevart i to koffertene gikk tapt i en brann på Kjeller på slutten av 1940-tallet. Katrine Christie ble ansatt som kvinneinspektør i Luftforsvaret i 1954, en stilling hun ble i til 1973.

BRIGADER JENS CHRISTIAN MAGNUS

Jens Christian Magnus begynte ved Befalsskolen for Hærens artilleri sommeren 1939 på luftvernløinjen. Utdannelsen kulminerte med eksamen 9. april 1940 og engasjement av fiendens fly over Oslo da Norge ble angrepet. Etter krigstjenesten var han i hjemmestyrkene frem til han måtte flykte. Han ble troppssjef i de norske polititroppene i Sverige i februar 1944.

Magnus gikk Krigsskolen i 1946/1947 og fortsatte innen luftvern og ble batteriesjef på Tromøy. Fra 1948 til 1951 var han i Forsvarsdepartementet, før han begynte som stabsoffiser for sjefen for de allierte styrker i Nord-Europa på Kolsås. Fra 1954 hadde han flere stillinger hos Generalinspektør og sjef for Luftvernartilleriet, før han ble sjef for luftvernartilleribataljonen i Bodo tidlig på 1960-tallet. Hans siste operative stilling var som stasjonssjef på Linderud i Nike-bataljonen. I 1975 ble han utnevnt til luftverninspektør, og fra 1978 til 1981 var han militær representant ved NATO's hovedkvarter i Brussel.

Brigader Magnus gikk gradene i luftvernartilleriet. Han var aktiv også etter sin fratrøden og stilte opp på utallige arrangementer enten det var faglig, for veteraner eller sosialt. Hans skildringer av det daglige militærlivet før, under og etter krigen vil bli husket av mange i Luftforsvaret. For Luftvernet har brigader Magnus vært bransjens *grand old man*.

Ved Luftforsvarets 70-årsdag fikk brigader Magnus personlig anerkjennelse fra statsråden for sitt virke. Foruten solid innsats, gode historier og hyggelige møter etterlater Magnus et varig tegn i vår historie. Han var den som tegnet Luftforsvarets falk, og denne blir med oss videre inn i fremtiden.

Alt var derfor på plass da Sjef Luftforsvaret generalmajor Tonje Skinnarland, ankom Madla-leiren torsdag 14. november for å overvære uteksamineringen av dette rekruttskolekullet. Luftforsvarets tropper ble kommandert med navnene «Tropp Mohr, Tropp Reistad, Tropp Magnus og Tropp Christie». Dette er et godt steg framover for å markere Luftforsvarets kultur og tradisjon overfor Forsvarsgrenens rekrutter, noe som vil gi dem mer tilhørighet til Luftforsvaret og derved hjelpe til å føle stolthet og eierskap til vår historie.

Kaptein Geir Grinde fortjener all honør for «a job well done» – og så får vi kanskje håpe på at en gang i en ikke alt for fjærr framtid, at Luftforsvaret kan få sin egen rekruttskole igjen ved det planlagte skolesenteret på Værnes – DET vil gjøre susen – fra første dag nye rekrutter ankommer der de vil få føle tilhørighet til Luftforsvaret. ■

▲ Sjef Luftforsvaret, generalmajor Tonje Skinnarland ledsaget av sersjantmajor Aage Chr. Olsen og kaptein Geir Grinde inspiserer Luftforsvarets nye rekrutter på Madla 14. november 2019. Foto: Forsvaret

- LUFTFORSVARET 75 ÅR - JUBILEUMSCAPSEN - NOEN FÅ IGEN

Pris kr. **250,-**
+ pakking og frakt.
Bestilles via
luftmils@online.no

Bli medlem i Luftmilitært Samfund og du er med Luftmilitært Samfund til Luftforsvarets beste!

OPERATION DOOMSDAY I 1945

Vi går snart inn i 2020 og det vil sikkert i løpet av året bli mange 75 års-markeringer av frigjøringen av Norge i 1945. LMS-Rogaland inviterte allerede nå Atle Skarsten til å holde et foredrag om *Operation Doomsday og frigjøringen av Rogaland 1945*. Skarsten bygget foredraget på sjette bind av serien «Glimt fra okkupasjonene» fra Militærhistorisk forening Rogaland. Fem forfattere står bak boka.

TEKST: ODIN LEIRVÅG

Når en tenker på frigjøringsdagene i mai 1945 tenker man i hovedsak på gledesrusen, norske flagg og Milorg som kom frem og skulle sikre ro og orden. Men frigjøringen og hjemsendelsen av tyskerne som var her i landet var så mye mer enn historiene vi så ofte har hørt.

Planleggingsprosessene og forberedelsene begynte mange år tidligere, og usikkerheten om hvordan tyskerne kom til å agere på alliert gjenerobring av Europa var stor. For Norge sitt anliggende var det stor frustrasjon over at norske politiske og militære myndigheter kom sent inn i forberedelsene. De allierte så ikke Norge som en del av veien til fred. Den skulle sikres ved å ta Berlin. Likevel ble det endringer etter hvert, og Norge ble en konkret del av det allierte planverket. Hovedansvaret skulle ligge hos Scottish Command, og styrker skulle overføres med skip og luftbro. Problemet var bare at general Thorne som hadde fått kommandoen av sjefen selv, general Eisenhower, var bekymret for hvordan han skulle få kontroll på 350 000 fullt utrustede tyske soldatene som stod

i Norge. Det kunne tenkes at Norge ble en siste nazibastion av det stortyske riket. Tyskerne hadde forsyninger til seks måneders krig i Norge. Et annet problem var hvordan Thorne skulle få kontakt med den tyske øverstkommanderende som hadde sete på Lillehammer. Det var ikke bare å måte opp og banke på døren til general Franz Böhme. Men ved hjelp av kløktig arbeid av hjemmefronten i Oslo og via diplomatiske kanaler ordnet det seg. Selve frigjøringsoperasjonene mot Norge kunne dermed sette i gang etter at Tyskland offisielt hadde kapitulert i Reims den 7. mai.

De allierte baserte alle planene på at det var to tyngdepunkter i Norge som måtte besettes først. Det var Sola og Gardermoen. Når disse brohodene var sikret kunne resten av planverket settes ut i livet. Likevel skulle det snart vise seg at de omfattende direktivene og planene som var laget måtte revideres underveis. Det ble nødvendig å vise mye fantasi og improvisasjon for å få tingene til når det hele var i gang.

Thorne hadde som hovedoppgaver å frigjøre Norge ved å avvæpne tyskerne, sende dem hjem og sette inn en sivil administrasjon

til norske myndigheter kunne overta. Thorne hadde kun en styrke på 30 000 mann å spille på, mot den overveldende tyske styrken. Han gjorde derfor et genitrek ved å la tyskerne avvæpne seg selv og la tysk kommandostruktur råde i reservatene for å opprettholde ro og orden. Tyskerne ble dermed ikke betraktet som krigsfanger, men som internert soldater. Dermed unngikk man mange pålegg i Geneve-konvensjonen, og det gav mange praktiske fordeler med avvæpningen.

Skarsten illustrerte de vanskelige momentene rundt frigjøringen på en svært interessant måte. Han la vekt på hvordan formelle allierte styrker og enheter ble plukket ut og forberedt for sine oppgaver. Han kom også inn på den vanskelige oppgaven norske politimyndigheter fikk med å håndtere udisiplinerte nordmenn som plyndret i byene, og som utøvde selvjustis mot andre nordmenn som ble beskyldt for å ha fraternisert med tyskerne.

Han ryddet opp i en del myter om at alt gikk så pent for seg i fredsrusen. Virkeligheten var at det var tendenser til mobb i gatene med plyndring av forsyningslagre og hærverk. Forholdene ble gradvis bedre etter hvert som politiet hadde fått konsolidert seg, og da de første britiske Commando-soldatene var på plass.

Skarsten tok tak i hele spekteret rundt frigjøringen, fra direktivene fra Jalta-konferansen, til det første møtet mellom allierte og tyskere på norsk jord. Han kom også inn på tiden som fulgte etter frigjøringen. Hvordan krigsmateriellet ble håndtert og hvordan hjemsendelsen av russiske krigsfanger og tyske soldater ble gjort. I tillegg fikk tilhørerne høre om hvordan Norge sin posisjon som stat var etter fem krigsår. Det skulle snart vise seg at Norge hadde kommet ganske godt ut av krigen, når en samlinger situasjonen med andre land i Europa. Boka som Skarsten refererte ut fra gir et godt innblikk i hva krigen kostet Norge, og hvordan krigen ble et paradigmeskifte for landet ved inngangen i NATO.

Et annet vesentlig moment med frigjøringen er at mens nordmennene feiret, måtte tyskerne renske de tyske minefeltene for miner. Mange strøk med i ulykker under dette arbeidet. I tillegg kan nevnes at britene i praksis stod for styret av Norge frem til konge og regjering vendte hjem fra eksil. Nordmenns utålmodighet med å få tyskerne ut av landet fikk dermed onde toner til å se på britene i Norge som «en ny okkupasjon». Disse stemningsbølgene, og mye mer ble behørig dekket av foredraget, og krydret med et vell av bilder og muntre og alvorlige episoder fra fredsvåren.

Selv om boka og foredraget var myntet på lokal krigshistorie fikk de 100 fremmøte et interessant og viktig innblikk i hvordan den lokale og nasjonale krigshistorien hang sammen den farlige våren 1945. ■

▲ Troops from the British 1st Airborne Division having disembarked from Short Stirlings of No. 190 Squadron at Gardermoen airfield near Oslo, during Operation "Doomsday 2", May 11th 1945. Foto: Imperial War Museum

AKTIVITETSPLAN VINTER/VÅR 2020

DATO	TID	AKTIVITET	STED	ARR.
Torsdag 5. mars	1800	Årsmøte Luftmilitært Samfund Se egen annonse	Kantina, Forsvarets Stabsskole, Akershus festning	LMS
Torsdag 30. april	-	Seminar «Luftforsvaret i fellesoperasjoner» Vil bli annonsert	Akershus Festning	LMS
Fredag 8. mai	1100	Markering av Frigjøringsdagen. Følg med på egen annonsering.	Akershus	LMS

ÅRSMØTE I LUFTMILITÆRT SAMFUND

Det innkalles herved til årsmøtet i LMS torsdag 5. mars 2020 kl. 1800 i kantinen Forsvarets Stabsskole [bygning 13] på Akershus festning. Saker som ønskes tas opp på årsmøtet, må være styret i hende **innen 15. februar 2020**.

SAKSLISTE:

- Velkommen og åpning ved leder LMS
- Godkjenning av fullmakter
- Godkjenning av innkalling
- Valg av møteleder, referent og to dessisorer
- Årsberetning 2019
- Regnskap 2019
- Budsjett 2020
- Medlemskontingent 2021
- Innkomne forslag

- Styrets forslag til handling-splan 2020
- Valg
- Avslutning

Sosialt samvær med servering. Luftforsvarsrelatert foredrag.

Vel møtt!

Med Luftmilitært Samfund til Luftforsvarets beste!

BLI MEDLEM AV LUFTMILITÆRT SAMFUND

og du vil tilhøre et fellesskap med interesse for det som har skjedd, og det som rører seg i Luftforsvaret

- du blir invitert til foredrag, debatter, seminarer, turer og sosiale tilstelninger.
- du vil motta magasinet LUFTLED 3-4 ganger i året.
- du betaler kun kr 200,- per år i medlemskontingent.

Send navn, postadresse og telefonnummer til luftmils@online.no

Ønsker du ytterlige informasjon

sjekk vår hjemmeside: www.luftmils.no

Følg oss også på Facebook.

Kontakt oss på: luftmils@online.no

LMS BEDRIFTSMEDLEMMER

KONGSBERG

SAAB

AIRCONTACT
GROUP

CONRAD MOHR AS

NORTHROP GRUMMAN

blue aerospace
A HEICO COMPANY

STØTT DEM OG DU STØTTER LMS

VESLE SKAUGUM

HISTORIEN OM VESLE SKAUGUM

Vesle Skaugum ble bygget under krigen i Canada med midler samlet inn fra norsk-amerikanere

og fra personellet som med \$10 ble aksjonærer. Disse midlene ble til et rekreasjons- og feriested for personell ved Flyvåpnenes Treningsleir, «Vesle Skaugum» Ole Reistad fant stedet to timers reise fra Muskoka. Dette var stedet for «hans gutter» - ut i friluft - ut i skogen. Mer enn 2000 personer var på Vesle Skaugum frem til 1944. Høsten 1944 fikk man i oppdrag å avvikle Vesle

Skaugum, og i januar 1945 ble styret gitt fullmakt til å selge stedet. Kort tid etter ble Vesle Skaugum solgt med innbo og løsøre for ca \$38.500,-.

Tilbake i Norge ble Ole Reistad engasjert i gjenreisning av et Vesle Skaugum i Norge med midlene fra Canada og i 1948 ble Vesle Skaugum fondet opprettet. Fondets styre valgte stedet ved

Tisleia på Golsfjellet, egnet som et vinterøvssted for Flyvåpnet. Vesle Skaugum ble høytidelig åpnet 22. mars 1953 av H.K.H Kronprins Olav i nærvær av H.K.H. Prinsesse Astrid samt en rekke innbudne sivile og militære gjester. Oberst Ole Reistad døde i 1949, men fru Reistad med datter og to sønner var tilstede som æresgjester.

VELKOMMEN

Styret og vertskapet ønsker velkommen til et hyggelig opphold i historiske omgivelser på Vesle Skaugum og i naturskjønne omgivelser. Stedet er her for veteraner, tjenestegjørende og tidligere ansatte i Luftforsvaret med familie og venner. Stedet er meget godt egnet for seminarer, kurser, jubileer og familiesamlinger.

ORDENSREGLER OG LUNCH

Vennligst følg oppslåtte ordensregler slik at det blir et hyggelig opphold slik at vårt feriested kan bevares for fremtiden. Lunchpakke vanligvis man-ons-fre, øvrige dager serves lunch. Kantineutsalg med rimelige priser forutsettes benyttet. Røykeforbud i alle våre fasiliteter. Hunder og katter er tillatt i hytta etter avtale.

DIVERSE

Ekstra rengjøring for hund/katt i hytta: kr 100,-. Prisene er basert på egeninnsats med stell av rom, skifte av sengetøy, vask av rom avreisedagen og delta i kjøkken-tjeneste på omgang. Spesielle priser kan avtales med grupper,

selskaper, kurs og møter, alt etter ønsker og service. Bornaavgift skal ikke betales av gjester på Vesle Skaugum.

PLASSBESTILLING

Skriftlig påmelding/søknad om opphold sendes forretningsfører: Birger Mjønnes, Jegerstien 7, 1560 Larkollen.

E-post: post@vesleskaugum.no / Tlf: 489 93 916. Ved avbestilling gjøres styrets regler for avbestillingsgebyr gjeldene. Alle som har booket seg inn og reservert plass på Vesle Skaugum i 2019 vil motta en forespørsel om fortsatt avtale og forpliktelse.

SPØRSMÅL

Sørsmål om detaljer og korttidsopphold kan også rettes til vertskapet: Marie Louise Møllgaard Madsen og Fred Rasmussen: vesleskaugum555@gmail.com Informasjon er også på: www.vesleskaugum.no eller www.mil.no/luft/start/omlf/vesleskaugum

Hilsen

styret i Vesle Skaugum Fondet

PENSJONSPRISER

Hel uke og hverdager	kr. 450,- pr. pers/døgn
med dusj og toalett	kr. 515,- pr. pers/døgn
Fredag-søndag (påsken)	kr. 520,- pr. pers/døgn
med dusj og toalett	kr. 590,- pr. pers/døgn
Barn 5-11 år	kr. 190,- pr. pers/døgn
Kurs/seminar/konferanser	kr. 650,- pr. pers/døgn
med dusj og toalett	kr. 675,- pr. pers/døgn
Barn under 5 år	Gratis
Ekstra rengjøring for hund	kr. 100,-

VINTERFERIEN:

14. februar-23. februar
Frist for påmelding: 10. januar

PÅSKEFERIEN:

3. april-13. april
Frist for påmelding 1. mars

VESLE SKAUGUM

GOL - HALLINGDAL
Tlf: 32 07 39 15 Faks: 32 07 65 85
E-post: vesleskaugum555@gmail.com
Adr: Oset, 3550 Gol

Luftforsvarets
FERIESTED

VELKOMMEN

BROTHERS IN ARMS

Ståle «Steel» Nymoen skapte elektrisk stemning da han slo an tonen på Luftforsvarets 75-års jubileum med «Brothers in Arms».

Foto: Hedvig Antoinette Halgunset,
Luftforsvarsstaben

